

SUOMALAISEN TANSSIN VAPAAN KENTÄN AMMATTILAISTEN TEKEMÄ TULOTON TYÖ

-

MILJOONIEN VUOTUINEN LAHJA YHTEISKUNNALLE

ANNA KOSKELA

PRO GRADU

LAPIN YLIOPISTO

TAITEIDEN TIEDEKUNTA

TAITEEN ASiantuntijuuden MAISTERIOHJELMA

2024

Sisällysluettelo

1. Johdanto 5
2. Tutkimuskysymys ja tutkimusasetelma 7
3. Metodologinen lähestymistapa 10
4. Lähtökohtani ja taustani 11
5. Keskeiset käsitteet 12
6. Mikä tanssin vapaa kenttä 15
  - Vapaan kentän ja VOS-toimijoiden suhde
7. Alan yleiskuva 16
  - Nykytanssi sateenvarjokäsitteen alla
  - Erityisasemassa olevat ryhmät
  - Tanssin vapaa kenttä ja rakenteet
  - Vapaan kentän ja rakenteiden suhde taiteilijayksilön näkökulmasta
  - Markkinaehtoisuudesta
  - Taide ei ole maailmasta erillään
8. Kentän koon arviointi 21
9. Alan koulutus Suomessa 21
  - Koulutusmäärät
  - Taidekoulutusta ympäröivä puhe
  - Koulutuksen suhde ammattilaisten määrään
10. Teatterialan työehtosopimus 24
11. Vapaan kentän ammattilaisten työelämä 26
  - Työsuojeluviranomainen ja TE-keskus
  - Muut ammatit
  - Tulollisen työtilaisuuden luomiseksi tehty työ
12. Työryhmän koollekutsuja, roolit, asema ja työkuorma 28
13. Vapaan kentän tanssitaiteilijan työmarkkina-asema 30
  - Työmarkkina-aseman hauraus
  - Kenen työtä maailma tarvitsee
14. Taiteilijoiden sosiaaliturva taiteen ja kulttuurin barometrien valossa 34
  - Sosiaaliturvan kokonaisuudistus
  - Komitean välimietintö ja taiteilijat
15. Yrittäjyyden vaara 36
16. Rahoitusrakenteet 37
  - Julkinen kulttuuribudjetti
  - Sosiaaliturva taiderahoituksena

- 17. Apurahat 39**
- Taiken kanavoima valtionrahoitus
- 18. Apurahoitus 40**
- Julkisen vallan suhde taiteilijoihin
- 19. Apurahojen ehdot 42**
- 20. Toteutuneen rahoituksen riittämättömyys 43**
- Apurahan jakautuminen
- 21. Valtion rahoituksen kehitys 44**
- Rahoituksen vaikutus taiteilijoiden elämään
  - Taiteilijoiden sosiaaliturva
- 22. Rahoituksen painopiste uudessa 47**
- Tanssitaiteen kestävä kuvio
  - Luovuuden jarrut
- 23. Tanssiin tehdyt panostukset 49**
- Ammattikenttä ja Tanssin talo
- 24. Keitä rakenteissa työskentelee 50**
- Hallinnollinen henkilöstö
  - Taiteellinen henkilöstö
- 25. Rakenteiden työllistävyys 52**
- Taiteilijoiden työnhaku
  - VOS-järjestelmä ja taiteilijoiden työllisyys
- 26. Yhteiskunnallinen viitekehys 55**
- Taiteen arvostuksen puute
  - Vallan sijainti
- 27. Vapaan kentän keskeisiä ongelmia 57**
- Suo siellä, vetelä täällä
- 28. Aineisto 58**
- Miten aineisto on kerätty
  - Mitä aineistosta nousee esille
  - Mitä aineisto ei kerro
  - Tunti taidetyön mittarina
- 29. Aineiston kuvaus 61**
- Työnkuva seurantajaksolla
  - Tulolajit seurantajaksolla
  - Työn kokonaismäärä
- 30. Vähiten ja eniten tulotonta työtä tehneet 65**
- Apuraha ei vapauta tulottomasta työstä

- 31. Tulottoman työn rahallinen arvo 67**
- Tuloton työ apurahana
  - Tuloton työ palkkana – palkansaajan näkökulma
  - Tuloton työ palkkana – palkanmaksajan näkökulma
  - Apurahan ja palkan suhde
- 32. Yleistys Suomen tanssi- ja sirkustaiteilijat STST:n jäsenistöön 72**
- 33. Haastatteluaineisto 73**
- Vaatimattomat toiveet työelämälle
  - Työllistymisen työläys
  - Kuka saa ja kenelle annetaan
  - Työvoimahallinto kuormittajana
  - Työssä jaksamisen mahdottomuus
  - Muutoksen tuulenvire
  - Tulottomaan työhön kasvetaan
  - Tulottoman työn tavallisuus
  - Jaksamista edesauttavat tekijät
- 34. Yhteenveto 82**
- 35. Lopuksi 84**

Kuvat

- Kuva 1. Vapaan kentän etäisyys vallasta 13**
- Kuva 2. Taiteilija riippuvuuksien verkostossa 56**
- Kuva 3. Tulollisen ja tulottoman työn suhde seurantajaksolla 65**
- Kuva 4. Tuloton työ seurantajaksolla yksilötasolla 66**
- Kuva 5. Tulonmenetys apurahana seurantajaksolla per henkilö 68**
- Kuva 6. Yhteenveto tuloton työ apurahana 68**
- Kuva 7. Tulonmenetys bruttopalkka ja lomakorvaus seurantajaksolla per henkilö 70**
- Kuva 8. Yhteenveto tuloton työ palkkana palkansaajan näkökulma 70**
- Kuva 9. Yhteenveto tuloton työ palkkana palkanmaksajan näkökulma 71**
- Kuva 10. Yhteenveto tuloton työ yleistettynä STST:n jäsenistöön 73**

Taulukot

- Taulukko 1. vierailijan ohjaajan ja koreografin palkkakertoimet 26**
- Taulukko 2. Tanssin työpaikat valtionosuustoimijoiden piirissä 53**

Taulukko 3. Vastajaat ikäryhmittäin	61
Taulukko 4. Työtehtävät tanssin parissa koko elämän ajalta yli puolella vastaajista	61
Taulukko 5. Työtehtävät tanssin parissa koko elämän ajalta enintään puolella vastaajista	61
Taulukko 6. Työn sisältö tanssin parissa koko elämän ajalta yli puolella vastaajista	62
Taulukko 7. Työ muilla aloilla koko työuran aikana	62
Taulukko 8. Toteutunut työn sisältö seurantajaksolla	63
Taulukko 9. Tulolajit seurantajaksolla	64
Taulukko 10. Pisin ja lyhin jakso tulolajeittain seurantajaksolla	65
Taulukko 11. Yhteenveto aineiston tiedoista	83

1. JOHDANTO

Pro gradu- tutkielmani käsittelee Suomessa työskentelevien tanssin vapaan kentän ammattilaisten tekemää tulotonta ammattityötä. Näkökulmani aiheeseen on, että tuloton ammattityö on edellytys tanssin vapaan kentän ammattilaisena toimimiselle. Näkökulma perustuu tanssin vapaan kentän ammattilaisten keskuudessa laajasti tunnistettuun ilmiöön tulottoman työn suuresta määrästä osana ammattilaisuutta sekä sen kuormittavuudesta. Sen lisäksi, että aihe toistuu usein kollegojen kesken käydyissä keskusteluissa, minulla on aihepiiristä henkilökohtaista kokemusta usean vuoden ajalta.

Työn kasaantuminen ja prekarisoituminen on tutkimuskirjallisuudessa tunnustettu ja tunnistettu pitkän aikavälin kehityskulku. Siinä missä taiteilijoiden työelämä on säännönmukaisesti ollut epävarmaa ja pätkittäistä, on samankaltainen kehitys tullut myös muille aloille viimeistään 1990-luvulta alkaen. Muiden muassa professori **Juha Siltala** on käsitellyt aihetta laajasti teoksessaan *Työelämän huonontumisen lyhyt historia* (2007).

Samalla kun niin kutsuttu ”epätyypillinen työ” on yhä tyypillisempää (Pylkkänen, 2023), on suomalainen työelämän normi edelleen kokoaikainen palkkatyö toistaiseksi voimassa olevassa työsuhteessa. Työ-, työttömyysturva-, ja työsuojelulainsäädäntöjen rakentuessa tämän normin mukaan ja sen ympärille, jäävät normiin sopimattomat yksilöt ja kokonaiset ammattiryhmät ilman lainsäädännön tarjoamaa turvaa.

Myös työelämän käsitteistö on vahvasti kietoutunut yhteen normatiivisen työelämän kanssa, mikä johtaa käytännön vaikeuteen puhua normin ulkopuolisesta työelämästä yleisesti ymmärrettävällä tavalla. Työhön ja työttömyyteen liittyvien käsitteiden värittyminen ja syksystä 2023 lähtien erityisesti työttömiin liittyvä toiseuttaminen kansanedustajien toimesta luovat lisäkerroksen, jonka läpi on ponnisteltava voidakseen edes avata keskustelua narratiivisesta normista poikkeavasta työelämästä. ”Ilman sopivia käsitteitä asioihin on vaikeaa tarttua. Käsitteitä valtaamalla pyritään rajaamaan ajattelu hyväksyttävään suuntaan.” (Siltala, 2007, s. 475) Työelämännormin kapeus ja laajasti todeksi ymmärretty luonne palvelee tahoja, joiden intressinä on prekaarissa asemassa olevan työntekijän tai työnhakijan omaan elämänpolkuun liittyvien valinnanmahdollisuuksien eliminoiminen. ”Todellisuudessa monet työvoimapolitiittiset toimenpiteet rajoittavat enemmän kuin lisäävät ihmisten mahdollisuuksia toteuttaa itseään ja vaihtaa vapaasti päämääriään.” (Koistinen, 2014, s. 325)

Käytän termiä tuloton työ palkattoman työn sijaan, sillä palkattomuus vihjaa työnantajalle työsuhteessa tehtyyn työhön. Tanssin vapaalla kentällä työ tapahtuu pitkälti projektikohtaisissa työryhmissä, jotka apurahoitteina eivät ole työtä työsuhteessa. Taidetyön käytänne on jatkuvassa ristiriidassa TE-keskuksen toiminnan kanssa, jossa apurahansaajat tulkitaan säännönmukaisesti yrittäjiksi. Taiteilijoiden sosiaaliturvan ongelmat on valtionhallinnon tasolla tunnistettu jo yli kymmenen vuotta sitten, kun OKM kutsui Matti Vanhasen II hallituksessa työministerinä toimineen Tarja Cronbergin selvittämään taiteilijoiden

toimeentuloedellytysten parantamista joulukuussa 2009. Cronbergin raportti *Luova kasvu ja taiteilijan toimeentulo* julkaistiin vuonna 2010. Käytännön toimia tilanteen parantamiseksi valtakunnallisella tasolla ei kuitenkaan ole tehty. Parhaillaan sosiaaliturvan kokonaisuudistusta valmistelevalle komitealle työssä taiteilijoiden ja muiden itsensätyöllistäjien sosiaaliturvaan liittyvät aukot uhkaavat jälleen tulla sivuutetuiksi. Komitean välimietinnössä vuodelta 2023 katsotaan ettei työttömyysturvan ja taiteilijoiden työelämän välillä ole ristiriitaa. Lausuma on kuitenkin ristiriidassa Kulttuuripolitiikan tutkimuslaitoksen Cuporen taiteilijabarometrien 2019 ja 2022 kanssa. Vuonna 2019 barometri käsitteli taiteilijoiden työtä ja toimeentulon muotoja ja vuonna 2022 taiteilijoiden työhyvinvointia.

Vaikka palkaton ylityö ei ole suomalaisessa työelämässä tuntematon käsite, on kokonaan ilman tuloa ja todennäköistä positiivista tulevaisuushorisonttia tapahtuva ammattityö poikkeus. ”Työterveyslaitoksen kyselyssä jo vuonna 1997 24 % suomalaisista arvioi päätoimen palkattomine ylitöineen vieneen yli 50 tuntia viikossa. 8 % vastaajista tunteja kertyi viikossa jopa yli 65.” (Siltala, 2007, s. 341) Siltala tuo kirjassaan myös esille miten palkattomat ylityöt koetaan erityisen kuormittavina (Siltala, 2007, s. 401). Tanssin vapaassa kentässä tulottomalla työllä ei ole tulevaisuusperspektiiviä, jossa tuloton työ voisi näyttäytyä askeleena kohti todennäköistä säännöllistä tuloa tuottavaa työtä, eikä se näin vertaudu koeajalla työsuhteessa työskentelyyn, yrityksen perustamiseen tai vaikkapa arkkitehtitoimiston suunnittelukilpailuun osallistumiseen.

Työelämä kokonaisuutena ei muotoudu tyhjiössä, vaan kuten koko yhteiskunta rakentuu ajassa ihmisten toiminnan seurauksena. 1990-luvulla työelämäänsä tulleet, nykyiset nelikymppiset ovat opetelleet työtä ilmapiirissä, jossa laman aikana opittu joustaminen työpaikan säilyttämiseksi (Siltala, 2007, s. 343) oli vakiintunut toimintamalli. Palkattomien ylitöiden ollessa yleisiä monilla aloilla saattaa olla vaikea ymmärtää taiteilijoiden tyytymättömyyttä. On kuitenkin eri asia tehdä ylityötä toimeentulon ollessa turvattu, kuin tehdä tulotonta työtä uupumiseen asti käyden samalla jatkuvaa taloudellista kamppailua, jossa ei ole mahdollista helpottaa työelämän raskautta edes monelle palkansaajalle tavallisella työpaikkalounaalla tai julkisen liikenteen, tai varsinkaan taksin käytöllä, puhumattakaan kotitalousvähennyksen piiriin kuuluvista palveluista.

Kysymys taiteilijoiden työelämästä on tällä hetkellä poikkeuksellisen akuutti. Perinteisesti taiteilijat ovat toimineet yhteiskunnan marginaalissa, jossa he ovat saaneet olla suurelta yleisöltä kohtuullisen rauhassa. Viime aikoina asenteet taiteen tekijöitä kohtaan ovat kuitenkin koventuneet. Tästä kielii erityisesti somekommentointi, joka poikkeuksetta sivuuttaa taiteilijan työn ja käskee menemään ”oikeisiin töihin”. Lokakuussa 2023 Apu julkaisi Asta Lepän kirjoittaman jutun *Taidemaalari Toni Hautamäki kitkuttelee sadalla eurolla kuukaudessa, mutta töitä kinutaan ilmaiseksi – Miksi taidetta arvostetaan mutta taiteilijoita halveksutaan?* Kommentointi jutun alla Apun somekanavissa on pääsääntöisesti negatiivista.

Sama koskee Kirjailijaliiton ja Näyttelijäliiton välistä julkista keskustelua äänikirjojen lukijoiden tekijänoikeuskorvauksista; valtaosa kommentoijista ilmaisee närkästystä kirjailijoiden hitaudesta. Heidän

näkemyksensä mukaan nopeammin työskentelemällä tulotkin olisivat paremmat. Lopulta kirjailijoita käsketään hankkimaan oikea ammatti.

”Yhteiskunnallisessa keskustelussa vedotaan tuon tuostakin työn ja työllisyyden keskeiseen asemaan. Niiden katsotaan edistävän yksilön, yhteisöjen ja yhteiskuntien hyvinvointia, mutta harvoin näitä väitteitä perustellaan sen tarkemmin. Perustelut jäävät avoimeksi muun muassa sen suhteen, mitä tarkoitetaan työllä ja työllisyydellä.” (Koistinen, 2014, s. 87)

Kulttuuriyökkösen 19.6.2023 jaksossa *Kadonnutta sivistysporvaria etsimässä*, tutkija Johanna Sumiala nosti esille taiteilijoiden tarpeen saada työstään tuloa, jotta taiteen tekeminen olisi ylipäänsä mahdollista. Kokoomuksen ensimmäisen kauden kansanedustaja Tere Sammallahti sivuutti Sumialan huolen epäolennaisena, olihan hänkin tehnyt Youtube-sisältöjä ollessaan kokopäivätyössä, samalla osallistuessaan politiikkaan ja olipa hän siinä sivussa vielä opettanut poikansa lukemaan. Sammallahten kommentti on paljastava hänen ja laajemminkin yhteiskunnan asenteista taidetta ja erityisesti sen tekijöitä kohtaan. Taidetta ei yksinkertaisesti nähdä tai ymmärretä työnä, josta muiden töiden tapaan kuuluu tekijälle korvaus.

”...taloustieteellisessä keskustelussa painopiste on siirtynyt liberalismiin oppien mukaisesti entistä voimakkaammin kilpailun ja markkinoiden kysymyksiin. Se on ajanut taloustiedettä yhä kapeampiin teemoihin ja siten yhä kauemmaksi poliittisen taloustieteen kysymyksistä. Näin taloutta tarkastellaan kapeasti ilman talouden kytköksiä ja siteitä sosiaalisiin järjestelmiin ja politiikkaan. Tämä on kapeuttanut yhteiskuntatieteellisen ja poliittisen argumentaation spektriä. Yhteiskunnalliset kysymykset rajataan puhtain taloudelliseksi vaihtoehdoiksi, ilman että tätä politiikkaa arvioitaisiin laajemmin yhteiskunnallisesti ja että taloudellisen ja sosiaalisen järjestelmän suhteet nähtäisiin kokonaisuutena. Näkökulman kaventuminen mitä ilmeisimmin vaikuttaa myös siihen, mitä pidämme nykyisen taloudellisen kriisin perussyinä ja vaihtoehtoisen politiikan mahdollisuuksina.” (Koistinen, 2014, s. 217)

Samalla, kun markkinaohjautuvuus ei tunnista muita merkityksiä kuin voiton tai tappion (Siltala, 2007, s. 445) rakentuu yksilöiden elämän merkityksellisyys ja sitä kautta yhteiskuntien resilienssi aineettomalle perustalle; sosiaalisille suhteille ja kulttuurille, jonka keskeinen osa taide on.

2. TUTKIMUSKYSYMYS JA TUTKIMUSASETELMA

Tanssin vapaan kentän tekemän tulottoman ammattityön määrää valottava työpäiväkirjamuotoinen aineisto on koottu aikavälillä 1.5.-30.10.2022 käsittäen 26 kalenteriviikkoa. Aineistonkeruuseen osallistumisen vaatimuksena oli ammatillisena tanssin vapaalla kentällä toimiminen yhdessä tai useammassa positiossa. Tanssinopettajat, jotka eivät työskentele tanssikoulumaailman ulkopuolella ja pysyvässä työsuhteessa olevat taiteilijat rajattiin pois aineistonkeruusta. Päiväkirja-aineiston lisäksi haastattelin neljää aineistonkeruuseen osallistunutta taiteilijaa seurantajakson jälkeen.

Tutkimusasetelmassani anonymisoidusta päiväkirja-aineistosta erotellaan tulottoman työn määrä suhteessa työn kokonaismäärään. Tulottoman työn määrä muunnetaan rahaksi; tuloksi tai kuluksi, joka syntyisi, mikäli työssä olisi liikkunut rahaa. Tulolajeina käytetään Taiteen edistämiskeskuksen (Taike) jakamaa valtion taiteilija-apurahaa sekä Teatterialan työehtosopimuksen mukaista minimikuukausipalkkaa koreografille tai esiintyjälle. Taiken maksama taiteilija-apuraha on merkittävästi pienempi kuin työehtosopimuksen mukaisen palkan minimi.

Puolen vuoden seurantajakson käsittelyn lisäksi teen oletuksen, jonka mukaan tilanne pysyy samana koko vuoden ja saatu tulottoman työn keskiarvo koskettaa kaikkia Suomen tanssi- ja sirkustaiteilijat STST:n 1042:ta jäsentä (jäsenmäärä marraskuussa 2023). Saadut luvut auttavat ymmärtämään yhteiskunnan vuosittain taiteilijoilta saaman suoran rahallisen lahjan mittakaavaa. Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cuporen tutkimuksen *Taiteilijana Suomessa: Ammattitaiteilijat Suomessa vuonna 2019* tutkimusaineisto käsitti 17 295 ammattitaiteilijaa (Hirvi-Ijäs et. al, 2023, s.3) Suomalaisen tanssitaiteen ja taidekentän yleensäkin ollessa riippuvainen julkisesta tuesta, avaa tutkielmani näkökulmaa siihen, millaisessa suhteessa nykyinen taiderahoitus on todelliseen tarpeeseen; mikäli hyväksymme yhteiskuntana, että taiteilija tekee työtä, josta tulee saada työn vaativuutta edes etäisesti vastaavaa korvausta.

Tutkielmani pohjalla oleva tutkimuskysymys on *Tekevätkö suomalaisen tanssin vapaan kentän ammattilaiset paljon tulotonta ammattityötä?* Mikäli aineistonkeruuni olisi aidosti satunnaistettu, voisi kysymys olla *Miten paljon tulotonta ammattityötä suomalaisen tanssin vapaan kentän ammattilaiset tekevät?* Aineistonkeruuseen osallistuneet henkilöt ovat kuitenkin valikoitunut joukko, joka on vastannut ammattilaisfoorumeilla julkaistuun avoimeen ilmoitukseen. Ryhmä ei siis ole satunnaisotos kentästä, vaan jokainen vastaaja on tehnyt valinnan osallistua aineistonkeruuseen.

Tästä voidaan päätellä, että he ovat joko tunnistaneet tulottoman työn osaksi työelämäänsä ja halunneet olla mukana dokumentoimassa sen määrää, tai vaihtoehtoisesti he eivät ole tunnistaneet tulotonta työtä osaksi työelämäänsä ja ovat olleet uteliaita näkemään pitääkö väittämäni paikkansa. Itse tanssin ammattilaisena Suomessa olisin taipuvainen pitämään ensimmäistä vaihtoehtoina todennäköisempänä motiivina sitoutua puoleksi vuodeksi projektiin, josta ei ole odotettavissa henkilökohtaista ja välitöntä hyötyä.

On kuitenkin otettava huomioon se mahdollisuus, että aineistoni piirtämä kuva on virheellinen. Tiedon virheellisyydestä voi kuitenkin tuottaa vain tanssin vapaa kenttä. Siinä missä kuvan virheellisyyden mahdollisuus on tunnustettava, on myös tunnustettava, että pelkkä sen vieraus lukijalle, ei vielä tee siitä epätotta. "...tarinoilla on taipumus viihtyä toistensa seurassa, joten todennäköisyys, että 15 tapaukseen juuttunut (grounded) teoria työyhteisön yksimielisestä A-tarinasta saa tukea paljon todennäköisemmin, vaikka onkin väärä." (Töttö, 2012, s. 49)

Omassa aineistossani osallistujat eivät tienneet toistensa henkilöllisyyksiä niitä kahta henkilöä lukuun ottamatta, jotka osallistuivat vapaamuotoiseen keskusteluun aineistonkeruun aiheuttamista mielteistä ja tuntemuksista. Samalla on kentän koon ja rakenteen vuoksi todennäköistä, että aineistonkeruuseen osallistuneet taiteilijat ovat vähintään tavanneet toisensa työelämänsä varrella.

Kirjassaan *Paljonko on paljon* Pertti Töttö käsittelee aineiston luotettavuutta, mikäli se on kerätty valikoidun tai valikoituneen ryhmän piiristä. ”Aineiston kokoa monin verroin tärkeämpi kysymys on, miten aineisto on saatu, kuinka sen muodostavat havaintoyksiköt on valittu. Aineiston luotettavuus liittyy tuohon valintaperiaatteeseen, ei valittujen yksilöiden lukumäärään.” (Töttö, 2012, s. 43) On totta, että julkaisemani ilmoitus ja oma roolini tanssin ammattikentässä on vaikuttanut jollakin tasolla siihen, keitä aineistonkeruuseen ilmoittautui. Samalla on pidettävä mielessä, että vertaisena ja yhteiskunnallisesta ajattelustani avoimena olen todennäköisesti ollut luotettava tutkimuksen toteuttajana, mikä on mahdollistanut aineiston saamisen. Myös tutkimuskysymykseni kiinnittyy vertaisuuteen ja kokemukseen; kysymys ei välttämättä olisi edes mahdollinen kentän ulkopuoliselle. Aineistonkeruuni kannalta on ollut olennaista, että siihen osallistuvat henkilöt sitoutuvat koko seurantajaksoksi. Epäilen, mutten tietenkään tiedä, etten olisi saanut aineistoa, mikäli olisin postittanut päiväkirjan esimerkiksi ammattijärjestön koko jäsenistölle.

Katson ja käsittelen aineistoa tanssin vapaan kentän ammattilaisen näkökulmasta, jota informoi niin itselleni kerääntynyt kokemustieto ammatissa toimimisesta kuin kollegojen kesken käydyt keskustelut, joissa aineistoni löydökset eivät ole toistaiseksi yllättäneet ketään. Kentän kipukohdista ei ole olemassa laajaa tutkimustietoa, vaan ne ovat näkyvillä piilossa rivien väleissä, toimintatavoissa ja ajattelumalleissa. Niiden tunnistaminen vaatii työkentän ja sen käytänteiden ymmärrystä sekä kieltä, joka on muotoutunut tunnistamaan alan nyansseja.

Tutkielmani esittää aineiston pohjalta tanssin vapaan kentän ammattilaisten todeksi tietämän väittämän *suomalaisen tanssin vapaan kentän ammattilaiset tekevät merkittävän määrän tulotonta ammattityötä*. Merkittävä määrä tässä viittaa säännönmukaiseen ja jatkuvaan tulottoman työn määrään, joka tulollisena työnä vaikuttaisi tekijöidensä toimeentuloon parantavasti.

Tutkielmani ei pyri ymmärtämään aineistonkeruuseen osallistuneiden henkilöiden sisäistä elämää tai osoittamaan, että heidän tekemänsä tuloton ammattityö on seurausta tietystä yksittäisestä mekanismista, jonka korjaamalla ongelman voisi poistaa. Aineistoni yksinkertaisesti osoittaa, että tulottoman työn suuri määrä on osa tanssin vapaan kentän ammattilaisuutta. On myös kiinnostavaa pohtia, onko taiteilijoiden elämässä keskeinen ongelma itse asiassa nykymuotoisten taidarakenteiden etu ja millaisia vaikutuksia taiteilijoiden kestäväällä työelämällä olisi kuntien taidetarjontaan tai alan omien esitysrakenteiden ohjelmistoihin.

Tutkielmani ei kata tulottoman työn käytänteen syntyyn johtaneita historiallisia syitä tai edes pyri vastaamaan identiteettiin ja arvoihin kietoutuvaan kysymykseen siitä, mikseivät taiteilijat yksinkertaisesti lopeta tulottoman työn tekemistä. Tutkielmani kuvaa nykytilannetta vuorovaikutuskenttänä ja nimeää tilanteeseen vaikuttavia sekä sitä ylläpitäviä sosiaalisia ja institutionaalisia rakenteita.

Ennakoin, että aineistoni niukkuus yhdistettynä aiemman tiedeyhteisön validoiman tiedon puutteeseen, sekä löydösteni epämiellyttävyyteen tulee herättämään tanssin rakenteissa vastustusta ja voimakasta halua kyseenalaistaa löydökseni ja niistä tekemäni analyysi. Entinen Suomen tanssi- ja sirkustaiteilijat STST:n puheenjohtaja ja nykyinen Itäisen tanssin aluekeskuksen taiteellinen johtaja Veera Lamberg hahmottaa rakenteet ”yhteenliittymiksi, joiden on mahdollista toimia työnantajana. Rakenteiden katto on se, mistä rahat näille liittymille tulevat: apurahajärjestelmä ja sen yläpuolella valtion kulttuuribudjetti.”(Markkula, 2020)

Aihepiiriä koskeva hiljainen tieto kuitenkin elää tanssin ammattikentässä jaettuna todellisuutena. Tiedon ollessa kokemusperäistä ja alisteisessa asemassa olevien henkilöiden itsensä tuottamaa, sekä samaan viiteryhmään kuuluvan henkilön analysoimaa, voi löydösten epämiellyttävyyden synnyttää kiusausta sivuuttaa ne epäuskottavina. Tiedon todenperäisyyden kyseenalaistaminen ei kuitenkaan tee tyhjäksi tietoa itseään, eikä tee kokemustiedosta epätotta.

Aineistoni keskeinen löydös on, että puolen vuoden seurantajaksolla aineistonkeruuseeni osallistuneet kahdeksan taiteilijaa tekivät yhteensä lähes 2500 tuntia tulotonta ammattityötä. Hypoteesini oli, että tanssin ammattikenttä tekee vuosittain miljoonien eurojen arvosta ammattityötä saamatta siitä korvausta. Aineistoni valossa hypoteesi vaikuttaa paikkansapitävältä.

3. METODOLOGINEN LÄHESTYMISTAPA

Aineistoni on liian pieni ollakseen varsinaisesti kvantitatiivinen. Samalla se kuitenkin koostuu pääosin numeerisesta aineistosta, joka käsittää työtunteja, erilaisten työnkuvien määrää sekä eri tulonlähteitä. Lisäksi aineistoon kuuluu neljä haastattelua, jotka tukevat numeerisia löydöksiä. Aineiston analyysissä merkittävässä roolissa on tanssin vapaan kentän ammattilaisten keskuudessa jaettu hiljainen tieto kentän työelämästä. Tieto on hiljaista tai jopa tabua useammasta syystä, joita käsitellen tutkielmassa tuonnempana.

Sen sijaan, että pyrkisin sovittamaan aineiston tiettyyn metodologiseen viitekehykseen, käytän niitä analyysimenetelmiä, jotka parhaiten soveltuvat kentässä elävän hiljaisen tiedon esille tuomiseen sekä ovat minulle saavutettavia. Autoetnografian piiriin sijoittuu oman henkilökohtaisen työelämäkokemukseni kautta tuleva ymmärrys laajemmasta ilmiöstä.

On syytä huomata, että tuloton ammattityö on ilmiönä kentälle tuttu muttei yksiselitteinen. Aivan kuten muissakin ammattikunnissa, myös tanssin piirissä työskentelevillä on erilaisia käsityksiä siitä mikä toiminta on työtä, mikä ei ja myös siitä mitä työ itsessään on. Mikäli työ määrittyy aina siitä saatavan tulon kautta niin

tulotonta työtä ei ole olemassa. Toisaalta epämuodollinen kotitalouden piirissä tehty työ tunnustetaan tutkimuskirjallisuudessa työksi. ”Toisaalta on tärkeä nähdä, että myös vapaaehtoistyö, kotitaloustyö ja informaali hoiva tuottavat hyödykkeitä ja hyvinvointia ja myös niitä on mahdollista pitää itsenäisinä työn tekemisen alueina. Niillä on keskeinen asema siksi, että uusintavana työnä ne luovat edellytyksiä palkkatyön tekemiselle ja yrittämiselle.” (Koistinen, 2014, s. 88) Lisäksi sama epämuodollinen työ tulee huomioiduksi *Kansantalouden tilinpidossa* sen ydinjärjestelmää täydentävänä kokonaisuutena (Tilastokeskus, 2022).

Erottavana tekijänä voi ehkä pitää ammatillaisuutta, joka muodostuu opintojen, ammattijärjestön jäsenyyden, ammatillisten verkostojen ja ammatti-identiteetin kautta. Toisaalta taiteesta puhuttaessa sekoittuvat myös ammatillaisuus ja tulo toisiinsa. Nettikeskusteluissa näkee usein esitettävän ajatuksen, että mikäli taidetyöstä ei saa tuloa se on harrastustoimintaa. Samalla kuitenkin kukaan tuskin ajattelee, että perheille ruokaa valmistavat ja vessoja pesevät äidit harrastavat kotitaloustöitä.

4. LÄHTÖKOHTANI JA TAUSTANI

Kiinnostukseni työelämäkysymyksiä kohtaan kumpuaa pitkälti omasta työhistoriastani. Täysi-ikäistyin vuokratyön rantautuessa Suomeen 1990 ja 2000-lukujen taitteessa. Olen työskennellyt viidellä eri toimialalla ja minulla on ollut yli 30 työnantajaa, joista useampi kuin yksi on ollut työvoimapalveluyritys. Useampi kuin yksi on myös perinyt eläkemaksut palkastani mutta jättänyt ne tilittämättä, rajannut minut laittomin perustein työterveyshuollon ulkopuolelle ja jättänyt säännönmukaisesti osan palkasta maksamatta. Esimerkiksi Kansallisooppera rajasi minut työterveyshuollon ulkopuolelle tehdessäni talossa tuntilaisena täyttä työviikkoa näytäntökaudella 2008 - 2009. Työsuojeluviranomainen on asiassa kuitenkin yksiselitteinen ”Työterveyshuolto kuuluu kaikille työssä käyville työntekijöille työsuhteen laadusta ja kestosta riippumatta.” (Työsuojelu, 2024). Työhistoriaani kuuluu mm. kerrossiivousta, tarjoilua, yksinkertaisia maataloustöitä ja kansainvälisten keikkojen roudaamista. Minulla on kaksi alemmaa korkeakoulututkintoa sekä laaja kielitaito. Vuosituloni ovat ylittäneet 20 000€ kolmena vuonna työhistoriani aikana. Täytin 42-vuotta keuhällä 2024.

Olen aloittanut työntekoa itseni elättämiseksi vuonna 1999 ollessani 17-vuotias muuttaessani toiselle paikkakunnalle lukioon. Tuolloisessa viiteriymässäni työntekoa lukion ohella oli tavallista. Eräs ystäväni teki sekalaista keikkaa, joista mieleeni on jäänyt yö, jonka hän vietti varastossa jossakin Pääkaupunkiseudulla liimaten 1€ tarjoustarroja *Muumilehden* kanteen. Oman työelämäni myrskyissä olen välillä haaveillut vastaavasta selkeydestä.

Pro gradu-tutkielmani lähtökohta on tanssin vapaan kentän ammattilaisten keskuudessa jaettu turhautuminen työelämän kuormittavuuteen, jossa yhdistyvät raha- ja aikaköyhyys. Suomen tanssi- ja sirkustaiteilijat STST:n julkaisun *Liitoksen* vastaavana toimittajana olen jatkuvasti tekemisissä kentän työelämäkysymysten kanssa. Julkaisuun kirjoittaa pääsääntöisesti kentällä toimiva ammattilainen, ensisijaisena kohdeyleisönään kollegat.

Aloitin kauteni vastaavana toimittajana marraskuussa 2019. Tänä aikana lähes kaikki julkaisemamme jutut ovat tavalla tai toisella kietoutuneet rahanpuutteen ympärille. Vaikka raha ei yksin ratkaise alalla myös yleisiä johtamisen ongelmia, on riittävä rahallinen resurssi avain johtamisen kestävään kehittämiseen. Julkaistujen tekstien palkkioiden maksatuksesta vastaavana henkilönä olen nähnyt vuosien varrella liudan verokortteja. Kortteja, joissa veroprosentti ylittää 5 % on ollut kauteni aikana kourallinen. Tämä kertoo miten vähän palkkatuloja kentän tekijöillä on. Samalla on kuitenkin huomattava, että Taiken ja yksityisten säätiöiden maksama apuraha on verotonta tuloa ainakin vuosittain vahvistettavaan määrään asti. Vuonna 2023 verottoman apurahan suuruus on 25 547,52 euroa, mikä vastaa valtion taiteilija-apurahan vuotuista määrää vuoden 2023 tasossa (Verottaja, 2023).

Olen pohjakoulutukseltani tanssija. Olen toiminut suomalaisessa tanssin vapaassa kentässä koreografina, esiintyjänä ja tuottajana. Kaudella 2020 - 2021 olin Suomen tanssi ja sirkustaiteilijat STST:n hallituksen varajäsen ja vuonna 2022 STST:n kulttuuripoliittisen työryhmän koollekutsuja. Ainoat saamani apurahat ovat olleet kaksi Taiken korona-apurahaa vuonna 2021. Olen kollegojeni tapaan hakenut vuosittain kohdeapurahoja sekä henkilökohtaisia työskentelyapurahoja Taikelta ja yksityisiltä säätiöiltä kuten Koneen säätiö, Jenny ja Antti Wihurin rahasto, Alfred Kordelinin säätiö ja Suomen kulttuurirahasto. Vuoden 2022 jälkeen olen hakenut vain yhtä apurahaa.

Vuonna 2021 tulin hyväksytyksi opiskelemaan Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnan *Taiteen asiantuntijuuden maisteriohjelman*. Opintojeni aikana olen havainnut, etten ainakaan toistaiseksi halua työskennellä tanssin vapaalla kentällä. Oma kokemukseni ja kollegojen kanssa käydyt keskustelut ovat yhteneviä siinä, että taiteellisen työn tekeminen on häviävän pieni osa taidetyön kokonaisuutta. Suurin osa tanssin ammattilaisen työajasta kuluu rahoituksen hakemiseen ja tuotannollishallinnolliseen työhön. Taiteen tekemisen jäädessä sivurooliin taiteilijan työelämässä on perusteltua kysyä, miksi työtä tehdään. Omalla kohdallani en ole osannut vastata kysymykseen tyhjentävästi.

5. KESKEISET KÄSITTEET

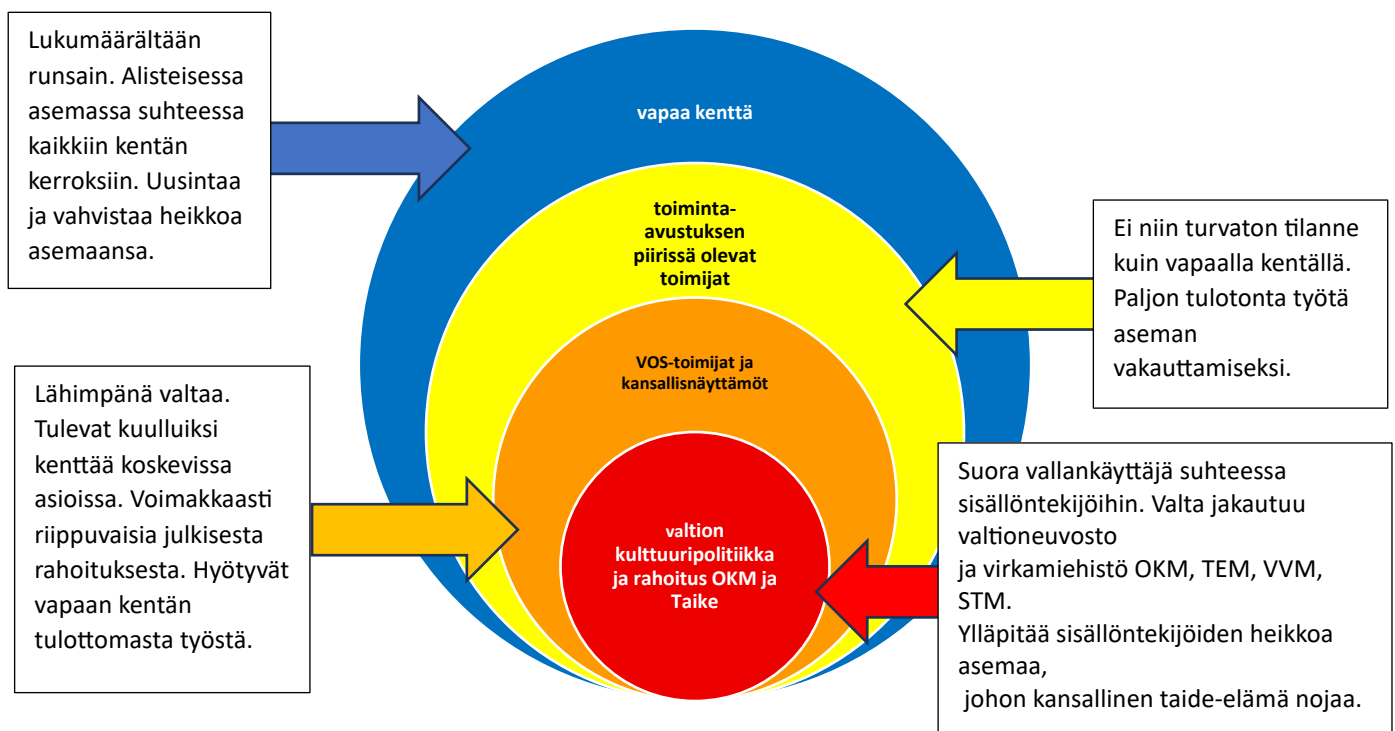
On käsitteitä, jotka toistuvat puheessa tanssin vapaasta kentästä. Osa on pinnalta samankaltaisia mutta sisällöltään erilaisia muiden toimialojen kanssa. Avaan seuraavassa keskeisimmiksi ymmärtämiäni käsitteitä, joiden tunteminen on tarpeellista tanssin vapaan kentän työelämän hahmottamiseksi.

Rakenne on yleisnimitys kentässä tai sen liepeillä oleville toimijoille, jotka vaikuttavat kentän toimintaan ja ovat vuorovaikutuksessa kentän kanssa. Rakenne sanana kattaa niin ammattiyhdistyksen, Opetus- ja kulttuuriministeriön (OKM), Taiken, VOS-järjestelmän ja sen piirissä olevat toimijat, Sirkuksen ja tanssin tiedotuskeskuksen, tanssin aluekeskukset, kuin yksittäiset pysyvän tai pysyväisluontoisen tuen piirissä olevat ryhmät. Rakenteet eivät ole yhtenäinen joukko toimijoita ja niillä on vaihtelevia määriä valtaa vaikuttaa kentän toimintaan.

Freelancer tanssin vapaassa kentässä tarkoittaa ainakin henkilöä, joka saa tulonsa monesta eri lähteestä, joista kaikki eivät välttämättä sijoitu tanssin kenttään. Freelancerin työelämässä vuorottelevat palkkatyö, apurahatyö, työttömyys, työkorvaukset joko palkkioina tai laskutuspalvelujen kautta saatuna yrittäjyystulona sekä tulottomat jaksot. Freelancer voi työskennellä yhdessä tai useammassa työtehtävässä sekä tanssin kentässä että sen ulkopuolella. Freelancerin työmarkkina-asema voi vaihdella useita kertoja jopa viikon sisällä.

VOS-toimija on valtionosuusrahoitteinen (VOS) tanssiteatteri, -ryhmä tai tuotanto- ja esitysalusta. VOS-järjestelmän piirissä on 14 tanssin toimijaa. Esittävän taiteen valtionosuus on ollut pääsääntöisesti 37 % ja se lasketaan perustuen valtionosuuden piirissä olevan toimijan henkilötyövuosiin. Petteri Orpon hallitus on kuitenkin ilmoittanut VOS-rahoitukseen kohdistuvista leikkauksista kuluvalle vaalikaudella. VOS-toimijoilla on pysyvä ympärivuotisesti toimiva organisaatio, jossa työskentelee vakituista henkilöstöä. Vakituiseen henkilöstöön ei tyypillisesti kuulu kokoaikaista taiteellista työtä tekeviä taiteilijoita. Henkilöstö voi olla taiteilijataustaista ja joissakin tapauksissa saman henkilön työnkuva käsittää sekä tuotannollishallinnollista työtä että taiteellista työtä. VOS-toimijat ovat leikkauksista huolimatta esittävien taiteiden kentässä turvatuimmassa asemassa. Valtionosuusjärjestelmä on osa kulttuuripolitiikan ohjausjärjestelmää. (OKM, 2023)

Kuva 1. Vapaan kentän etäisyys vallasta

Vapaan kentän taiteilijat ovat kauimpana vallan ja vaikuttamisen ytimestä. Yksi keskeinen syy tälle on, että vaikuttamistyö on aikaa vievää ja freelance-taiteilijoille tulotonta. Aika on freelancerille kullan arvoista. Ajan arvo korostuu, kun työtä tehdään käytännöllisesti katsoen ilman rahaa. Käytännössä vain VOS-toimijoilla tai

organisaatioilla, joiden rahoituspohja on muutoin riittävä, on edellytyksiä olla mukana vaikuttamassa. Samalla prekaareimmassa asemassa olevan kentän ääni ei tule kuulluksi.

Toiminta-avustus on y-tunnukselliselle toimijalle maksettava avustus, jonka myöntäjä voi olla Taike, Opetus- ja kulttuuriministeriö (OKM) tai kunta. Kaikki tuki taidetoimijoille ei ole nimeltään toiminta-avustusta, vaan joukkoon mahtuu ainakin kulttuurin yleisavustusta ja kulttuuriavustusta. Toiminta-avustus on vähemmän vakaata ja lyhytjänteisempää kuin VOS-rahoitus.

Työryhmän koollekutsuja on henkilö, joka kerää työryhmän teosidean ympärille sekä tyypillisesti hankkii, hallinnoi ja raportoi rahoituksen. Koollekutsuja on usein vaikkakaan ei aina teoksen koreografi. Koollekutsujan työkuorma on huomattavan suuri sisältäen taiteellisen työn lisäksi hallintoa, viestintää, johtamista ja tuottamista. Työryhmälle myönnetty apuraha myös usein kulkee koollekutsujan henkilökohtaisen pankkitilin kautta, näin asettaen hänet ongelmalliseen asemaan suhteessa Kelaan, verottajaan ja työlainsäädäntöön.

Teos tai näyttämöteos on yleisön nähtäväksi valmistettu taiteellinen kokonaisuus. Näyttämöteos ei määrity ainoastaan esitystilan kautta vaan suhteessa yleisöön. Myös paikkasidonnainen teos voi olla näyttämöteos. Perinteisimmillään näyttämöteos on valmistettu katsojan katsottavaksi yhdeltä sivulta pimeästä katsomosta. Vaikka teatteritilojen ulkopuolella esitettävä taidetanssi yleistyy jatkuvasti, on teatterin mustaan laatikkoon tehdyllä teoksella edelleen erityinen paikka tekijöiden ja rahoittajien arvostuksen kohteena.

Tuotanto- ja esitysalusta on kentässä toimiva rakenne, joka osatuottaa tai joissakin tapauksissa tuottaa ja esittää teoksia. Selkein esimerkki ovat VOS-rahoitteiset tuotantokeskukset Zodiak – Uuden tanssin keskus Helsingissä ja JoJo-Oulun tanssin keskus. Taiteilijat hakevat molempien tuotantokeskusten ohjelmistoihin valmisteilla olevalla tai olemassa olevalla teoksella. Hakuaika ei seuraavan, vaan sitä seuraavan kalenterivuoden tai kauden ohjelmistoon on kerran vuodessa syksyllä. Esitysalusta eroaa esitystilasta tai vierailunäyttämöstä esimerkiksi siinä, että esitysalustan ohjelmistossa oleva teos ei maksa alustalle tilavuokraa.

Portinvartijaorganisaatio on toimija, jolla on valtaa määritellä kenen työ tulee rahoitetuksi ja esitetyksi. Rahoittajat ovat portinvartijaorganisaatioita, samoin tuotanto- ja esitysalustat. Portinvartijaorganisaatioissa työskentelee henkilöitä, joiden ammattinimikkeillä on kasaantunutta valtaa. VOS-toimijan taiteellisella johtajalla on suoraa valtaa siihen millaisia tekijöitä ja teoksia hänen edustamansa rakenne nostaa esille. Valta ulottuu myös laajemmalle taiteilijoiden työelämään. Ammattikentässä ja laajemmin taidekentässä, ehkä jopa yhteiskunnassa ”laadukkaaksi” tunnustettu organisaatio taiteilijan ansioluettelossa lisää taiteilijan mahdollisuuksia tulla muidenkin organisaatioiden valitsemaksi ja validoimaksi.

6. MIKÄ TANSSIN VAPAA KENTTÄ

Tanssin vapaalla kentällä tarkoitetaan tavallisimmin taidetanssin ammattilaisten muodostamaa toiminnan kenttää, joka käsittää jatkuvaa toimintaa ylläpitäviä pysyväisluonteisia ryhmiä, taiteilijoiden muodostamia projektikohtaisia työryhmiä sekä yksittäisiä taiteilijoita. Esittävän taiteen vapaan kentän ammattiorganisaatioiden edunvalvonta- ja yhteistyöjärjestö Teatterikeskus määrittelee vapaan kentän käsitteen seuraavasti: ”...viittaa ammatillisiin toimijoihin, jotka tuottavat ja esittävät produktioita ilman lakisääteistä rahoitusta.” (Teatterikeskus, 2023).

Vapaalle kentälle on tyypillistä työskennellä lyhytjänteisillä kohdeapurahoilla, henkilökohtaisilla apurahoilla tai sosiaaliturvaan nojaten. Poikkeuksen muodostavat osa vapaan kentän ryhmistä, jotka ovat pysyvämmän toiminta-avustuksen piirissä. Kentässä näyttämöteos on keskeinen taiteellisen työn muoto, mutta teosten ohella kenttä tekee tanssielokuvia ja podcasteja, tuottaa julkaisuja, osallistuu kehittämishankkeisiin, pyörittää ammattilaisten työkunnan ylläpidon ja ammatillisen kehittymisen mahdollistavia yhdistyksiä, opettaa tanssikouluissa, työväenopistoissa ja erilaisilla kursseilla, tekee tutkimusta ja kulttuuripoliittista vaikuttamistyötä.

Vapaan kentän toimijoiksi voidaan lukea myös Sirkuksen ja tanssin tiedotuskeskus, sekä yhdeksän tanssin aluekeskusta: Itä-Suomen tanssin aluekeskuksen (ITAK), Keski-Suomen Tanssin Keskus (KSTK), Läntinen tanssin aluekeskus (LTA), Pohjanmaan tanssin aluekeskus, Pirkanmaan tanssin keskus, sekä Pohjoinen tanssin aluekeskus, jonka muodostavat yhdessä JoJo – Oulun Tanssin Keskus, Tanssiteatteri Rimpparemmi (Rovaniemi), Routa Company (Kajaani) ja Pyhäsalmen Tanssi ry. Pääkaupunkiseudulla ei toimi tanssin aluekeskusta.

Aluekeskukset kokonaisuutena ovat freelancer-voittoisessa kentässä merkittävä työelämätoimija. Keskusten koko ja niiden ammattilaisille tarjoamat palvelut vaihtelevat kuitenkin paljon. Oulussa sijaitseva JoJo-Oulun tanssin keskus on esitys- ja kurssitoimintaan keskittyvä VOS-toimija, kun taas Turussa päämajaansa pitävä Läntinen tanssin aluekeskus ei tuota esityksiä vaan keskittyy paikallisen ammattikentän palvelemiseen työmahdollisuuksien ja työskentelyedellytysten parantamisen kautta. Kokoaikaisen henkilöstön määrä vaihtelee keskuksittain ollen vähimmillään yksi henkilö.

Mainitsemisen arvoinen on myös Outi Järvisen luotsaama Arts Management Helsinki (AMH), ”...joka toimii freelancereiden, vapaiden taiteilijoiden ja taideyhteisöjen kumppanina ja työyhteisönä” (Arts Management Helsinki, 2023). AMH tarjoaa freelancereista koostuvalle taiteilijajäsenistölleen työelämäpalveluja, kuten apua tuotantosuunnitteluun ja esituotantoon. Merkittävää on, miten AMH tunnistaa taiteilijoiden työelämän kipukohtat ja pyrkii omassa toiminnassaan niiden muuttamiseen. ”Tuotantoalusta toimii juridisena rakenteena taiteilijalle esim. yhteistuotannoissa, keikkasopimuksissa, hankerahoituksissa. Tuotantoalusta

toimii vastuullisena työnantajana ja muovaa projekteista työsuhteista työtä taiteilijoille.”(Arts Management Helsinki, 2023) Vuonna 2012 perustettu AMH on yritysmuotoisena suomalaisessa kentässä poikkeus.

Vapaata kenttää turvatummassa asemassa ovat valtionosuusrahoitteiset (VOS) toimijat. Vapaa kenttä ja vakaampi VOS-toimijoiden kenttä ovat jatkuvassa vuorovaikutuksessa keskenään. Jotkut VOS-toimijat työllistävät freelancereita omiin tuotantoihinsa (Esim. Tero Saarinen Company, Tanssiteatteri MD), kun taas toiset toimivat vapaan kentän työryhmien valmistamien teosten esitysalustoina (Esim. Zodiak – Uuden tanssin keskus, JoJo-Oulun tanssin keskus).

Vapaan kentän ja VOS-toimijoiden suhde

Vapaan kentän taiteilijoiden ja VOS-toimijoiden suhde on jännitteinen. Siinä missä VOS-rakenteessa toimitaan palkallisella työajalla ja nautitaan työsuhdesidonnaisista eduista, kuten eläkkeen kertymisestä, perustuu freelancer-taiteilijan työelämä tulottomalle työlle. Erityisen selkeästi kahden kerroksen työelämä tulee näkyville tilanteissa, joissa rakenteessa työskentelevä henkilö osallistuu kentän kehittämiseen tähtäävään hankkeeseen palkallisella työajalla, freelancerin ollessa mukana omakustanteena, tai tulevan produktion valmistelutyössä, jossa kokoustaminen rakenteen kanssa sekä erilaisen tiedotusmateriaalin tuottaminen ennakkoon kuuluvat taiteilijalta odotettuun tulottomaan työpanokseen.

On myös huomionarvoista, että projektikohtaisesti VOS-rakenteeseen palkatut taiteilijat kerryttävät toimijan henkilötyövuosipottia johon VOS-rahoitus perustuu, näin parantaen rakenteen ja rakenteessa työskentelevän henkilöstön asemaa. Samalla freelance-taiteilijoiden tulevat työt ovat suhteista kiinni, mikä edesauttaa VOS-rakenteissa piilevien mahdollisten työilmapiiri- ja johtamisen ongelmien jäämistä katveeseen. ”Määräaikaisten alistettu asema tekee tyhjäksi sananvapauden.” (Siltala, 2007, s. 473)

Omassa kokemusmaailmassani on tapaus, jossa nimekäs ja pitkän uran tehnyt suomalainen koreografi uhkasi minua ammatillisen tulevaisuuteni tuhoamisella konfliktitilanteessa. ”Joka syksy jengi kysyy, et onks ketään hyviä uusia tekijöitä ja mä voin sanoo niille, et on yks Anna, joka on mahtava. Tai sit mä voin sanoo, et on yks Anna – varokaa sitä. Sua ei tunne kukaan.” Lopetin produktiossa seuraavana päivänä.

7. ALAN YLEISKUVA

Suomalainen tanssiala kokonaisuutena rakentuu useista eri tanssin lajeista ja niiden ammattilaisista, tanssiryhmistä ja kollektiiveista, tanssin tuotanto- ja esitysrakenteista, alan oppilaitoksista taiteen perusopetuksesta korkea-asteelle, alan järjestöistä sekä tanssin parissa toimivista yrityksistä tanssilavoista tanssitarvikemyymälöihin. Tanssin sateenvarjokäsitteen alle mahtuvat niin näyttämöllä tapahtuva tanssi, tanssin opetus kuin tanssiterapia.

Nykytanssi sateenvarjokäsitteen alla

Tämän pro gradun tarkastelussa olevien taiteilijoiden työelämät sijoittuvat tanssin vapaaseen kenttään, jossa vallitseva tanssin laji on nykytanssi ja joka poikkeaa rakenteeltaan nk. kaupallisen tanssin esitys- ja tuotantorakenteista. Jaottelu on ymmärrettävyyden vuoksi tarpeellinen, mutta samalla ongelmallinen toiminnan kenttien ollessa vuorovaikutuksessa keskenään. Tanssin vapaa kenttä on osa taidetanssin toimintaympäristöä, joka koostuu yksittäisistä taiteilijoista, heidän muodostamistaan ryhmistä, kollektiiveista ja projektikohtaisista työryhmistä, valtionosuusrahoitteisista (VOS) ryhmistä ja tuotantokeskuksista, toiminta-avustusta saavista ryhmistä ja tuotantokeskuksista, ilman toiminta-avustusta toimivista ryhmistä sekä tanssin aluekeskuksista. Kaikki edellä mainitut toimijat vuorovaikuttavat tiiviisti keskenään ja niiden toimintaedellytykset ovat osin toisiinsa sidottuja.

Nykytanssia näkyy myös kaupallisen viitekehyksen sisällä ja taidetanssin viitekehyksessä tehty teos voi hyvin sisältää kaupalliseksi miellettyjä liikekieliä. Tanssia tekevät ammattilaiset saattavat liikkua edellä mainittujen maailmojen välillä osaamisesta, kiinnostuksesta ja kontakteista riippuen. Taidetanssin viitekehyksessä tehty teostuotanto voi myös määrätietoisesti pyrkiä kohti markkinamenestystä. Samalla kuitenkin yksikään tanssin kentän toimijoista ei pysty kattamaan kustannuksiaan oman toimintansa tuotoilla.

Erityisasemassa olevat ryhmät

Oman saarekkeensa muodostavat erillisen rahoituksen piirissä ovat Suomen kansallisbaletti, jonka rahoitusta säätelee laki kansallisten taidelaitosten rahoituksesta (HE 157/ 2022) (OKM, 2023), sekä Helsingin Kaupunginteatterin alla toimiva Helsinki Dance Company. Molemmat toimijat ylläpitävät pysyvää ryhmää, jossa työskentelee tanssijoita kuukausipalkkaisissa työsuhteissa. Täysin vapaasta kentästä poikkeavan luonteensa ja alalle epätyypillisen rahoituksen määrän vuoksi molemmat toimijat rajautuvat tämän tutkielman ulkopuolelle. Suomen kansallisoopperan ja baletin kokonaisrahoitus oli vuonna 2022 60 miljoonaa euroa ja sillä oli yli 500 kuukausipalkkaista työntekijää (Suomen kansallisooppera, 2023, s. 26-27). Helsingin Kaupunginteatterin kokonaisbudjetti puolestaan on n. 29 miljoonaa euroa vuodessa sisältäen peruskorjaus- ja vuokra-avustukset. Kuukausipalkkaista henkilökuntaa teatterilla on n. 240 henkilöä (Helsingin Kaupunginteatteri, 2023). Vertailu tanssin vapaan kentän toimijoihin ei ole mielekästä, kun suurimmankin VOS-rahoituksen piirissä olevan ryhmän vuosibudjetti alittaa 1,8 miljoonaa euroa.

Kuriositeettina mainittakoon, että Helsingin Kaupunginteatterissa toimiva Nykyesityksen näyttämö on vuonna 2023 saanut Koneen säätiöltä jatkorahoituksen 200 000 euroa näyttämön kehittämiseksi. Vaikka apurahamyönnössä lukee, että ”HKT on varannut näyttämön toimintaan taloudellisia, tuotannollisia ja tilallisia resursseja.” (Koneen säätiö, 2023), en voi olla ajattelematta, että kuvio muistuttaa kovasti taiteilijoiden työskentelyä vaikkapa SOTE-sektorilla; sisältö kelpaa, kunhan tekijä itse hankkii siihen rahoituksen.

Tanssin vapaa kenttä ja rakenteet

Myös vapaan kentän ja pysyvien tai pysyväisluontaisten rakenteiden välinen suhde on jännitteinen. Taiteilijoiden tekemät sisällöt ovat rakenteiden elinehto. Rakenteiden tarjoamat mahdollisuudet ammatin harjoittamiseen ovat keskeinen osa taiteilijoiden urapolkua.

Ohjelmistoon valittujen taiteilijoiden kautta rakenne viestii arvoistaan ja rakentaa brändiään, vuosikertomuksessa listatut esitys- ja yleisömäärät sekä työsuhteet ja yhteistyökumppanit viestivät rahoittajien suuntaan vaikuttavasta toiminnasta sekä rakentavat kansainvälistä profiilia. Viime vuosina kansainvälistyminen on ollut vahvasti esillä ja siihen on satsattu myös taloudellisesti. Osaltaan tähän ovat varmasti vaikuttaneet ja vaikuttamassa Jyrki Kataisen hallituksen aikainen *Aineettoman arvonluonnin kehittämisohjelma* (2014) sekä EU:n kulttuuripolitiikka, jossa kulttuuri ja sen sisällä taide nähdään katveeseen jääneenä talouskasvun mahdollisuutena sekä unionin koheesion vahvistajana.

Kuvio on melko lailla päätön. Kansainvälisesti verkottuneet mutta rahattomat taiteilijat verkottuvat toisten maiden kansainvälisesti verkottuneiden mutta rahattomien taiteilijoiden kanssa. Kansainvälistymishankkeet eivät tuota työmahdollisuuksia taiteilijakunnalle, mutta niihin suunnattava raha on pois muusta rahoituksesta. Olin läsnä Luque Taguan puhuessa kansainvälisen työskentelyn hölmöydestä Danza Málaga festivaalilla Espanjassa syksyllä 2015. Tagua johti jo silloin bilbaolaista tanssifestivaalia Lekuz Leku. Hän nosti puheenvuorossaan esille, miten Baskimaassa asuvat taiteilijat joutuvat lähtemään residenssiin Norjaan voidakseen harjoittaa ammattiaan, kun he oikeasti tarvitsisivat ympärivuotisia työskentelyedellytyksiä lähellä kotia.

Vapaan kentän ja rakenteiden suhde taiteilijayksilön näkökulmasta

Tuotantorakenteissa työskentelevät henkilöt ovat kaikkien työsuhteen mukanaan tuomien etujen piirissä, samalla kun sisältöä tekevät taiteilijat tekevät tulotonta ja apurahatyötä ilman työsuhteen tuomaa turvaa. Tämä ymmärrettävästi luo kitkaa rakenteiden ja tekijäkentän välille. Pienessä ja tiiviissä kentässä myös sosiaalisten suhteiden merkitys korostuu, mikä puolestaan johtaa epäkohdista vaikenemiseen. Samalla on huomattava, että taiteilijat itse tavoittelevat ohjelmistoihin valituksi tulemistä. Se tuo mukanaan jonkin verran tuloa ja enemmän näkyvyyttä kuin suurin osa yksittäisistä taiteilijoista pystyy työlleen hankkimaan; se kasvattaa ansioluetteloita näin sisältäen potentiaalisen rahoitukselle tulevaisuudessa; se viestii muille kansallisen ja kansainvälisen kentän toimijoille taiteilijan tekemän ”laadukasta” taidetta; ja mikä ehkä tärkeintä, se validoi valituksi tulleen.

Kipuulua aiheuttaa myös sen korostuminen miltä vaikkapa teosehdotus näyttää, ei vain ulkoisesti vaan kiinnittyneenä tuotantokeskuksen brändiin; millaisia arvoja rakenne voi teoksen kautta viestiä. On myös huomionarvoista, ettei arvoista viestiminen vielä tarkoita, että arvot toteutuvat tuotantokeskuksen sisällä tai sen suhteessa ohjelmistossa oleviin taiteilijoihin.

Sama koskee myös työryhmiä; puhe eettisyydestä ja viime vuosina yleistyneet turvallisemman tilan periaatteet eivät vielä tee työryhmätyöskentelystä asiattomasta käytöksestä vapaata. Viime vuosina kentässä on puhuttu paljon koreografien vallankäytöstä. Tämän keskustelun piiloon on jäänyt se, että myös muilla työryhmän jäsenillä on valtaa ja myös koreografi voi tulla muun työryhmän kiusaamaksi. Yksi epäasiallisuuden muoto ei sulje pois toista. Vastuu toiminnan eettisyydestä on jaettu, vaikka koreografin onkin tarpeellista tunnistaa valta-asemansa ja toimia siinä vastuullisesti. Puhe työhyvinvoinnista ja etiikasta on tällä hetkellä kentässä tavallista. En ole kuitenkaan varma onko työn tekemisen käytäntö muuttunut tai pystyvätkö kentän ammattilaiset ottamaan esille työilmapiirin epäkohtia entistä helpommin.

Kysymyksiä herättää myös, miten tuotantohakujen hakuilmoituksissa taiteilijoilta edellytetään taiteellisen sisällön ja työryhmän esittelyn lisäksi muuta asiantuntijuutta. Henkilökohtaisesti en voi olla kummastelematta sitä, miten taiteilijalla pitää hakiessaan olla olemassa kattava rahoitussuunnitelma teoksen valmistamiseksi. Eikö olisi luontevaa ajatella, että tuotantokeskuksen kompetensseihin kuuluisi rahoitustarpeen arviointi ja sen rooliin rahoituksen hankinta? Erityisen mielenkiintoiseksi kysymyksen tekee se, miten tuotantokeskuksen ohjelmistoon valikoituminen lisää teoksen rahoitetuksi tulemisen mahdollisuuksia.

Henkilöhistoriassani on tilanne, jossa tiedustelin tuotantokeskuksen johtajalta mahdollista kiinnostusta teosideaani kohtaan. Kyseessä olisi suuren työryhmän kanssa julkiseen tilaan toteutettu teos, jonka vaatimaa rahoitusta minulla ei ole yksityishenkilönä mahdollista saada yhdeltäkään apurahataholta. Kerroin tuotantokeskuksen johtajalle etsineeni kumppaneita laitosteattereista ja päässeeni yhden teatterin kanssa melko pitkälle ennen seinän nousemista pystyyn. Johtaja ilmoitti minulle, että ”Sitte ku sulla on ne kumppanit ja rahoitus ni kyllä me sitte se sulle tuotetaan.” Hän ei ymmärtänyt, että mikäli minulla olisi kumppanit ja rahoitus, niin en olisi ottanut häneen yhteyttä.

Markkinaehtoisuudesta

Markkinaehtoisuuspuhe on tullut voimakkaasti myös taidetanssin kenttään. Itse pidän selvänä, että rahapuheella ei saada ketään arvostamaan taidetta, sillä taiteen rahallisen arvon arvostaminen on aivan eri asia kuin taiteen substanssin arvostaminen. Ihminen joka väheksyy taidetta väheksyy taidetta.

Markkinaehtoisuuden hyväksyminen ei vielä kuitenkaan tarkoita, että tanssi pystyisi Suomessa (tai muuallakaan) toimimaan markkinaehtoisesti. On huomattava, että nekin suomalaisen taidetanssin toimijat joiden tulot omasta toiminnasta nousevat yli 100 000:n euron ovat edelleen riippuvaisia julkisesta tuesta. Maailman tanssiryhmien kärkeksiin kuuluvan American Ballet Theatren (ABT) tanssijoista vain 30% saa työstään elämiseen riittävää tuloa (Stauffer, 2024). Halvin lippu ABT:n *Joutsenlampeen* Metropolitan Operassa New York Cityssa maksaa 120 USD. Katsomossa on 3788 paikkaa (Lincoln Center, 2024).

Valtionosuutta saavalla ja huomattavan yleisesti tunnetulla Tero Saarinen Company:lla oli vuonna 2022 tuloja omasta toiminnasta lähes 400 000 euroa, mikä on taidetanssin kentässä erittäin merkittävä summa. Samana vuonna ryhmän kokonaisrahoitus oli kuitenkin lähes 1,8 miljoonaa euroa josta n. 1,4 miljoonaa oli erilaisia tukia ja avustuksia (Sirkuksen ja tanssin tiedotuskeskus, 2023). Suurimmat tulot omasta toiminnasta olivat Helsingissä toimivalla Tanssiteatteri Hurjaruuthilla, n. 600 000 euroa. Vaikka Hurjaruuth kulkee tanssin tilastoinnin alla, sijoittuu huomattava osa sen ohjelmistosta sirkuksen alalle ja keskeinen vuosittainen vetonaula on lähes kahden kuukauden ajan pyörivä *Talvisirkus*.

Taide ei ole maailmasta erillään

Portinvartijaorganisaatioiden suhde tekijäkenttään on vallitsevan yhteiskunnallisen ilmapiirin ilmentymä. Ajassa, jossa on tärkeää näyttää joltakin, jonkin todeksi elämisen sijaan, ei taidekenttä kokonaisuutena voi välttyä saman arvojen tai arvottomuuksien maailman läikkymiseltä omaan käytäntöönsä. Taidekenttä ja sen sisältämä tanssin vapaa kenttä ovat tiukasti valtion ohjauksessa julkisen rahoituksen kautta. Julkinen raha ei ole puhdasta ja pyyteetöntä vaan se toteuttaa kulloinkin voimassa olevia hallitusohjelmaa ja ministeriöiden strategioita.

Taiderakenteet eivät ole autonomisia vaan ne joutuvat mukautumaan rahoittajien asettamiin taloudellisiin reunaehtoihin sekä ylätasolla asetettuihin tavoitteisiin ja vaikuttavuusmittareihin joihin taiteilijat väistämättä joutuvat osallisiksi, pyrkiessään eloonjäämiskamppailussaan mukautumaan ääneen lausumattomiin tai eksplisiittisiin temaattisiin odotuksiin. Rakenne, oli se sitten tuotantokeskus, Taike tai OKM:n Kulttuuri- ja taidepolitiikan osasto, voi nähdä tekevänsä taidekentälle palveluksen olemalla olemassa. Mutta taiteilija on taiteilija myös rakenteen ulkopuolella, kun taas taiderakenne ilman taiteilijoita on vain seinät ja verkkosivu.

Nykyinen toimintatapa on rakentunut ajan kuluessa ja kuten muutkin yhteiskunnalliset mekanismit on se kasvanut näyttäytymään luonnollisena. Henkilökohtaisesti pidän olennaisena kysyä, onko tämä ainoa tai edes järkevin tapa järjestää suomalaista taidetanssia tai muutakaan taide-elämää? Miksemme voisi aivan yhtä hyvin kääntää asetelmaa niin, että rakenteet työllistäisivät ympärivuotisesti taidetta tekeviä taiteilijoita ja kerran vuodessa avattaisiin haku, jossa tuotannollishallinnolliset ammattilaiset hakisivat tuotanto- ja rahoitussuunnitelmalla töihin tiettyyn valmisteilla olevaan teokseen? Ideaalitalanteessa kaikki tarvittavat ammattilaiset olisivat kokoaikaisissa töissä työsuhteen tarjoamine etuineen, mutta mikäli tämä ei ole mahdollista niin en ymmärrä miksi nykyinen malli olisi ainut mahdollinen. Miksi pidämme luonnollisena, että taiteilijan asema on kaikista epävarmin?

Olen taipuvainen ajattelemaan, että kyse on rakenteellisesta mielikuvituksettomuudesta sekä vallitsevan talousjärjestelmän synnyttämästä pakosta pitäytyä siinä mikä tunnetaan. Teoriassa innovaatioita kaivataan, todellisuudessa tavoitellaan varmoja voittoja. Tämä lukitsee kaikki yhteiskunnan sektorit hierarkkiseen malliin, jossa ylhäällä päätetään, mikä on toteuttamisen arvoista. Tehdyt valinnat puolestaan riippuvat

valinnan tekijöiden ihmiskäsityksestä, elämäkokemuksesta sekä laaja-alaisuudesta henkilöinä. Uutta ei myöskään voi tunnistaa, mikäli ei tunne laajasti vanhaa. Myös sosiaalisten suhteiden välineellistyminen jarruttaa minkään uuden syntymistä. Mikäli myrkyllisistäkin kontakteista pidetään kiinni hyödyllisinä verkostoina, nousee verkostoista huolehtiminen esteeksi käytänteiden ja käytöksen muuttamiselle.

8. KENTÄN KOON ARVIOINTI

Tanssin ammattilaisten määrää Suomessa on hankala arvioida. Teatteri- ja mediatyöntekijöiden liiton jäsenjärjestöllä, Suomen tanssi- ja sirkustaiteilijat STST:lla oli marraskuussa 2023 1042 jäsentä. Ammattiyhdistykseen liittyy vuosittain uusia jäseniä ja siitä eroaa tai erotetaan vanhoja. Jäsenistöstä valtaosa on tanssin ammattilaisia, jotka toimivat eri rooleissa esiintyjinä, koreografeina ja pedagogeina. Kansallisbaletin tanssijoilla on oma järjestönsä Muusikkojen liiton alaisuudessa. Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cuporen tutkimuksen *Taiteilijana Suomessa: Ammattitaiteilijat Suomessa vuonna 2019* tutkimusaineisto käsitti yhteensä 17 295 ammattitaiteilijaa (Hirvi-Ijäs et. al, 2023, s.3).

On huomionarvoista, että tanssin vapaassa kentässä nk. työntekijät ja työnantajat kuuluvat samaan ammattiyhdistykseen. Tanssin piirissä myöskään työnantajan ja työntekijän roolit eivät ole yksiselitteisiä, sillä huomattava osa teoksista valmistetaan työryhmissä apurahalla. Käytännössä tämä tarkoittaa, että niin työryhmien koollekutsijat kuin esiintyjät ovat työlainsäädännön antaman suojan ulkopuolella.

Alan suomalaisista kouluista vuosittain valmistuvat eivät myöskään ole toimiva indikaattori ammattilaisten määrän arvioimiseen sillä pedagogiksi kouluttautuminen, mutta taiteilijana työskentely ja ulkomailta kouluttautuminen ovat tavallisia toimintamalleja.

9. ALAN KOULUTUS SUOMESSA

Tutkintoon johtavaa koulutusta tanssin ammatteihin järjestetään Suomessa toisella- ja korkea-asteella. Toisella asteella voi opiskella ainakin Tampereella, Outokummussa ja Oopperan balettioppilaitoksessa Helsingissä. Tanssin korkeakoulutus Suomessa painottuu tanssipedagogiikkaan ja ammattikorkeakouluihin Oulussa, Turussa ja Kuopiossa. Taiteen maisteriksi tanssin alalta; tanssijaksi, koreografiksi tai pedagogiksi voi valmistua ainoastaan Taideyliopiston Teatterikorkeakoulusta. Alemman korkeakoulututkinnon voi suorittaa ainoastaan tanssijan koulutusohjelmassa. Teatterikorkeakoulu järjestää tanssin alalla myös tohtorikoulutusta.

Ulkomailla kouluttautuminen on myös tavallista. Erityisesti Ruotsissa ja Iso-Britanniassa kouluttautuneita on suomalaisessa kentässä paljon. Kaikilla tanssin aloilla ei ole myöskään mahdollista kouluttautua Suomessa muodollisesti. Esimerkkinä mainittakoon flamenco. Suomessa ei myöskään voi suorittaa korkea-asteen esiintyjäopintoja muissa lajeissa kuin nykytanssissa. Tampereen ammattikorkeakoulussa voi opiskella musikaaliartistiksi, mutta koulutus käsittää tanssin ja liikkeen lisäksi myös laulun ja näyttelijäntyön, ja tutkintotodistuksessa ohjelmasta valmistuneella lukee muusikko.

Koulutusmäärät

Tanssin korkeakoulutus on kilpailtua. Vuosina 2022 ja 2023 Taideyliopiston Teatterikorkeakoulun tanssin alan koulutusohjelmiin oli 346 hakijaa, joista opiskelupaikan sai 40, 11,5 % hakijoista (Taideyliopisto, 2023). Koulutusohjelmiin on haku joka toinen vuosi eikä kaikilla ohjelmilla ole hakua samana vuonna. Tanssinopettajan AMK-tutkintoa tarjoavien oppilaitosten sivuilta ei ole löydettävissä hakukohdekohtaisia hakijatilastoja. Tampereen ammattikorkeakoulun tilastoissa musikaaliartisti sisältyy muusikon koulutusohjelmaan eikä tilastosta käy ilmi, kuinka moni on hakenut tanssia sisältävään musikaaliartistikoulutukseen. Muusikon koulutusohjelmaan oli vuonna 2023 232 hakijaa, joista 11 henkilöä, noin 5 % hakijoista valittiin koulutukseen (Tampereen ammattikorkeakoulu, 2023).

Vertailun vuoksi mainittakoon, että Helsingin yliopiston lääketieteelliseen tiedekuntaan, lääketieteen suomenkieliseen koulutusohjelmaan valittiin noin 3 % hakijoista (Helsingin yliopisto, 2023). Mutta vaikka lääketiedettä on vaikeampi päästä opiskelemaan, odottaa valmistumisen jälkeen työllistyminen, kun taas tanssin ammattiin valmistuneen kohdalla hakemusprosessi jatkuu koko uran ajan apurahahakuina, ohjelmistohakuina, residenssihakuna ja koetansseina. Merkittävä ero muiden alojen työnhakuun on myös, että menestyksekkään hakuprosessin toisella puolella odottaa lyhimmillään muutaman päivän mittainen tulollinen työjakso.

Tanssialan tutkintoon johtavaan koulutukseen pyrkiessään hakijalla on suurella todennäköisyydellä jo hyvin pitkä tanssihistoria. Tanssiammatteihin vaadittavia taitoja ei opeteta peruskoulussa, mikä tarkoittaa, että ammattiin tähtäävät nuoret hankkivat tarvittavaa osaamista koulun ulkopuolelta. Siinä missä oppivelvollisuuden jälkeen insinööriopintoihin hakeutuva nuori on voinut viettää koulun ohella aikaa muiden mielenkiinnonkohteiden parissa koulutyön tukiessa hänen tulevaa ammatillista polkuaan, on tanssija viettänyt vapaa-aikansa tanssiopinnoissa. Insinööriopintoihin on myös helpompi päästä kuin tanssin korkeakouluopintoihin. Aalto yliopiston insinöörityötekniikan korkeakoulun *Energia ja konetekniikan koulutusohjelmaan* hyväksyttiin vuonna 2023 20% hakijoista (Aalto yliopisto, 2023).

Tanssissa ja muillakin taidealoilla jo koulutukseen hakeutuessaan vuosikymmenien sitoumuksen tehneet henkilöt jäävät valmistuessaan tyhjän päälle; kenttään, jossa kaikki mahdollisuudet pitää luoda itse ja sosiaaliturvajärjestelmään, jossa taideammatti on konkreettinen ja toistuvasti realisoitua taloudellinen riski. Insinööriksi valmistuvan kasvu ammatillaiseksi alkaa valmistumisesta. Valmistuessaan insinöörillä on karkeasti ottaen työharjoittelun ja opinnäytetyön verran osaamista omalta alaltaan. Taiteilijaksi valmistuva on toiminut alallaan vuosia, ellei vuosikymmeniä.

Taidekoulutusta ympäröivä puhe

Taiteiden kohdalla kuulee usein puhuttavan liian suurista koulutusmääristä. Valtionhallinnossa alkanut puhe on tuttua myös tanssin ammattilaisten keskuudessa. Koulutusmäärillä pyritään säätelemään yhteiskunnassa

tarpeellisiksi ja vastaavasti tarpeettomiksi ymmärrettyjen ammattilaisten määrää. On kuitenkin huomioitava, että koulutusmäärät eivät yksin takaa tietyn ammattikunnan kokoa tai kouluttautuneiden pysymistä alalla. Hyvänä esimerkkinä tästä on sairaanhoito ja hoiva. Tehyn vuonna 2021 jäsenistöllään teettämän kyselyn mukaan 90 % vastaajista oli harkinnut alanvaihtoa ja alle 30-vuotiaista 95 % (Tehy, 2021).

Katri Talaskiven selvitys tanssin aluekeskusten vaikuttavuudesta vuodelta 2023 keskittyy tanssin ammattilaisten työllisyyteen ja työolosuhteisiin. Selvitys päättyy Jyväskylän yliopiston professori Miikka Pyykkösen laatimiin, suositeltaviin politiikkatoimiin. Toimien joukossa nostetaan esille tarve ”tarkastella kriittisesti alalle koulutettavien määrää”. Pyykkönen myös tekee koulutusmääristä eettisen kysymyksen. ”Alan aliresursoidut rakenteet sekä taiteen paikallaan polkeva rahoitus täytyy ottaa huomioon alalle koulutettavien määrässä. Eettisesti kestävä koulutuspolitiikka perustuu alan realiteettien tunnistamiseen ja tunnustamiseen.” (Pyykkönen, 2023, s. 39)

Samalla, kun Pyykkönen on oikeassa siinä, että ala nykyisellään pystyy vain huonosti, jos lainkaan tarjoamaan työllistymisen mahdollisuuksia vasta valmistuneille, on mielenkiintoista, että Pyykkönnenkin näkee ratkaisuna jo valmiiksi pienten koulutusmäärien vähentämisen rakenteiden vahvistamisen sijaan. Jopa *Valtioneuvoston selonteossa kulttuurin tulevaisuudesta* vuodelta 2011 todetaan, että ”Kaikesta luovasta taloudesta ja ammatin harjoittamisesta ei tarvitse syntyä kasvuyrittäjyyttä, eikä aina ole mahdollista syntyä työsuhdetta. Toisaalta kolmannen tien kulkijoita tarvitaan, jotta luodaan pohjaa kasvuyrityksille. Monipuoliset luovien alojen toimijoiden verkostot ovat kasvualustoja uusille innovaatioille ja siten myös uusille kasvuyrityksille.” (Valtioneuvosto, 2011, s. 41)

Itse pitäisin tärkeänä kohdentaa kysymys toisin; miten eettistä on pitkällä tähtäimellä jättää humanistisiin ja sosiaalisiin arvoihin pitkälti nojaava ja suurelta osin voittoa tavoittelematon toimiala rahoittamatta? Miksi yhteiskunta haluaisi eroon motivoituneista ja sitoutuneista tekijöistä? Mikä saa päättäjät ja kentän toimijat ajattelemaan, että koulutusmäärien vähentäminen siirtäisi saman motivaation ja sitoutumisen toiseen, yleisesti hyödyllisemmäksi ymmärrettyyn kohteeseen? Ja mikä takaa, että tämä yleisesti hyödylliseksi ymmärretty kohde on yhteiskunnallisesti kestävä?

Koulutuksen suhde ammattilaisten määrään

Suomalainen tanssin kenttä on kokonaisuudessaan nyt jo sellainen, että välistä jää kokonaisia sukupolvia. Rahoitus ja työtilaisuudet kanavoituvat suurelta osin niille, jotka on kerran hyväksi todettu. Tämän valikoituneen joukon tehdessä pitkän työuran rahoitusta ei nykyisessä järjestelmässä riitä muille. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, etteikö valikoitunut joukkokin tarvitsisi rahoituksensa.

Kuitenkin aina joku onnistuu nousemaan ”uutena” instituutioiden validoimaan tekijäkenttään. Uutuus on ennen kaikkea mielikuva, sillä validoiduksi tuleminen edellyttää vuosien sinnikästä osallistajuutta kentässä; luottamustehtävissä, jäsenenä erilaisissa yhteenliittymissä ja panostuksia muiden taiteelliseen työhön, osallistumista kursseille ja keskusteluihin, aktiivista katsojuutta, apurahojen hakemista, konkreettisen työkuoron ylläpitoa, suoraa verkostoitumista; tulotonta työtä. Samee Haapa käsittelee samankaltaista uutuuden illuusiota artikkelissaan *Vaarallisen upottava valtavirta*. Haapa esittää tekstissään, että ”Suomalaisessa järjestelmässä uudet taiteelliset muodot kehitetään vapaalla kentällä ilman mielekästä rahoitusta. Kun muodot yleistyvät ja päätyvät valta-asemassa olevien esittävän taiteen instituutioiden – puheteatterit ja muut valtionosuus-teatterit – ohjelmistoihin, ne pohjaavat prekariaattiin kuuluvien taiteilijoiden vuosien kehitystyöhön.” (Haapa, 2023) Yksittäisen taiteilijan tai ryhmän nouseminen julkisesti ja laajasti tunnustettujen tekijöiden joukkoon noudattaa vastaavaa polkua, jossa hyödytään toisten työstä tietoisesti tai tiedostamatta.

On myös mielenkiintoinen ajatusleikki johtaisiko koulutusmäärien vähentäminen tosiaan taidarakenteiden ja järjestelmän suosiossa olevien tekijöiden lisääntyneeseen taloudelliseen vakauteen ja hyvinvointiin. Mikäli tekijäkenttä pienenisi, ajan myötä nykyinen tekijöiden ylitarjonta suhteessa resursseihin lakkaisi olemasta, tämä puolestaan johtaisi instituutiot uudenlaisen pulman eteen. Kun hakijoita ei olisi moninkertaista määrää jokaista työmahdollisuutta kohti, joutuisivat alan rakenteet puntaroimaan omaa vetovoimaansa. Alkaisiko silloin rakenteista löytyä tahtotilaa arvokeskustelulle ja eettisten toimintatapojen kehittämiseksi? Tällä hetkellä rakenteiden pääasiallinen pyrkimys vaikuttaa olevan oman saavutetun aseman säilyttäminen, mikä johtaa mielenkiintoisella tavalla konservatiivisiin käytänteisiin itsensä kollektiivisesti progressiiviseksi mieltävän toimijakentän sisällä.

Alanvaihdon yleisyydestä tanssin ammattilaisten keskuudessa ei ole olemassa tarkkaa tietoa. Ei myöskään tiedetä miten kauan valmistuneet toimivat alalla ennen hakeutumistaan toiseen ammattiin. Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cuporen laatiman *Taiteilijabarometrin 2022* mukaan ”Lähes puolet (48 %) esittävien taiteiden edustajista oli harkinnut ammatinvaihtoa tai vaihtanut ammattia viimeisen vuoden aikana.” Alle 35-vuotiaista kaikkien alojen taiteilijoista yli puolet (53%) oli harkinnut ammatinvaihtoa tai vaihtanut ammattia kyselyä edeltävän vuoden aikana (Cupore, 2022, S.35).

10. TEATTERIALAN TYÖEHTOSOPIMUS

Tanssin vapaan kentän työntekoa pyrkii säätelämään *Teatterialan työehtosopimus* (TeATES). Työntekijöitä edustavana neuvotteluosapuolena toimii Teatteri- ja mediatyöntekijöiden liitto ry. (Teme). Työnantajia puolestaan edustaa Suomen teatterit-Finlands teatrar ry. (Stefi). On syytä huomauttaa, että Stefin jäsenistö koostuu pitkälti valtionosuustoimijoista, kuten kaupunginteattereista ja valtionosuuden piiriin päässeistä

vapaan kentän ryhmistä. Pienempiä etabloituneita toimijoita työnantajapuolella edustaa Teatterikeskus. Temen sisällä puolestaan tanssin ja sirkuksen ammattilaisia edustavan, Suomen tanssi- ja sirkustaiteilijat STST:n jäsenistö on huomattavan erilaista verrattuna teknikoiden, lavastajien, ohjaajien ja suunnittelijoiden järjestöihin. Ehkä merkittävin ero on, että STST:n jäsenistölle ei ole olemassa kuin joitakin työpaikkoja koko maassa. Vaikka teatterin ammattilaistenkaan työelämä ei istu erityisen hyvin suomalaiseen työelämän normiin, on jokaisessa ympärivuotisesti toimivassa teatterissa kuitenkin työsuhteista ei-hallinnollista henkilöstöä, kuten teknikoita, lavastajia, ohjaajia ja suunnittelijoita. Tämä herättää kysymyksen siitä, miten hyvin alan oma työehtosopimus tunnistaa ja suojaa vapaan kentän työtä. Työehtosopimuksesta puhuttaessa on myös syytä muistaa, että lainsäädäntö ei tunnista apurahalla tehtyä työtä työksi.

Keskeinen TeaTES:n ongelma tanssin vapaan kentän näkökulmasta on, että sen lähtökohtana on pysyvä ja enemmän tai vähemmän vakavarainen organisaatio, jossa henkilöstö työskentelee työsuhteessa kuukausipalkalla. Vapaalla kentällä, erityisesti projektikohtaisissa työryhmissä ei ole mahdollisuuksia noudattaa työehtosopimuksen määräyksiä, työryhmän koollekutsujan ollessa kokoonpanon ainoa hallinnollinen resurssi. Lisäksi vapaalla kentällä maksetaan lyhyistä työsuhteista jatkuvasti työehtosopimuksen määrittelemää minimikuukausipalkkaa noin 2500 euroa/kk, jonka perustana on jatkuva työsuhde tai pidempi määräaikaisuus. Ei myöskään ole tavatonta, että vapaalla kentällä maksetaan työehtosopimuksen alittavaa palkkaa, mikäli saatu rahoitus ei kata työehtosopimuksen mukaisia palkkoja.

Palkkatyö ylipäänsä ei ole tanssin vapaan kentän työelämän normi, vaan kaikki työryhmän jäsenet työskentelevät usein apurahalla. Vikaa on sekä kentän toimijoissa että rahoittajissa; toimijat itse hinnoittelevat työn tottumuksesta liian alas ja rahoittajat ovat tottuneet siihen, että taidetta tehdään liian pienillä budjeteilla. Erityisen tympeää on, että edes laitosteatterit eivät noudata koreografeille työehtosopimuksessa määritellyjä kertoimia, joiden tarkoitus on korvata työstä sen vaativuutta vastaavalla tavalla.

Huomionarvoista on myös, miten TeaTES:ssa koreografian palkkakertoimet alittavat teatteriohjaajien vastaavat. Lisäksi tanssin ja sirkuksen lomakorvaus on 12%, kun muiden saman työehtosopimuksen piirissä olevien ammattiryhmien lomakorvaus puolestaan on 12,5% (Teme, 2024). Samalla on huomattava, että osa teattereista kuuluu *Kunnallisen yleisen virka- ja työehtosopimuksen* (KVTES) piiriin. Käytännössä tämä tarkoittaa lähtökohtaisia eroja palkoissa ja työehdoissa. Kertoimien eroavuuksien ja noudattamattomuuden kohdalla kyseessä ovat samalla esittävien taiteiden kentän sisäiset asenteet eri ammattiryhmiä kohtaan, mutta kokonaisuutena tilanne palautuu kuitenkin rahoittajana toimivan valtion toteuttamaan kulttuuripolitiikkaan ja sen esittäville taiteille määrittämään rahalliseen arvoon.

Taulukko 1. vierailevan ohjaajan ja koreografin palkkakertoimet

työn vaatimustaso	ohjaajat	koreografit
suuri työ	5,5	4-5
normaali työ	4,5	3-4
pieni työ	3,5	2-3

Taulukon tiedot Teme, 2024

Lisäksi tanssin ammattilaisten työskentelyä säätelevät *Tanssinopettajien työehtosopimus*, jonka neuvottelevat Teme ja Palvelualojen työnantajat PALTA ry sekä Suomen Tanssioppilaitosten Liitto STOPP ry.

11. VAPAAN KENTÄN AMMATTILAISTEN TYÖELÄMÄ

Tanssin vapaan kentän ammattilaisuus ei ole yksiselitteinen termi. Tilastokeskuksen ammattiluokituksen mukaan ”Tanssijat ja koreografit ideoivat ja luovat tai esittävät tanssiesityksiä” (Tilastokeskus, 2023). Määritelmä on totta, mutta kattaa vain pienen osan tanssin ammattilaisen työelämästä. Aineistossani jokaisen osallistujan työnkuvaan kuului ainakin rahoituksen hankkimista, tuotannollista työtä ja viestintää. Vapaan kentän taiteilijoita yhdistävät työnkuvan laajuuden ja tulottoman työn merkittävän määrän lisäksi jopa useita kertoja viikossa vaihteleva työmarkkina-asema sekä työttömyysjaksojen tavallisuus. Tanssin vapaalla kentällä työskentelevä freelancer voi toimia yksin tai työryhmissä, hän saattaa tehdä tanssin opetustyötä osana toimeentuloaan tai toimia erilaisissa tuotannollisissa ja hallinnollisissa rooleissa tanssin parissa. Toisin kuin joillain muilla toimialoilla, tanssissa freelancer ei käsitteenä tarkoita toiminimiyrittäjyyttä.

Tanssille ammattina ominaista on jatkuva tarve toimia ammatissa riippumatta siitä, saako työstä tuloa vai ei. Tulevaisuuden työmahdollisuudet ovat suoraan sidoksissa tämän hetken toimintaan; verkostoihin ja projekteihin. Tanssin ammattilaisten työelämän todellisuus on vertaisryhmässä jaettu ja tunnistettu, mutta laajemmassa viitekehyksessä julkinen salaisuus tai mahdottomana pidetty asiointila.

Työsuojeluviranomainen ja TE-keskus

Anekdootin tasolle jääviin henkilökohtaisiin kokemuksiini kuuluu kaksi mieleenpainuvaa kohtaamista Työsuojeluviranomaisen ja TE-keskuksen toimihenkilön kanssa. Soittaessani Työsuojelun puhelinpalveluun vuonna 2019 selvittääkseni oikeuttani minulta evättyyn työterveyteen ei linjan toisessa päässä ollut henkilö yksinkertaisesti päässyt yli siitä, että ammattialallani tehdään työtä työsuhteen tai toimeksiannon ulkopuolella. Oli kuin koko apurahatyön käsite olisi tullut hänelle uutisena. Omalla kohdallani tilanne ratkesi onnellisesti. Olin työsuhteessa ja siinä kohtaa lainsäädäntö on yksiselitteinen; riippumatta työsuhteen laadusta, kestosta tai osa-aikaisuuden prosentista, kaikille työntekijöille kuuluu sama työterveyshuolto.

Työnantajani oli rajannut määrä- ja osa-aikaiset projektityöntekijät työterveyshuollon ulkopuolelle sen perusteella, että palveluntarjoaja oli antanut tähän mahdollisuuden.

Työvoimahallinnon virkailija puolestaan ei pystynyt vuonna 2023 ymmärtämään miten tulotonta ammattityötä voidaan tehdä esitysalustan ohjelmistoon valitun teoksen parissa. Lainsäädäntö on siinäkin yksiselitteinen; työttömyysetuudella ei saa työskennellä. Salaamisen tarve syntyy osin sosiaaliturvajärjestelmästä, joka tunnistaa työelämän osiksi ainoastaan työsuhteet tai yrittäjyyden; virkailijasta riippuen myös apurahatyön. Työsuojeluviranomainen ei tunnista lainkaan työtä, josta ei makseta palkkaa, palkkiota tai työkorvausta. Muilla aloilla työskenteleville ja näin asiaa omakohtaisesti ymmärtämättömille henkilöille olen kuvannut tilannetta seuraavasti:

Kuvittele, että toimistossa, jossa työskentelet teitä on sata kollegaa. Joka vuosi jokaisen teistä täytyy hakea työpaikkaansa uudelleen. Viisi sadasta tulee valituksi ja he saavat työstään seuraavana vuonna korvausta. Kaikkien muiden on kuitenkin myös jatkettava työntekoa voidakseen osallistua seuraavan vuoden hakuun. Tämä työnteko on rahoitettava muulla työllä tai sosiaaliturvalla. Mikäli sen rahoittaa sosiaaliturvalla siitä ei pidä vahingossakaan kertoa kenellekään. Seuraavaan hakuun osallistuvat myös ne viisi, jotka tulivat edellisellä kierroksella valituiksi. Kukaan ei saa tietoa siitä, ketkä ovat tehneet valinnat ja millä perusteilla. Kukaan ei saa prosessista palautetta.

Muut ammatit

Suomalaisessa kentässä on joitakin harvoja tekijöitä, joilla on hyvin työllistävä ja hyvin palkattu toinen ammatti kuten juristi tai lääkäri. Suurella todennäköisyydellä on kuitenkin yleisempää, että tanssityötä yhdistellään muihin prekaareihin ja matalapalkkaisiin töihin kaupan- ja palvelualoilla, lasten päivähoidossa, henkilökohtaisena avustajana, siivoojana jne. Tanssia ja em. aloja yhdistävät ainakin alhaiset ja vaihtelevat tulot, naisvaltaisuus sekä tiukka työtahti. Työstä ei saada ainoastaan tuloa, vaan osa vaihtokauppaa on, että työn tekemisestä saa vaihdossa itsesäättöistä aikaa jona jaksaa toimia itselle mieleisten asioiden parissa. Ei myöskään pidä ohittaa sitä, miten psyykkisesti ja fyysisesti vaativaa tanssin ammattilaisuus on, erityisesti yhdistettynä pienituloisuuteen tai suoraan köyhyYTEEN.

Tulollisen työtilaisuuden luomiseksi tehty työ

Freelance-tanssitaiteilija toimii jatkuvan paineen alaisena. Merkittävät tekijät ovat rahoitushaut, jotka tieteen hakujen tavoin ovat itsessään huomattavan työläitä. Lisäksi jokaisella rahoittajataholla on oma hakuportaalinsa ja oma hakuaikeensa. Olen vuosia miettinyt, että mikä estää kaikkia rahoittajatahoja kehittämästä yhteistä verkkopalvelua, johon taiteilijat voisivat milloin tahansa jättää hakemuksen ja raksia ne tahot, joilta hakee rahoitusta. Todellisuus kuitenkin on, että taiteilijat hakevat samoille projekteille tukea kaikilta rahoittajilta ja hakuportaalien yhdistäminen vähentäisi yksittäisen taiteilijan työkuormaa useilla viikoilla vuodessa.

Rahoituksen saamisen todennäköisyys kasvaa mitä pidemmällä teosprosessi on. Tämä tarkoittaa esitysmateriaalin itsensä lisäksi varmistuneita yhteistyökumppaneita sekä esityspaikkaa tai tilaajaa. Halukkaista yhteistyökumppaneista ei ole pulaa, mikäli yhteistyö ei tuota kumppaneille suoria kuluja eikä edellytä heiltä työpanosta.

Myös rahoituksen hakijan ja koko työryhmän aiemmat näytöt vahvistavat hakemusta. Käytännössä teosprosessin edistäminen tarkoittaa työryhmän koollekutsujan tekemää tulotonta työtä sekä taiteellisessa suunnittelussa että tuotannossa. Mikäli koollekutsujalla ei ole henkilökohtaista apurahaa täytyy hänen rahoittaa tämän työn tekeminen muilla keinoin; muilla töillä, säästöillä tai sosiaaliturvalla.

Olisi helppoa todeta, että niin ne yrittäjätkin tekevät käynnistäessään yritystoimintaa. Tilanteet eivät kuitenkaan ole verrannolliset. Yrittäjällä on odotettavissa joko toiminnan kasvattaminen kannattavaksi tai yrityksen lakkauttaminen. Mikäli työryhmän koollekutsuja kuuluu rahoitusta saavaan onnekaaseen vähemmistöön, on hänen työnsä turvattu joidenkin kuukausien tai enimmillään joidenkin vuosien ajan, minkä jälkeen koko prosessi alkaa alusta.

12. TYÖRYHMÄN KOOLLEKUTSUJA, ROOLIT, ASEMA JA TYÖKUORMA

Tanssin vapaan kentän toiminnassa keskeisessä roolissa ovat työryhmien koollekutsijat. Usein koollekutsuja on teoksen koreografi, joka kokoaa teosideansa ympärille työryhmän sekä hakee työlle rahoituksen. Vapaan kentän teokset toteutetaan usein apurahalla, muttei ole lainkaan ennenkuulumatonta, että koreografi ottaa henkilökohtaista pankkilainaa teoksen toteuttamiseen.

Koollekutsujan positio on merkittävän kuormittava. Apurahojen kohdistuessa taiteelliseen työhön on tuottajan palkkaaminen usein mahdotonta. Näin kaikki tuotannollinen työ jää koollekutsujan tehtäväksi ilman korvausta. Hänelle lankeavat myös apurahojen maksatus sekä rahoituksen raportointi. Saadun apurahan määrästä riippuen koollekutsujan työksi saattavat jäädä myös tila-, valo-, ääni- ja pukusuunnittelu ilman korvausta. Lisäksi työryhmän koollekutsuja toimii ryhmän vastuullisena ohjaajana; suunnittelee ja vetää harjoitukset sekä vastaa ryhmän henkilöstöjohtamisesta. On syytä ottaa huomioon, että teoksen valmistaminen on itsessään kokopäivätyö.

Kun kyseessä ei ole työsuhde vaan työtä tehdään apurahatyönä, ei työryhmän jäsenille synny työsuhdeperustaisia oikeuksia tai velvoitteita. Samalla norminmukaisen työelämän toimintamallit ovat läsnä työryhmätyöskentelyssä. ”Parempien käsitteiden puutteessa taiteellinenkin työ jäsentyy esihenkilön ja alaisen kautta, samalla tuoden mukanaan työsuhteisen palkkatyön muutkin rakennelmat ja odotukset. Piiloon jää, että työsuhteisessa työelämässä myös esihenkilöllä on tukenaan säännöllinen tulo ja työaika, lomat ja työterveyshuolto; mahdollisesti myös hierarkiassa ylempänä oleva oma esihenkilö.” (Koskela, 2023)

Koollekutsujaan kohdistuu esiintyjien taholta painetta toimia valmentavana johtajana, joka sekä kantaa kaiken vastuun esityksen valmistumisesta että huolehtii yksin koko työryhmän dynamiikasta ja ilmapiiristä. ”Viime vuosina käydyn terveellisen keskustelun seurauksena olemme tilanteessa, jossa työryhmien koollekutsujiin kohdistuvat esihenkilötyön paineet ovat ehkä paremmin jäseneltyjä. Aineellisia edellytyksiä paineisiin vastaamiseen ei kuitenkaan ole tullut lisää.” (Koskela, 2023) Kun harjoitus päättyy esiintyjät voivat siirtyä päivän muihin toimiin, työryhmän koollekutsujaa odottaa toinen työpäivä saman teoksen parissa; tuotannossa, viestinnässä, tiedotuksessa ja suunnittelussa.

Esiintyjäpositiossa työskentelevät eivät itsestään selvästi hahmota koollekutsujan roolin raskautta. Ensimmäistä kertaa työryhmän koollekutsujana toimiva Esete Sutinen kertoo Wihurin säätiön verkkosivuilla, miten ”Taiteellinen työskentely on ollut todella innostavaa, mutta tuotannollisen työn määrä ja raskaus on yllättänyt” (Wihurin rahasto, 2023). Sutinen on työskennellyt tanssijana 25 teoksessa vuosina 2004 – 2021. (Tanssin tietokanta TANKA, 2023)

Kenttä ei kuitenkaan jakaudu yksiselitteisesti työryhmien koollekutsujiin ja esiintyjiin vaan roolit lomittuvat projektista riippuen. Kentässä toimii myös pysyväluonteisen tuen piirissä olevia ryhmiä, jotka työllistävät koreografeja ja esiintyjä teoskohtaisesti. Samassa teoksessa voi myös työskennellä rinnakkain työsuhteessa olevia ja henkilökohtaista apuraha saavia henkilöitä. Ei myöskään ole tavatonta, että työryhmässä on opintoihin liittyvää harjoittelua tekeviä henkilöitä tai vapaaehtoisia ei-ammattilaisiesiintyjä.

Kokonaisuus voi näyttäytyä alan ulkopuoliselle sekavana, eikä se ole selkeä myöskään toimialan sisällä. Epäselvyydet nousevat kirkkaimmin esiin ongelmatilanteissa kuten työhön liittyvissä konflikteissa ja loukkaantumisissa. ”Tuotantopaineiden takia tanssija, jolla on fyysisiä vammoja, muuttuu taloudelliseksi riskiksi – varsinkin vapaan kentän projektin tarkkaan mitoitettu budjetti harvoin antaa myöden harjoituskauden pidentämiselle tai uuden tanssijan mukaan ottamiselle ilman, että loukkaantuneelta ja sairauslomalle jäävälle tanssijalta peritään työskentelyapuraha takaisin. Yksittäinen työryhmän koollekutsuja ei voi vaikuttaa rahoituksen määrään tai ehtoihin; rahoittajat voivat. Mikään ei estä rahoitusrakenteita kehittämästä mallia, joka turvaa sekä loukkaantuneen tanssijan toimeentulon sovitulla tasolla että produktion toteutumisen.” (Karlberg, 2023)

Sama problematiikka koskee työryhmän koollekutsujaa. Jos koollekutsuja sairastuu niin mitä tehdään? Jätetään harjoitukset pitämättä ja pyritään siirtämään harjoitus toiseen ajankohtaan? Miten eettistä on pyytää jo kertaalleen tiettyä ajankohtana sitoutuneet kollegat etsimään kalentereistaan uusia päiviä? Miten eettistä on, että työ ja siten siitä saatava tulo siirtyy tai jopa peruuntuu? Koollekutsujan kyvystä viedä prosessi loppuun saakka riippuu koko muun työryhmän toimeentulo. Miten eettistä on, että työryhmän koollekutsuja joutuu kantamaan tätä vastuuta oman jaksamisensa ja tapaturman tai sairastumisen sattuessa terveytensä kustannuksella?

Vapaan kentän ammattilaiset joutuvat työssään jatkuvasti ratkaisemaan suuriakin eettisiä kysymyksiä. Toistaiseksi eettinen toiminta on yksilöstä, hänen valmiuksistaan ja jaksamisestaan kiinni. Tällä hetkellä työryhmän koollekutsuja on pakotettu painimaan myös turhien, rahalla ratkaistavissa olevien ongelmien kanssa, kuten sairastapaukset ja palkattomien harjoittelijoiden työpanos. On kohtuutonta, että työryhmän koollekutsuja joutuu palkattomana työnä kehittämään toimintamalleja sairastapauksiin ja konfliktitilanteisiin, kun rahalla saisi asianmukaiset sairaslomat ja apua työnohjauksen muodossa.

13. VAPAAN KENTÄN TANSSITAITEILIJAN TYÖMARKKINA-ASEMA

Tanssin vapaan kentän ammattilaisen, joka pyrkii työllistymään tanssin parissa on prekaarissa työmarkkina- asemassa. Työelämän silppuisuus, jossa erilaiset tulolajit vuorottelevat on kentässä arkinen asia. Jopa saman viikon aikana tanssin vapaan kentän ammattilainen voi olla palkansaaja joitakin tunteja, hän voi saada työkorvausta, soviteltua päivärahaa ja työskennellä projektissa apurahalla. Työvoimahallinnossa silppuista työelämää ymmärretään huonosti, jos lainkaan.

Erilaisten työelämäpositioiden välillä vuorottelu ei olisi yhtä ongelmallista, mikäli erilaisista tulonlähteistä kertyisi elämiseen helposti riittävä toimeentulo. Käytännössä tulollisia työpäiviä on harvassa ja tehdyn työpäivän bruttoansio on matala. Tämä on konkreettinen ja jatkuva ongelma suhteessa TE-palveluihin, työttömyyskassoihin ja Kelaan. Pertti Koistinen kuvaa kirjassaan *Työ, työvoima ja politiikka (2014)* sitä miten taiteilijat ovat sosiaalisten oikeuksien suhteen lainsuojattomia viranomaisten nähdessä heidän työnsä toisistaan poikkeavilla tavoilla, minkä lisäksi yksikään viranomainen ei tunnista taiteilijoiden työtä oikein (Koistinen, 2014, s. 311).

Lisäselvityspyynnöt ja useiden viikkojen päätösajat kaikissa päivärahanhakemisen vaiheissa aiheuttavat jatkuvaa rahasta johtuvaa stressiä. Antti Seppänen kuvaa tilannetta artikkelissaan *Le Byrokratia*, joka pohjaa osin Suomen tanssi- ja sirkustaiteilijat STST:n jäsenkyselyyn koskien sosiaaliturvabyrokratiaa. Eräs vastaajista kertoo jopa 60 liitteen toimittamisesta vastauksena useisiin lisäselvityspyyntöihin. Selvitettävänä oli työttömyyttä edeltänyt kahdeksan kuukauden jakso apurahatyöskentelyä (Seppänen, 2020).

Keskeinen kysymys ovat myös yrittäjäystulkinnat. Tuttu kollega sai loppuvuodesta 2021 ilmoituksen noin 13 000 euron takaisinperinnästä sillä hänet oli tulkittu takautuvasti yrittäjäksi huhtikuusta 2020 lähtien apurahan perusteella. Kollega ei kuitenkaan ollut työskennellyt apurahalla huhtikuussa 2020 eikä hän ollut saanut aiheeseen liittyen lisäselvityspyyntöä. Vastaavat tilanteet ovat kentän ammattilaisten keskuudessa tuttu juttu. Kollegani asia ratkesi lopulta onnellisesti, mutta hänen henkilökohtaisen taloutensa totaalisen romuttumisen uhka oli sekä konkreettinen että kesti pitkään. Mielestäni on aiheellista kysyä, miksi työvoimahallinto sinnikkäästi on kehittämättä henkilöstönsä osaamista nykyajan työelämään liittyen. Kuka hyötyy siitä, että hallinnossa käytetään työaika turhien selvitysten tekemiseen? Olisiko liian kynnistä ajatella,

että TE-keskuksen ja Kelan sisällä on olemassa säästötavoite, johon pyritään etuuksien eväämisellä ja takaisinperinnöillä?

Tanssin ammattilaisen tilanteen voi tehdä helpommaksi vakavarainen puoliso, peritty varallisuus, varakas muu perhe tai hyväpalkkainen toinen ammatti. Koreografi Jenni Kivelä kirjoittaa *Liitos-lehden* kolumnissa keväällä 2020, että ”Teatterikoulussa opettaja sanoi, että teillä olisi hyvä olla joku mesenaatti, tää on köyhä ala. Hienoa, että pääsitte tänne, mutta sit se vasta hienoa onkin, jos jäätte eläkkeelle tältä alalta.” (Kivelä, 2020) Mikään tilannetta mahdollisesti helpottavista tekijöistä ei kuitenkaan poista itse ammatin aiheuttamaa prekaariutta.

Tanssin vapaalla kentällä työskentelevän taiteilijan on mahdoton välttää jaksoja ilman tanssin ammattityötä, josta saa myös tuloa. Positiosta riippuen ammattityöttömiä jaksoja voi ratkaista ainakin kahdella eri tavalla; tekemällä muiden alojen töitä tai työskentelemällä sosiaaliturvan varassa. Työryhmän koollekutsujina toimivat koreografit eivät käytännössä pysty inhimillisen jaksamisen rajoissa tekemään muita töitä riittävästi tullakseen toimeen, mikäli he tavoittelevat uuden projektin aloittamista tai vanhan jatkamista. Taiteellinen projekti on kokopäivätyö kaikissa vaiheissaan. Se ei ole julkisessa ja somepuheessa yleisesti ja väheksyvästi esiintyvää ”harrastelua” vaan vaativaa asiantuntijatyötä.

Työryhmän koollekutsujan positioon kuuluu kiinteästi etsiä ja luoda uusia verkostoja sekä yhteistyön mahdollisuuksia yksilöiden ja instituutioiden välille, toimia kentän luottamustehtävissä ja mikä aikaavievintä: hakea ja/tai raportoida rahoitusta. Näiden lisäksi koollekutsujan pitäisi pystyä tekemään taiteellista suunnittelua ja taustatyötä sekä huolehtia oman osaamisensa ylläpitämisestä ja päivittämisestä. Työuupumustakin olisi syytä välttää.

Esiintyjän positio on hieman toisenlainen. Hänellä on vapaus liikkua projektien välillä ja mennä ns. ”vain töihin”. Esiintyjän on kuitenkin pidettävä erityistä huolta omasta fyysisestä hyvinvoinnistaan, sillä vammautuminen on todella suuri taloudellinen riski. Esiintyjän on kuitenkin projektien välissä mahdollisempi tehdä muiden alojen töitä, sillä hänellä ei pääsääntöisesti ole suunnittelullista tai hallinnollista vastuuta. Tämä ei kuitenkaan automaattisesti tarkoita, että henkilöllä olisi sellaista osaamista, joka mahdollistaa elämiseen riittävän toimeentulon muuta työtä tekemällä.

Suomalaisen tanssin vapaan kentän ammattilaiset ovat uusliberalistisen järjestelmän ideaali; he tekevät sitoutuneesti vaativaa työtä saamatta siitä juurikaan tuloa. Lisäksi he pitävät suunsa kiinni järjestelmän epäkohdista niin alan sisällä kuin yleiseen sosiaaliturvaan liittyen, jotteivat tulevat työmahdollisuudet aivan yhtä huonoilla ehdoilla tai hyvin niukka toimeentulo vaarantuisi.

Yle uutisoi helmikuussa 2023 Suomessa olevan noin 200 000 työssäkäyvää köyhää. Jutun mukaan ”Taustalla on tyypillisesti muutamia tekijöitä: Monella on pieni palkka. Useat tekevät osa-aikatyötä, eivätkä saa lisätunteja vaikka olisivat valmiita tekemään.” (Yle, 2023) Yhteiskunnan tasolla onkin epäselvää mistä itse

asiassa puhutaan, kun työttömien käsketään mennä töihin. Jos kerran työnteko on yhteiskunnassa niin arvokasta, niin miksei siitä saa elämiseen riittävää palkkaa edes tai varsinkaan silloin, kun on kyse nk. ”oikeista töistä” kuten siivoamisesta?

Työmarkkina-aseman hauraus

Positiosta riippumatta tanssin vapaan kentän ammattilaisia yhdistää kuitenkin työttömyysturvalainsäädäntö, joka ei tunnista taiteilijoiden työelämää. Taiteilijoiden asema on yhtäläinen apurahatutkijoiden kanssa; apurahajakson päättymisen tarkoittaa pitkän tulottoman jakson riskiä sekä riskiä tulla tulkituksi yrittäjäksi. Apurahatyö ei myöskään kerrytä työssäoloa eli käytännössä oikeutta ansiosidonnaiseen työttömyyspäivärahaan.

Lainsäädännössä oleva aukko tekee siirtymistä työn ja työttömyyden välillä stressaavia. Riippuen kohdalle osuvasta virkailijasta TE-keskuksessa tilanteen selvittämiseen voi kulua kuukausia. Työvoimahallinnon kanssa asioinnin jälkeen alkaa sama prosessi uudestaan lähes alusta etuuden maksajan kanssa. Taiteilijoiden sosiaaliturvan ongelmat on tunnistettu valtion hallinnon tasolla jo 2000-luvulla. OKM kutsui Matti Vanhasen II hallituksessa työministerinä toimineen Tarja Cronbergin selvittämään taiteilijoiden toimeentuloedellytysten parantamista joulukuussa 2009. Cronbergin raportti *Luova kasvu ja taiteilijan toimeentulo* julkaistiin vuonna 2010. Raportin ensimmäisen luvun ensimmäinen kappale pitää paikkansa edelleen, 15 vuotta raportin julkaisemisen jälkeen.

”Taiteilijuus ja monet taiteilijat ovat kuitenkin jääneet marginaaliin, jatkuvaan epävarmuuteen. Taiteilijat ovat tulisielujä, jotka usein tekevät työtä, josta kukaan ei maksa palkkaa. Yhteiskuntajärjestelmämme ei tunnista taiteilijan työtä. Se tunnistaa ainoastaan palkkatyön ja yrittäjyyden, ei taiteilijuutta eikä taiteilijoita itseisarvona. Taiteilijat ovat työmarkkinoilla väliinputoajia, jotka joutuvat kamppailemaan myös byrokratian syövereissä. Eri viranomaiset tulkitsevat heidän työtään usein hyvin eri tavoin. Taiteilijoiden sosiaaliturva on koulutus huomioon ottaen yhteiskuntamme heikoimpia. Puhumme luovasta taloudesta. Juuri luovaa työtä tulee arvostaa ja palkita. Taiteilijoille luova talous on lupaus. Parhaimmillaan se voi siirtää heidät yhteiskunnan ytimeen. Taide on luovan talouden peruspilari. Se peruspilari on tällä hetkellä kumossa.” (Cronberg, 2010, s. 9)

Kentässä, jossa työtilaisuudet on luotava itse ja ilman korvausta, valtava osa työstä jää piiloon siksi, että siitä puhuminen TE-keskuksen virkailijalle on konkreettinen riski. Työttömyysetuudella työskentely on rangaistavaa, mutta ilman pohjatyötä, tulollista työtä ei synny. Niinpä taiteilijat ovat tekemisistään hiljaa. Tämä puolestaan johtaa sen yleisen mielikuvan vahvistumiseen, että teokset vain tapahtuvat.

On myös kohtuutonta miten taidekentän ammattilaiset joutuvat työttöminä ollessaan vastaamaan yhtäältä taide- ja toisaalta sosiaaliturvan rakenteiden vaatimuksiin. Rahoittajille, instituutioille ja koko ammattikentälle on näytettävä ammatillista aktiivisuutta, samalla kun aktiivisuus pitää salata viranomaisilta

ja näytellä oikeanlaista työtöntä. TE-keskuksen toiminnassa ei missään nimessä ole kyse aktivoinnista, sillä nimenomaan aktiivisuudesta rangaistaan. ”Työttömien aktivointi ja velvollisuuksien korostaminen sai virallisen siunauksensa Suomessa työministeriön selvitysmiesten Harri Skogin ja Heikki Räisäsen ehdottamasta uudistusohjelmasta *Työvoimapolitiikan aktivointi (1997)*.” (Koistinen, 2014, s. 308)

Työttömyys taiteissa ei ole klassisen talousteorian mukaan vapaaehtoista, tästä kielii mm. se miten taiteilijat tekevät työtä työttömyysjaksojen aikana

- A) ylläpitääkseen vanhoja ja luodakseen uusia kontakteja
- B) ylläpitääkseen ja luodakseen mahdollisuuksia tulolliseen työhön
- C) työn identiteettiin kietoutuneisuuden vuoksi

Lisäksi taiteilijat jatkavat työskentelyä eläkeläisinä, jolloin he ovat viimein vapaita TE-keskuksen kontrollista ja heillä on pieni mutta säännöllinen rahoitus työlleen. Pitkän sirpaleisen työuran päässä palkintona on tehdä työtä kuolemaan asti samalla elämiseen riittämättömällä tulolla.

Pertti Koistinen viittaa kirjassaan *Työ, työvoima ja politiikka (2014)* Walter Heenziin, jonka ”...mukaan elämäntulkinto kuitenkin muotoutuu toinen toisiaan seuraavien neuvottelujen tuloksena, jolloin yksilö tekee omat valintansa vallitsevien kulttuuristen normien, instituutioiden määrittämien rajojen ja käytettävissä olevien resurssien puitteissa. Toimijalähtöisyys herätti tarkastelemaan sitä, että instituutiot ja niiden edustajat toimivat ikään kuin portinvartijoina (gatekeepers), jotka avaavat ja sulkevat yksilöiden valintamahdollisuuksia.” (Koistinen, 2014, s. 346)

Ansiotyöttömyyden ymmärtäminen tekemisen puutteeksi ja täten suomalaisessa ajattelussa synniksi, synnyttää lainsäädäntöä ja käytänteitä, joiden olemassaolon tarkoitus on rangaista vääränlaisesta maailmassa olemisen tavasta. Taiteilijoiden kohdalla tuskin paheksutaan ainoastaan työttömyyttä ja riippuvuutta sosiaaliturvajärjestelmästä, vaan ”vääränlaista” elämää. Ehkä paheksunnassa on mukana ripaus kateutta. Viranomaisten harjoittaman työttömien valvonnan ja kontrollin keskiössä on ”oikeanlainen” aktiivisuus. Mikäli kyse olisi oikeasti aktivoinnista ja työkyvystä, työttömien ei tarvitsisi piilottaa omaa elämänpolkuun palvelevaa aktiivisuutta. ”...kykenevyyden puute tekee resurssit ikään kuin tyhjäksi. Resurssit ovat suhteellisen hyödyttömiä jos ihmiset eivät kykene toteuttamaan itseään.” (Koistinen, 2014, s. 325)

Lisäksi julkisessa keskustelussa nousevat toistuvasti esille yksilön vastuu omasta elämästään, työnantajien tarpeiden ja työttömien työnhakijoiden osaamisen kohtaamattomuus sekä alueelliset erot väestön jakautumisessa. Myös viimeksi mainitut näyttäytyvät usein yksilön vastuulla olevina kysymyksinä vaikka ”Samalla kun on oltu huolestuneita siitä, miten työttömyys vaikuttaa työttömien elämään, moraaliin ja sosiaaliseen ja poliittiseen käyttäytymiseen, olisi ollut syytä arvioida yhteiskuntaa ja yhteiskunnallisia prosesseja laajemmin, sillä ne tuottavat työttömyyttä.” (Koistinen, 2014, s. 237)

Kenen työtä maailma tarvitsee

Muiden sirpaletyötä tekevien ammattiryhmin tapaan taiteilijat hyötyisivät työvoimapolitiikan tavoitteiden kiinnittämisestä siirtymävaiheen työmarkkinoiden käsitteeseen, joka tunnistaa yksilön eliniän aikaisen työllisyyden sisältävän jatkuvuuksia, katkoksia ja siirtymävaiheita, sekä tunnistaa niihin liittyvät riskit (Koistinen, 2014, 347). Taiteilijoiden työelämässä siirtymävaiheen riskit realisoituvat jatkuvasti. ”Nykyinen työllisyysturva perustuu oletukseen, että työllisyysriskit ovat poikkeuksia yksilöiden työurassa ja niiden todennäköisyys rajautuu vain tiettyihin kriittisiin vaiheisiin (työpaikan menettäminen, koulutuksen jälkeinen työnetsintä ja työkyvyn aleneminen).” (Koistinen, 2014, s. 353) Riskit ovat kuitenkin yleistyneet lyhytkestoisten työsuhteiden, alueellisen liikkuvuuden ja työelämän joustavoittamispyrkimysten seurauksena (Koistinen, 2014, s. 353).

On myös huomattava, että puhuttaessa työelämän joustavoittamisesta on kyseessä lähtökohtaisesti työntekijän oikeuksien heikentäminen, minkä seurauksena työntekijän työelämä ei joustavoidu, vaan lukkiutuu seuraavan työmahdollisuuden löytämisen ympärille. ”Yksilöiden työurien ja yhteiskunnan edun kannalta yhtä olennaista kuin siirtymien tukeminen ja niiden sisältämien riskien tekeminen näkyväksi, on se, millaiseen työllisyyteen siirtymät johtavat...” (Koistinen, 2014, s. 351) Yksilön kannalta joustavassa työelämän mallissa siirtymät formaalin ja informaalin työn välillä eivät muodostaisi uhkaa. ”Tällaisen työssäkäynnin mallin hyväksyminen edellyttäisi ajattelutavan muutosta sen suhteen, mitä pidetään yhteiskunnallisesti hyödyllisenä työnä ja miten työn tuottavuutta arvioidaan.” (Koistinen, 2014, s. 403)

Aiemmin mainitut nk. ”osaamisvaje” ja ”kohtaanto-ongelma” sisältävät kysymyksen siitä kuka saa oppia läpi elämän ja mitä? Vuonna 2024 kysymys on akuutti mm. aikuisopintorahan lakkauttamisen seurauksena. Jatkossa kaikki ne, joilla ei ole taloudellista mahdollisuutta jäädä pois palkkatyöstä saavat kehittää itseään vain valtion määrittelemään ja instituutioiden kanavoimaan suuntaan.

Kontrolliin perustuvassa mallissa jäävät sivuun sekä planetaarinen, että yksilötason näkökulma; millaista työtä maailma tarvitsee ja onko tarkoituksenmukaista pakottaa ketään töihin, jotka eivät tuota taloudellisen hyödyn lisäksi muita arvoja? ”...pitkällä tähtäyksellä yhteiskunnan edun mukaista voisi olla myös se, että yksilöt siirtyvät työmarkkinoiden ulkopuolelle ja toteuttavat kutsumustaan esimerkiksi vapaaehtoistyössä.” (Koistinen, 2014, s. 351) Yhteiskunta on valtaviin muutosten edessä. Tarvitaan ajattelua ja luovuutta, mutta toteutetaan kontrollia ja kuria. Onko kyseessä vallan osaamisvaje?

14. TAITEILIJOIDEN SOSIAALITURVA TAITEEN JA KULTTUURIN BAROMETRIEN VALOSSA

Cupore tuottaa vuosittain tietoa taiteilijoiden työelämästä. ”Taiteen ja kulttuurin barometri seuraa vuosittain vaihtuvalla teemalla taiteilijoiden toimintaedellytyksiä sekä tuo esiin eri taiteenaloilla toimivien ammattitaiteilijoiden näkemyksiä ajankohtaisiin kysymyksiin ja ilmiöihin. Barometria on toteutettu vuodesta 2015...” (Ruusuvirta et al., 2023, 11) Mielestäni on huomionarvoista, että tutkimus on nimeltään Taiteen ja

kulttuurin barometri, vaikka sen aineisto koostuu taiteilijoille suunnatun, työelämää käsittelevän kyselyn vastauksista. Vuonna 2019 barometrin teemana oli *Taiteilijoiden työ ja toimeentulon muodot* ja vuonna 2022 puolestaan *Taiteilijoiden työhyvinvointi*.

Sosiaaliturvan kokonaisuudistus

Vuoden 2019 barometrissa nostetaan esille sosiaaliturvan kokonaisuudistusta valmistelevan parlamentaarisen komitean asettaminen tulevaisuuden toivoa luovana julkishallinnollisena toimena. ”Komitean työ tähtää sosiaaliturvan rakenteelliseen ja toiminnalliseen kehittämiseen pitkällä aikavälillä ja vaiheittain. Uudistuksen tavoite antaa taiteilijoille toivoa tulevaisuuteen, sillä päämääränä on selkeämpi ja toimivampi sosiaaliturva, joka mahdollistaa työn, etuuksien ja palvelujen yhteensovittamisen muuttuvissa elämäntilanteissa.” (Hirvi-Ijäs et al., 2020, 135) Komitea on asetettu keväällä 2020 ja sen toimikausi jatkuu kevääseen 2027. ” Sosiaaliturvakomiteassa on jäsenenä kansanedustaja kaikista eduskuntaryhmistä. Lisäksi mukana on pysyviä asiantuntijoita. ” (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2023)

Komitean välimietintö ja taiteilijat

Komitean välimietinnössä työttömyysturvan nykytilaa suhteessa luovan työn tekijöihin kuvataan huomattavan positiivisesti: ”Ammattitaidon ylläpitäminen ei vaikuta oikeuteen saada työttömyysetuutta...Toiminta, jolla ei voida katsoa olevan varsinaista ansaintatarkoitusta (omassa työssä työllistyminen), vaikuttaa joissain tilanteissa oikeuteen saada työttömyysetuutta.” (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2023, 87) Taiteilijakunnan kokemus asioinnista liittyen sosiaaliturvaan sisältäen työttömyysetuudet ei vastaa mietinnön antamaa neutraalia ja toimivaa kuvaa. Vuosien 2019 ja 2022 barometreista käy ilmi, että:

”... joustamattomat työmarkkina-aseman määrittelyt johtavat monimutkaisiin tilanteisiin sekä verotusasioissa että sosiaaliturvajärjestelmän rakenteissa. TE-keskuksen, Kelan sekä verottajan tulkinnat erilaisista toiminnallisista yhdistelmistä tuovat esille ymmärtämättömyyden ja joustamattomuuden eri järjestelmissä.” (Hirvi-Ijäs et al., 2020, 8)

”Riippuen siitä, mistä korvausmuodosta on kyse, oikeus tukeen jää usein tulkinnanvaraiseksi. On usein sattumanvaraista, miten viranomaiset tai yksittäinen virkailija päätöksensä perustelevat.” (Hirvi-Ijäs et al., 2020, 9)

”Reilu puolet vastaajista (55 %) ilmoitti kohdanneensa ongelmia työttömyysturva-asioissa ja niin ikään puolet (50 %) sosiaaliturva-asioissa työssään taiteilijana...Palkansaajista 55 prosenttia, freelancereista 59 prosenttia,

apurahansaajista 60 prosenttia, päätoimisista opiskelijoista 67 prosenttia ja työttömistä työnhakijoista 76 prosenttia oli kohdannut työttömyysturvaongelmia.” (Ruusuvirta et al., 2023, 66)

Lisäksi avovastauksissa kerrotaan hiljattaisista kokemuksista, joissa taiteilija on joutunut luopumaan työhuoneestaan ollakseen oikeutettu sosiaaliturvaan (Hirvi-Ijäs et al., 2020, 52) ja vuoden 2022 barometrin aineistossa on kuvauksia TE-toimiston ja Kelan virkailijoiden taiteilijoihin kohdistamasta asiattomasta käytöksestä (Ruusuvirta et al., 2023, 79). Vuoden 2019 barometrin avovastauksissa eräs vastaaja on kertonut työskentelevänsä ”Todellisuudessa päätoimisesti, Kelalle sivutoimisesti ja TE-keskukselle en ollenkaan.” (Hirvi-Ijäs et al., 2020, 41) Suomen Taiteilijaseura, Suomen Kirjailijaliitto, Suomen Säveltäjät ja Finlands svenska författareförening ottivat helmikuussa 2022 kantaa komitean ensimmäisiin ulostuloihin toivoen, että uudistuksen jatkovalmistelussa huomioitaisiin taiteilijat ja muut itsensätyöllistäjät. (Suomen Kirjailijaliitto, 2022)

15. YRITTÄJYYDEN VAARA

Vaikka niin kutsuttu ”sisäinen yrittäjyys” on vapaalla kentällä toimimisen perusedellytys, on yrittäjyys työn järjestämisen muotona harvinainen. Näkemykseni mukaan kyse ei ole osaamisen puutteesta vaan sosiaaliturvan ulkopuolelle jättäytymisen pelosta. Pelko on perusteltu ottaen huomioon, miten kentän suurimmatkin toimijat ovat riippuvaisia julkisesta tuesta, miten epävarmaa tulonmuodostus on ja miten pienituloisia kentän ammattilaiset ovat.

Cuporen Taiteen ja kulttuurin vuoden 2022 barometrin vastauksissa taiteilijat nostavat esille juuri yrittäjyyden aiheuttamat hankaluudet suhteessa sosiaaliturvaan (Ruusuvirta et al., 2023, s. 68). Tanssin aluekeskusten vaikuttavuutta käsittelevässä selvityksessä esille nousee pakkoyrittäjyyden eettinen kyseenalaisuus. ”Koulutuksen organisoitumisessa on pohdittava, onko eettistä ohjata valmistuvia yrittäjyyteen alan edelleen ratkaisematta olevien sosiaaliturvakysymysten vuoksi.” (Talaskivi, 2023, s. 39) Kulttuuri- ja taidealojen pelastukseksi luovien alojen käsitteen alla valtionhallinnon taholta kaavailtu yrittäjyys istuu huonosti hetken taiteeksikin kutsuttuun tanssiin. Luovien alojen vetureiden ohjelmistosuunnittelun, pelien ja muiden skaalautuvien digitaalisten tuotteiden ja palveluiden muottiin on mahdotonta sovittaa taidelajia, jonka perusta on tiiviisti kytköksissä ihmisten välillä hetkessä tapahtuvaan vuorovaikutukseen.

Vaikka päätoiminen yrittäjyys on harvinaista, on laskutuspalvelujen käyttö kuitenkin kollegojen puheissa yleistä. Yleisyys ei kuitenkaan kerro, onko laskutuspalvelua käyttävä henkilö valinnut laskuttaa vai onko hän siihen pakotettu. Mikäli tilaaja tai ilmoittaja määrittelee työmahdollisuuden laskutettavaksi alihankinnaksi, ei yksittäinen taiteilija voi valita saada palkkaa. Valinnat, jotka hän voi tehdä ovat olla tarttumatta tilaisuuteen, tarttua tilaisuuteen ja käyttää laskutuspalvelua tai perustaa toiminimi. Kaikki kolme valintaa sisältävät toimeentuloriskin.

Työttömyysturvalainsäädännön vanhanaikaisuus tekee siirtymistä työn ja työttömyyden välillä yksilöille vaarallisia. Pitkät käsittelyajat ja suoranainen asiantuntemuksen ja hyvän tahdon puute työvoimaviranomaisten ja Kelan taholta tekevät jokaisesta nivelkohdasta riskin, jonka realisoituessa henkilö on pahimmillaan kuukausia ilman minkäänlaisia tuloja.

16. RAHOITUSRAKENTEET

Tanssin vapaalla kentällä työskennellään Taiken ja yksityisten säätiöiden myöntämällä henkilökohtaisilla ja kohdeapurahoilla. Merkittävin yksittäisen taiteilijan työskentelyedellytyksiin vaikuttava rahoituksen muoto on henkilökohtainen työskentelyapuraha. Vaikka henkilökohtainen apuraha onkin sirpaleisessa taidetyön maailmassa lottovoitto, ei se ole ongelmaton tuen muoto. Avaan apurahojen problematiikkaa tuonnempana.

Muita tuen muotoja ovat valtion ja kuntien myöntämät apurahat ja avustukset. Siinä missä OKM:n kautta kanavoidut avustukset kohdistuvat lähinnä y-tunnuksellisille yhteisöille, on osa kuntien tuesta myös yksittäisten taiteilijoiden ja työryhmien haettavissa. Vapaan kentän taiteilijoiden merkittävimmät suorat rahoittajat Taiken lisäksi ovat Koneen säätiö, Suomen kulttuurirahasto maakuntarahastoineen, Svenska Kulturfonden, Wihurin säätiö, ja Alfred Kordelinin säätiö.

Apurahoilla on merkitystä silloinkin, kun ne muodostavat vain häviävän pienen osan toimeentulosta. Cuporen *Taiteen ja kulttuurin barometrin 2019* mukaan lähes 80 % vastanneista taiteilijoista piti apurahaa tärkeänä edellytyksenä toiminnalleen taiteilijana (Hirvi-Ijäs et al., 2020, s. 72). Samalla barometrikyselyyn vastanneet taiteilijat nostivat kuitenkin esille järjestelmän epäkohtia, kuten lainsuojattomuutta suhteessa työlainsäädäntöön. Taiteilijat myös näkivät matalan apurahatason ylläpitävän heikkoa toimeentulotasoa yleisemmin (Hirvi-Ijäs et al., 2020, s. 71-72).

Kunnat ja kuntayhtymät myös ostavat jonkin verran taidetyötä suoraan taiteilijoilta tai alan toimijoilta. Joissain kunnissa toimii *kuntataiteilijoita*. Nimike ei itsessään kerro ovatko taiteilijat työsuhteessa kuntaan, toimivatko he laskuttavina alihankkijoina vai maksaako kunta heille apurahaa. Kuntien tarve taiteelle ostopalveluna on todennäköisesti sidoksissa vuonna 2019 säädettyyn lakiin kuntien kulttuuritoiminnasta.

Julkinen kulttuuribudjetti

Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalaan kuuluva kulttuuribudjetti oli vuonna 2022 689 miljoonaa euroa (Valtiovarainministeriö, 2023). Valtio rahoittaa taidetta ja kulttuuria momentin 29.80 lisäksi myös muiden hallinnonalojen sekä kuntien kautta. Vuonna 2019 julkaistussa työpaperissa Cupore perkesi valtion taiderahoitusta päätyen tulokseen, jonka mukaan valtion tuki taiteelle ja kulttuurille oli hieman yli 1,3 miljardia euroa vuonna 2019 (Cupore, 2019). Vuonna 2021 Kulttuuri- ja taidealan keskusjärjestö KULTA ry julkaisi Taloustutkimuksella teettämänsä tutkimuksen kulttuurialan vaikutuksista työllisyyteen ja julkiseen

talouteen. Taloustutkimuksen tutkimusjohtajan Pasi Holmin mukaan ”Valtion 1,3 miljardin euron tuki tuottaa 14 miljardin euron tuotoksen” (KULTA ry, 2021).

Uutismedioiden taiteilijoiden tilanteesta julkaisemat jutut keräävät alleen toinen toistaan vihaisempia kommentteja. Suurta tai ehkä jopa suurinta närkästystä nostattaa taiteen tukeminen julkisista varoista. Myös insinöörejä työllistävä teollisuus saa tukea julkisista varoista lähes kaksi kertaa kulttuurille ja taiteelle suunnatun tuen verran. Valtion myöntämät suorat yritystuet olivat vuonna 2022 lähes 2 miljardia euroa (Tilastokeskus, 2023).

Pidän paradoksaalisena, että näreä herättää suurelta osin voittoa tavoittelemattoman toiminnan tukeminen, kun taas voittoon tähtäävien ja osinkoja jakavien pörssiyritysten tuet vaikutetaan nähtävän järkevänä rahankäyttönä. Samalla Suomi menettää vuosittain arviolta 430 miljoonaa – 1,4 miljardia yhteisöverotuloja yritysten verosuunnittelun seurauksena (Finnwatch, 2023). Mihin julkista rahaa investoidaan, on arvo- ja arvostuskysymys. Arvojen ja arvostuksen lisäksi on kyse osaamisesta ja ajattelusta. Taidetta ja sivistystä vähättelevässä ilmapiirissä kasvaneet päättäjät eivät osaa nähdä muita arvoja kuin rahallinen tai täsmällisemmin ”vaihtoarvo ymmärretään muidenkin arvojen lähteeksi” (Siltala, 2007, s. 444).

Sosiaaliturva taiderahoituksena

Epävirallinen ja lainsäädännöllisistä syistä piiloon jäävä rahoituksen muoto on sosiaaliturva yksittäisen taiteilijan työn rahoittajana. Taideammattilaiset tietävät, ettei TE-keskukselle pidä kertoa avoimesti oman työnsä tekemisestä, sillä se herkästi johtaa työvoimapolitiiseen lausuntoon, jonka mukaan henkilö ei ole oikeutettu työttömyysetuuteen. Työttömyysetuuden eväämiseen ei vaikuta se, ettei työstä saa tuloa, eikä se, että täyttää TE-keskuksen asettamat vaatimukset työnhauulle.

Tarja Cronbergin raportissa vuodelta 2010 todetaan, että ”Taiteilijat saavat toimeentulonsa lukuisista lähteistä. Monet taiteilijat eivät ilmoittaudu työttömyyskortistoon ollessaan työttömänä. Monet myös tekevät työtä työttömänä ollessaankin. Taiteilijat itse ovat sitä mieltä, että he eivät ole koskaan työttömänä, vaan aina töissä.” (Cronberg, 2010, s. 31) Lisäksi sama raportti toteaa, että ”Taiteilijalla on Suomessa luonnollisesti samat oikeudet sosiaaliturvaan kuin muillakin työntekijöillä. Näin periaatteessa, käytännössä sosiaaliturvan tavoitteet eivät toteudu.” (Cronberg, 2010, s. 29) Samalla, pimittäessään tiedon työskentelystään työttömyysturvalla taiteilija syyllistyy petokseen. Ankarin petoksesta tuomittava rangaistus on neljä vuotta vankeutta (Minilex, 2023).

On kuitenkin huomattava, että alan rakenteet osallistuvat myös sosiaaliturvalla työskentelyn jatkuvaan normalisointiin ja uusintamiseen. Kentän tavallisiin käytänteisiin kuuluu, että riippumatta työmarkkinastatuksesta taiteilijat kokoustavat tuotantorakenteen kanssa, tekevät tuotannollista työtä tuotantorakenteen ohjelmistoon valitun esityksen valmistamiseen liittyen tai kirjoittavat

markkinointiviestinnällistä tekstiä. Alan rakenteiden käytänteet rakentuvat sille olettamalle, että jokaisella taiteilijalla on olemassa (apu)rahoitus työilleen.

Henkilöhistoriassani on tapaus, jossa esihenkilöni oletti valtion paikkaavan avokätisesti pientä palkkaani vaativasta työstä. Todellisuudessa sain asumistukea 80 euroa kuussa, mikä oli jotakuinkin tasan se summa, jolla nousin palkansaajana ohi toimeentulotuen perusosan saajan.

17. APURAHAT

Apurahojen myöntöprosentti on kokonaisuudessaan matala suhteessa hakijoiden määrään. Myöntöjen määriä tarkasteltaessa on huomattava, että Taike on ainoa apurahataho, joka rahoittaa nimenomaan taiteenaloja ja taiteilijoita. Yksityiset säätiöt rahoittavat taiteen lisäksi myös tutkimusta ja järjestötyötä. Vuonna 2022 apurahoja myönnettiin seuraavasti:

- Taiteen edistämiskeskus myönsi 15 % hakijoista työskentely- tai kohdeapurahaa.
- Koneen säätiö myönsi apurahaa 5,4 % prosentille hakijoista.
- Suomen kulttuurirahaston (SKR) myöntöprosentti oli n. 12 %
- Jenny ja Antti Wihurin rahastolta myönteisen päätöksen sai 10,2 % hakijoista.

Myönnettyistä apurahoista vain muutama ohjautuu vuosittain tämän tutkielman kohteena olevalle tanssin vapaalle kentälle. Koneen säätiön myöntämistä 335 apurahasta kuusi, eli 1,8% suuntautui tanssin vapaalle kentälle vuonna 2022.

Taiken kanavoima valtionrahoitus

Vuoden 2013 alusta toimineen Taiken vastaanottamien apurahahakemusten määrä laski vuosittain välillä 2013–2016 (Taike, 2018). Vuonna 2017 hakemusten määrä nousi hieman, jonka jälkeen hakemuskäärät laskivat jälleen, kunnes koronapandemian aikana hakemuskäärät räjähtivät. Kun vuonna 2019 hakijoita oli 12 498 niin vuonna 2021 hakijoiden määrä oli noussut 28 753:n sisältäen korona-apurahojen hakijat (Taike 2023). Henkilökohtaisten ja kohdeapurahojen hakijoiden määrä jatkoi kasvuaan vuonna 2022 (Taike 2023). Vaikka korona-aikana hakijoita oli lähes kaksinkertainen määrä verrattuna aiempiin vuosiin, johtui valtava nousu kulttuurialan koronatuen kanavoinnista Taiken kautta.

Apurahat myönnetään perustuen henkilökohtaisiin taiteellisiin ansioihin, niin yksilö- kuin työryhmähakijan kohdalla. Työryhmän jäsenet on nimettävä apurahahakemuksessa ja vaikka osa rahoittajista hyväksyy työryhmän jättämisen avoimeksi hakemusvaiheessa, ohjaa tämä taiteilijoita työskentelemään heille ennestään tuttujen tekijöiden kanssa, mikä vaikeuttaa kentälle valmistuvien uusien tekijöiden integroitumista olemassa olevaan ekosysteemiin. On sosiaalisesti haastavaa sitouttaa tuttujakaan kollegoja projektiin, jonka toteutumismahdollisuudet ovat huomattavan pienet, puhumattakaan itselle vieraammista. Apurahat myös

kohdistuvat taiteelliseen työhön, mikä käytännössä tarkoittaa, ettei vapaan kentän työryhmä pysty palkkaamaan tuottajaa, vaan koollekutsuja tekee tuotannollisen työn ilman siitä saatavaa korvausta.

Kentässä käydään ajoittain keskustelua Taiken taholta esitetystä taiteilijapalkkamallista. Vaikka moni kentässä teoriassa kannattaa mallia, aiheuttaisi rahoituksen muuntaminen palkaksi ilman kokonaisrahoituksen lisäämistä reaalisen rahoituksen pienenemisen ja näin ollen vähentäisi rahoitettujen taiteilijoiden ja työryhmien määrää. Trendi tosin on ollut jo valmiiksi myönnettyjen apurahojen määrän väheneminen ja myönnettyjen summien kasvu (Taike, 2023). Pakotettuina vastakkain ovat mahdollisimman moniääninen kenttä riittämättömän, mutta jonkinlaisen rahoituksen turvin ja harvempien tekijöiden mahdollisuus paremmin riittävään toimeentuloon tehdystä työstä.

Suomen tanssi ja sirkustaiteilijat STST on yhdessä kattojärjestö Temen kanssa pitänyt esillä Allianssi-mallia, ”...jossa valtion rahoittama taho, kuten esimerkiksi Teme, toimii työnantajana ja tarjoaa freelancereille työsuhteen sekä työterveyshuollon, sosiaaliturvan ja täydennyskoulutuksen.” (Teme, 2023)

18. APURAHOITUS

Henkilökohtaisten ja kohdeapurahojen kesto, ehdot ja määrät vaihtelevat eri rahoittajatahojen välillä. Julkisyhteisön kuten Taike maksama apuraha on verotonta ilman ylärajaa. Mikäli henkilö saa apurahaan julkisyhteisöltä sekä yksityisiltä maksajilta kuten Koneen säätiö tai Suomen kulttuurirahasto saman vuoden aikana, on verottomaksi vahvistetun summan ylittävä osuus veronalaista tuloa. Myös, mikäli henkilö saa vuoden aikana apurahaan ainoastaan yksityiseltä maksajalta on rajan ylittävä määrä veronalaista tuloa. Apurahatahojen välisen suuren vaihtelun vuoksi rajaan tässä tutkielmassa syvemmän tarkastelun Taiken myöntämiin taiteilija- ja kohdeapurahoihin.

Kaikkia työskentelyapurahoja yhdistää verovapaus vuosittain vahvistettavaan summaan asti sekä velvoite vakuuttaa yli neljä kuukautta kestävä työskentely Maatalousyrittäjien eläkelaitos Melassa. ”Apurahansaajan tulee maksaa apurahasta Maatalousyrittäjien eläkelain mukainen eläkevakuutusosuus, joka on noin 13–25 % apurahan kokonaissummasta. Vakuutusmaksun määrä perustuu ikään sekä MYEL-työtuloon, joka ilmoitetaan vakuutus päätöksessä.” (Taike, 2023).

Apurahojen vakuuttaminen Melassa alkoi vuoden 2009 alusta. Vuoden 2008 loppuun asti apurahansaaja oli käytännöllisesti katsoen täysin työperustaisen sosiaaliturvan ulkopuolella mukaan lukien eläkkeen kertyminen. Alle neljän kuukauden mittaiset apurahajaksot on mahdollista vakuuttaa tietyin reunaehdoin, mutta pääsääntöisesti alle neljän kuukauden apurahoista ei makseta mela-maksua eikä niistä näin ollen edelleenkään kerry eläkettä. Käytännössä tämä tarkoittaa, että suuri määrä tanssin vapaan kentän projekteissa tehtävää työtä ei kerrytä tekijöidensä eläkettä tavallisen harjoitus- ja esityksiperiodin alittaessa kaksi kuukautta.

Verovapaan apurahan vuosittain vahvistettava summa on yhtä suuri kuin valtion yksivuotinen taiteilija-apuraha, ollen 25 547,52 € vuonna 2023. Mikäli henkilö siis sai Taiken maksaman, yksivuotisen taiteilija-apurahan ja hän maksoi siitä pienimmän mahdollisen Mela-maksun 13 %, jäi hänelle käteen 22 226, 34 € vuodessa, 1852,19 € kuukaudessa. Mikäli hän maksoi Mela-maksua 25 % apurahan kokonaissummasta, olivat vastaavat summat 19 160, 64 € ja 1596,72 €. Kuukaudessa käteen jäävä summa riippui vuonna 2023 apurahakuukauden sijoittumisesta vuoden sisällä. Tammikuusta huhtikuuhun taiteilija-apurahan määrä oli 2 080,42 euroa kuukaudessa. Toukokuun 2023 alusta taiteilija-apuraha nousi 72,80 eurolla kuukaudessa 2 153,23 euroon.

Mikäli 25 547,52 € olisi ollut vuoden 2023 palkkatulo, sitä olisi verotettu n. 8 %, minkä lisäksi siitä olisi peritty 8,65 % eläke- ja työttömyysvakuutusmaksua. Laskelma on tehty Verottajan veroprosenttilaskurilla. Laskelman taustatiedoissa tulonsaaja oli Helsingissä asuva, naimaton, ei alle 18-vuotiaiden lasten huoltaja ja ei-kirkollisverovelvollinen. Laskelmassa tulonsaajalla ei ollut muita tuloja eikä vähennyksiä. Apuraha on siis vastaavaa palkkatuloa yksiselitteisesti suurempaa tuloa vain, mikäli Mela-maksun osuus alittaa 17 %. Apurahansaaja ei kuitenkaan ole työterveyshuollon piirissä, hänellä ei ole palkallista sairauslomaa eikä hänelle myöskään kerry lomaoikeutta. Hän ei myöskään kuulu työsuojelulainsäädännön piiriin eikä hänen työskentelynsä kerrytä työttömyysetuuden saamiseen vaadittavaa työssäoloehto. Kokonaisuutena apurahansaaja on palkansaajaa heikommassa asemassa.

OECD:n määritelmän mukaan apurahansaaja kuuluu pienituloisiin. ”OECD:n mukaan keskituloinen on ihminen, jonka käytettävissä olevat tulot ovat yli 75 prosenttia, mutta alle 200 prosenttia mediaanitulosta. Kun tätä mallia sovelletaan palkkarakennetilastoon:

- Keskituloinen tienaa Suomessa 2 486–6 630 euroa kuukaudessa.
- Pienituloinen tienaa alle 2 486 euroa kuukaudessa.” (Pikkuaho, 2023)

Duunitorin sivuilta löytyvän Niko Pikkuahon artikkelin aineistona on *Tilastokeskuksen palkkarakennetilasto* ja sen data vuodelta 2021. Sama palkkarakennetilasto tietää kertoa, että artikkelin kirjoittamishetkellä mediaanipalkka Suomessa oli 3 315 euroa kuukaudessa (Pikkuaho, 2023). Taiken taiteilija-apuraha sijoittuu siis pienituloisuuden kategoriaan. Tanssin aluekeskusten vaikuttavuutta käsittelevässä selvityksessä vuodelta 2023 todetaan vapaan kentän tanssitaiteilijoiden sijoittuvan vuositulojensa perusteella köyhiin tai pienituloisiin (Talaskivi, 2023, s. 39).

Julkisen vallan suhde taiteilijoihin

Ollessaan valtion rahoitusta, Taiken taiteilija-apurahan määrä kertoo valtion asenteesta taiteilijakuntaa kohtaan. Puheissa taidetta arvostetaan, kun samalla käytännössä taiteilijoiden työtä ostetaan pilkkahintaan.

Apurahajärjestelmä, jossa maksajalle ei koidu sivukuluja sekä piiloon jäävä sosiaaliturvan varassa tehty työ pyörittävät suoraan huomattavaa osaa valtion ja kuntien kulttuuritarjonnasta.

Julkisessa puhunnassa yleinen kertomus korkeakoulutuksen myönteisestä vaikutuksesta yksilön tulokehitykseen ei päde taiteen ammattikentässä. Meritoituneet ja aloittelevat taiteilijat hakevat kaikki samoja apurahoja vuodesta ja vuosikymmenestä toiseen. Tämän voi ymmärtää yhdenvertaisuutena, mutta aivan yhtä hyvin voi katsoa vastavalmistuneiden ja pitkään kentällä toimineiden taiteilijoiden olevan samalla apujalla hyvin erilaisin edellytyksin onnistua.

19. APURAHOJEN EHDOT

Valtion Taiken kautta kanavoiman tuen ehdot henkilökohtaiselle apurahalle ovat tiukat. Apurahakausi voi alkaa vain 1.1. tai 1.7. hyväksyvää päätöstä seuraavana kalenterivuonna. Apurahatyöskentelyn alkua voi siirtää seuraavista syistä:

- apurahan saajan sairaus tai kuntoutus (lääkärintodistus)
- lapsen syntymä tai alle kolmivuotiaan lapsen hoito (Kelan päätös)
- osittainen vanhempainvapaa (Kelan päätös)
- asevelvollisuus tai siviilipalvelus (palvelukseen astumismääräys, määräys siviilipalvelukseen)
- muu näihin verrattava syy. (Taike, 2024)

Taiken apuraha tulee käyttää yhtäjaksoiseen, työsuunnitelman mukaiseen työskentelyyn eikä sen aikana saa työskennellä palkkatyössä yli 10 h/vko tai 30 % ylittävällä työsopimuksella, mikäli apurahan kesto ylittää kuusi kuukautta. Apurahakauden voi keskeyttää ja jatkaa myöhemmin seuraavilla ehdoilla:

- apurahan saajan sairaus tai kuntoutus (lääkärintodistus)
- lapsen syntymä tai alle kolmivuotiaan lapsen hoito (Kelan päätös)
- asevelvollisuus tai siviilipalvelus (palvelukseen astumismääräys, määräys siviilipalvelukseen)
- muu näihin verrattava syy
- muu ansiotyö (todistus työ-, virka- tai palvelussuhteesta tai yritystoiminnasta). (Taike 2024)

Lisäksi keskeytyksen ehtona on, että "...apurahan alkamisesta on kulunut vähintään neljä kuukautta, työskentely keskeytyy vähintään neljäksi kuukaudeksi ja apurahakautta on keskeytyksen jälkeen jäljellä vähintään neljä kuukautta." (Taike, 2024)

Esimerkiksi Koneen säätiön henkilökohtainen työskentelyapuraha mukautuu taiteilijan elämäntilanteeseen joustavammin. Apurahansaajan opas säätiön sivuilla ei ole yksiselitteinen suhteessa apurahan maksatuksen

tauottamiseen. Merkittävin suoraan ilmaistu ero Taikkeen on, että apurahan maksatus voidaan tauottaa toisen apurahan ajaksi: ”Jos sinulle myönnetään muu rahoitus..., ilmoita siitä välittömästi säätiölle. ... Tällaisissa tapauksissa apurahan maksatus yleensä keskeytetään, ja apuraha maksetaan myöhemmin.” (Koneen säätiö, 2024), kun taas Taiken apurahassa ”Keskeytysperusteeksi ei hyväksytä työskentelyä muulla apurahalla.” (Taike, 2024).

Taike jakaa henkilökohtaisia apurahoja lyhimmillään puoleksi vuodeksi ja pisimmillään viideksi vuodeksi. Apuraha on tarkoitettu työsuunnitelmassa esitettyyn tarkoitukseen. Työsuunnitelma kattaa koko haetun apurahakauden. Vaikka on ymmärrettävää, että rahoittaja haluaa varmistua tukensa ohjautumisesta tarkoituksenmukaisesti, on kummallista, että prekaarissa ja epävarmassa kentässä toimivan tekijän on pystyttävä suunnittelemaan toimintaansa ja varmistamaan yhteistyökumppaneita vuosiksi eteenpäin. Rahoituksen rakenne kahlitsee lähtökohtaisesti ketterät ja verkostoituneet tekijät toteuttamaan sitä mikä hakemuksen kirjoittamisen hetkellä on näyttäytynyt mahdollisena. On myös olennainen kysymys, muodostuuko pitkien, kolme- ja viisivuotisten apurahojen piirissä olevien taiteilijoiden apurahakauden aikana tekemien näyttöjen määrä vaaditaksi pohjatasoksi kaikille hakijoille. Taidetanssin kentässä itsensä muilla töillä elättävän henkilön taiteellista työtä arvioidaan samalla sapluunalla, kuin pelkästään taidetyötä ympärivuotisesti tekevän henkilön työtä. Ymmärrettävästi sellaisella henkilöllä, joka harjoittaa ammattiaan jatkuvasti on suuremmat mahdollisuudet kehittyä.

Kiinnostavaa onkin mikä on se ensimmäinen näyttö, joka ohjaa rahoitusta yhdelle tekijälle eikä toiselle. Tanssitaiteen kentässä puhutaan mielellään laadusta. Onko kuitenkaan mahdollista, että saman tai hyvin samankaltaisen tiukan seulan läpi käyneiden tekijöiden työn laadussa olisi niin suurta eroa, että se selittäisi miksi yksiä rahoitetaan ja toisia ei? Minusta väite ei vaikuta uskottavalta. Aivan kuin ammattiin valmistuisi henkilöitä, jotka ovat ammattilaisia ja toisia, jotka eivät ole.

20. TOTEUTUNEEN RAHOITUKSEN RIITTÄMÄTTÖMYYS

Rahoituksen toteutuessa on se usein jo lähtökohtaisesti riittämätöntä. Pienissä paloissa eri tahoilta haetun rahoituksen eriaikainen varmistuminen on myös jatkuva ongelma. Taiken tanssitaiteen kohdeapurahojen mediaani oli vuonna 2022 6000 euroa ja työryhmän koon mediaani neljä henkilöä. Vastaavasti kohdeapurahojen moodi vuonna 2022 oli 5000 euroa ja työryhmän koon moodi 4 henkilöä. Keskiarvot olivat puolestaan n. 7276,80 euroa ja 4,6 henkilöä. Taiken kohdeapurahojen myönnoistä ei käy ilmi, miten apuraha jakautuu työryhmän kesken, miten se jakautuu työskentelyn ja kulujen osalta tai mitä ammattiryhmiä työryhmän jäsenet edustavat. Myönnoistä ei myöskään voi päätellä saako osa työryhmän jäsenistä henkilökohtaista apurahaa.

Mikäli vuoden 2022 myönnettyjen kohdeapurahojen moodeja 5000 euroa ja 4 henkilöä verrataan Taiken työskentelyapurahan keskiarvoon 2128,96€/kk vuonna 2023, huomataan että 5000 eurolla saadaan yhteensä

2,3 kuukautta työtä eli noin 50,5 työpäivää. Yhdessä kuukaudessa on Verottajan mallin mukaan 22 työpäivää ja 165 työtuntia. 50,5 työpäivää jaettuna neljän henkilön kesken tarkoittaa noin 12,5 työpäivää per työryhmän jäsen.

On helppo huomata, että kohdeapuraha, joka saattaa olla ainoa teoksen valmistamiseen kohdistuva rahoitus on täysin riittämätön. Kentän todellisuus kuitenkin on, että teoksia tehdään näillä riittämättömillä rahoituksilla. Käytännössä tämä tarkoittaa tulotonta työtä, josta valtaosa kasaantuu työryhmän koollekutsujalle.

Apurahan jakautuminen

12,5 työpäivää per työryhmän jäsen voi tarkoittaa esimerkiksi yhdeksää harjoituspäivää, yhtä esitystilan rakennuspäivää, kahta esitystä ja puolikasta päivää esitystilan purkuun. Työryhmän koollekutsujan on harjoituspäivien välillä lisäksi ainakin valmistettava seuraava harjoitus, tehtävä yhteistyötä työryhmän suunnittelijoiden kanssa mikäli heitä on, hoidettava työryhmän sisäistä viestintää sekä markkinointiviestintää. Hän on todennäköisesti myös työvoimana rakennuksessa ja purussa. Riippumatta siitä miten työpäivät jaetaan työryhmän sisällä, tulollinen työaika ei missään tapauksessa riitä myös teoksen kokonaissuunnitteluun, rahoitushakuihin menevään työaikaan ja apurahan raportointiin. Ja mikä ehkä alan kehityksen kannalta haitallisinta, se ei kata työprosessin jälkeistä purkukeskustelua tai työnohjausta. Ruminta kuviossa on, että julkisrahoitteinen kulttuurielämä pyörii tämän tulottoman työn varassa.

Jokaisen esitetyksi tulevan teoksen takana on kuukausien, ellei vuosien työ, jossa kietoutuvat yhteen taiteellinen suunnittelutyö, rahoituksen hankinta, tuotanto- ja hallinnollinen työ. Yksikään teos ei päädy yleisön nähtäväksi ilman massiivista ajallista panostusta käytännön puitteiden luomiseen, usein tai useimmiten ilman tuloa. Juuri mahdollistava työ muodostaa merkittävän osan tulottoman työn massasta. Mahdollistavan työn ulkoistaminen vaatisi tuottajia, jotka lähtisivät luomaan rahoitusta tyhjästä. Tällä hetkellä käytäntö kuitenkin on, että taiteilija hankkii rahat ja mikäli rahaa on riittävästi, palkataan tuottaja, joka hallinnoi jo hankittua rahoitusta.

21. VALTION RAHOITUKSEN KEHITYS

Kulttuuriala on jo pitkään kampanjoinut sen puolesta, että kulttuurin osuus valtion talousarviosta, alaluku 29.80 nostettaisiin 1 %. Taideyliopiston ylioppilaskunnan ja Kulttuuri- ja taidealan keskusjärjestö KULTA ry:n koordinoiman Kulttuuribudjetti prosenttiin-kampanjan mukaan, vaalikaudella 2019-2023 tavoitteen saavuttaminen olisi vaatinut 110 miljoonan euron lisäystä silloiseen nykytasoon (Kulttuuribudjetti prosenttiin-kampanja, 2019). Samainen kampanja käsitteli ilolla Antti Rinteen ja myöhemmin Sanna Marinin hallitusohjelman kirjausta ”Pitkällä aikavälillä pyritään kasvattamaan kulttuurin ja taiteen määrärahojen osuutta valtion budjetissa asteittain yhteen prosenttiin”. (Meriläinen & Sinnemäki, 2019)

Kesäkuussa 2023 KULTA ry:n pääsihteeri Rosa Meriläinen ja Suomen teatterit ry:n (STEFI) toimitusjohtaja Kaisa Paavolainen suhtautuivat optimistisesti Petteri Orpon hallitusohjelmaan *Vahva ja välittävä Suomi*. Meriläisen nostaessa esille kirjauksia saavutettavuudesta, oppimisesta ja hyvinvointipolitiikasta, Paavolainen piti keskeisenä *kulttuuripoliittisen selonteon* laatimista. Molemmat johtajat ovat oikeassa siinä, että rakentava yhteistyö on hyvän kehityksen edellytys, eikä hallituksen tai sen ohjelman haukkuminen johda mihinkään. Samalla on mielenkiintoista, miten Meriläinen tai Paavolainen ei kumpikaan varsinaisesti ottanut kantaa sosiaaliturvan heikentämistä koskeviin kirjauksiin, vaikka alalla on yleisesti tiedossa, miten merkittävä osa sisällöntekijöiden toimeentuloa ja siten suomalaisen taide-elämän keskeinen edellytys sosiaaliturva on.

Vapaata kenttää edustavan Teatterikeskuksen toiminnanjohtaja Mikael Kinanen puolestaan nosti jo hallitusohjelmaa käsittelevässä kirjoituksessaan esiin, miten ”Kuitenkin hallitusohjelman suurena ongelmana on, että ohjelman lukujen myönteisten kulttuurikirjausten ja liitteistä löytyvien ankarien taloudellisten päätösten välillä on uskomaton kuilu.” (Kinanen, 2023) Lokakuussa 2023 Kinanen kommentoi kulttuuriin kohdistuvia leikkauksia nostaen esille, miten ” On syytä myös huomioida, että leikkaukset vapaaseen taiteeseen tuskin tuovat merkittäviä säästöjä, kun otetaan huomioon, että monien alan ammattilaisten toimeentulo on niukkaa ja heiltä leikkaaminen johtaa suoraan sosiaaliturvamenojen nousuun — mahdollisesti jopa suuremmalla summalla kuin avustusten leikkaamisella on säästetty.” (Kinanen, 2023)

Myös Stefi on ottanut lokakuussa 2023 kantaa valtion talousarvioesitykseen vuodelle 2024: ”Valtionavustuksilla rahoitetut alustatoimijat ja vapaan kentän organisaatiot toimivat jo valmiiksi niukemmalla rahoituksella ja niiden rakenteet ovat kevyitä. Niillä ei ole taloudellisia puskureita, joten koronakriisi, kustannusten nousu ja palkankorotukset ovat vaikuttaneet toimintamahdollisuuksiin huomattavasti.” (Paavolainen, 2023) Sosiaaliturvan merkitystä taiteilijoiden tulonmuodostuksessa laajemmin on käsitelty Taiteen ja kulttuurin barometrissa 2019 *Taiteilijoiden työ ja toimeentulon muodot*. Barometrissa käy ilmi, että 60 % vastaajista saivat sosiaali-, eläke- ja työttömyysturvaan liittyviä etuuksia (Hirvi-Ijäs et al., 2020, 81).

Veikkausvoittovarojen vähenemisen kompensatiota ei ole enää toteutettu täysimääräisenä vuonna 2023 ja kulttuuribudjetille tämä on tarkoittanut 4,6 miljoonan leikkausta aiemmasta (Helsingin sanomat, 2022). Lisäksi OKM kertoi lokakuun 2023 alussa, että Veikkauksen tuottojen laskusta johtuvista 43 miljoonan euron leikkauksista 18 miljoonaa kohdistuu kulttuurialalle (MTV, 2023). Vuonna 2021 Taiken mukaan kaikkiaan 62 % apurahoihin ja avustuksiin kohdennetusta määrärahasta oli peräisin rahapelitoiminnan tuotoista (Taike 2021).

Lisäksi ”Valtiovarainministeriön ehdotuksessa valtiontalouden kehyksiksi vuosille 2024—2027 mukaan opetus- ja kulttuuriministeriön pääluokkaan osoitetaan hallitusohjelman mukaisesti vuodesta 2024 alkaen toimintamenoisäästöjä. Hallitusohjelman mukaisesti myös valtionavustusten tasoa alennetaan asteittain 10

milj. euroa v. 2024, 25 milj. euroa v. 2025, 50 milj. euroa v. 2026 ja 125 milj. euroa vuodesta 2027 lukien.” (Valtioneuvosto, 2023) Myös VOS-järjestelmään ollaan kohdistamassa säästötoimia Orpon hallituksen kaudella.

Rahoituksen vaikutus taiteilijoiden elämään

Sisältöä tekevien taiteilijoiden elämään suoraan vaikuttava Taiken kanavoima valtion taiderahoitus on sidottu lainsäädännöllä Veikkauksesta saatavaan voittoon; laki Taiteen edistämiskeskuksesta 2012/657 § 11. Tämä siitäkin huolimatta, että jo opetusministeriön vuonna 2009 laatimassa Kulttuuripolitiikan strategia 2020:ssa todetaan kulttuurin rahoitusjärjestelmän olevan liian riippuvainen veikkauvoittovaroista. Strategiassa kirjataan myös tarve siirtää kulttuurin lakisääteiset menot budjettirahoitukseen (Heikkinen et al.,2015). Myös valtion taiteilija-apurahat ovat lakisääteisiä; Laki valtion taiteilija-apurahoista 1969/734.

Suoraan taiteilijoiden työskentelyedellytyksiin vaikuttaviin, Taiken jakamiin apurahoihin ja avustuksiin tulee vuonna 2024 5 % eli 1,3 miljoonan euron leikkaus. Samalla Taike kuitenkin vakuuttaa turvaavansa taidealojen uusiutumisen myös leikkaustilanteessa. (Taike, 2023) On vaikea nähdä miten lähtökohtaisesti alirahoitetun taidekentän uusiutuminen olisi aiemminkaan ollut Taiken turvaamaa. Ylipäänsä Taiken asema suomalaisessa taidekentässä on vaikea. On ymmärrettävää, että Taiken rooli valtion virastona on toteuttaa valtion kulttuuripolitiikkaa. Samalla Taiken keskeisin sidosryhmä on taiteilijat, joiden asemaa valtio kieltäytyy parantamasta.

Taiteilijoiden sosiaaliturva

Taiteilijoiden asemaa väliinpuotoajina on selvitetty ainakin Tarja Cronbergin raportissa *Luova kasvu ja taiteilijan toimeentulo* (2010). Raportissa todetaan, että oikeus sosiaaliturvaan ei toteudu taiteilijoiden kohdalla, että järjestelmää pitäisi uudistaa kattamaan taiteilijoiden nk. ”epätyypillinen” työ. Työn epätyypillistymisen mainitsi jo kansanedustaja Esko-Juhani Tennilä puheenvuorossaan koskien välikysymystä työttömyyden vähentämisestä, eduskunnassa 20.2.1996.

Vielä kolmas asia, jonka haluan ottaa esille, on työn uusjako. Vasemmistolaiset eivät voi puhua tosimitellä työttömyyden vähentämisestä tai sen voittamisesta, jollei puhuta työn uusjaosta. Tästä olen täysin vakuuttunut. Teknologinen kehitys on niin nopeaa, että työn tuottavuuden kasvun seurauksena yhä pienempi porukka pystyy tuottamaan yhä enemmän, niin kuin tänä iltana on varsin mielenkiintoisellakin tavalla esille jo tuotu. Vastaus tähän ei voi olla se, että jaetaan porukka, niin kuin nyt on käymässä, niihin joilla on ns. ydin työpaikka, niihin joilla on osa-aikainen, määräaikainen tai muutoin ns. epätyypillinen työpaikka ja sitten niihin, jotka ovat työttömiä, joitten osuus tällä menolla vain kasvaa. Täytyy jakaa myös työtä uudelleen.

Vuoden 2024 talousarviossa OKM:n alaisesta taiteen ja kulttuurin rahoituksesta leikattiin 9,9 % suhteessa vuoden 2023 tasoon eli 0,5 miljardia euroa. (Yle, 2023) Yhdistettynä sosiaaliturvaan ja terveydenhuoltoon kohdistuviin leikkauksiin, tekee Orpon hallitus taiteilijana toimimisesta Suomessa entistäkin vaikeampaa.

On hämmästyttävää, miten hitaasti sirpaloituminen alkaa näkyä turvallisissa asemissa olleiden ihmisten työelämässä. Vaikka ilmiö on ollut tunnistettu jo ainakin vuosituhannen vaihteesta lähtien, ei se ole arjessa totta kuin niille, joita se koskettaa henkilökohtaisesti. ”Tilkkutäkkielämäkerta, jota nyt muilla aloilla suurenakin uutuuksena päivitellään, on aina ollut freelancereiden ja taiteilijoiden arkea. Heillä voi olla kadehdittava vapaus ajankäytön suhteen ja usein myös kutsumuksellinen työ vierasmääräytyneen sijasta, mutta vastapainoksi vaaditaan ankaraa itsekuria ja elämän yritystaloudellistamista. Enemmistö maksaa köyhyydellä vapaudesta.” (Siltala, 2007, s. 272) Sirpaleiseen työelämään kasvaneena hämmästyin, kun kevättalvella 2018 kohtasin avoimessa yliopistossa keski-ikäisen miehen, joka piti minua typeränä siksi, että väitän sirpaletyön olevan tavallista. Sukupolveni sijoittuu kohtaan, jossa meitä vanhemmat eivät tunnista koko ilmiötä ja meitä nuoremmille ei ehkä ole edes ajatuksen tasolla olemassa muunlaista työelämää. Vakituisen palkkatyön normi vain vahvistuu sitä mukaa kuin vakinainen työ vähenee (Siltala, 2007, s. 301).

22. RAHOITUKSEN PAINOPISTE UUDESSA

Uutuuden tavoittelu on erityisen kummallista ottaen huomioon, että taideprosessin kallein kohta on teoksen valmistaminen. Saman ovat havainneet myös Zodiak – Uuden tanssin keskus, Cirko – Uuden sirkuksen keskus ja Tanssin talo, joiden yhdessä hallinnoima *Tanssin ja sirkuksen tuotanto- ja kiertueympäristön kehittämishanke Loisto* pyrkii pidentämään teosten elinkaarta. On panos-tuotos ajattelun yhteiskunnassa outoa, ettei teoksille säännönmukaisesti mahdollisteta edes teoreettista mahdollisuutta tuottaa tehdyille rahalliselle panostukselle myös rahallista vastinetta.

Toisaalta, jo nykyisellään valtio rahoittajana saa pienellä panoksella suuren tuotoksen; valtavasti työtä ja tuloksia hyvinvoinnin ja yhteisöjen koheesion kautta. Ja vaikka vaikuttaakin siltä, että taiteen ja kulttuurin yhteiskunnalliset vaikutukset ovat jatkuvasti kiistanalaisina, on opetusministeriö julkaissut selvitystyön tuloksena *Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia - ehdotus toimintaohjelmaksi 2010–2014* jo vuonna 2010. Ehdotuksen mukaan ”Ohjelman tavoitteena on tukea ja kehittää näiden painopistealueiden toteutumista yksityisten ihmisten, yhteisöjen ja yhteiskunnan hyväksi...”. Ohjelman painopistealueiksi olivat valikoituneet

1. Kulttuuri osallisuuden, yhteisöllisyyden, arjen toimintojen ja ympäristöjen edistäjänä
2. Taide ja kulttuuri osana sosiaali- ja terveydenhuoltoa
3. Työhyvinvoinnin tukeminen taiteen ja kulttuurin keinoin (Liikanen, 2010, s.24-25)

Millaisia politiikkatoimia painopistealueet ovat tuottaneet taiteilijakunnan näkökulmasta on kuitenkin asia erikseen.

Tanssitaiteen kestävä kuvio

Muutamaa harvaa poikkeusta lukuun ottamatta tanssin kentässä on tavallista, että teosta valmistetaan pätkissä useita vuosia mutta lopputulosta esitetään viitisen kertaa. Asiaa ei auta kuntien kulttuuritoimien supistaminen ja asiantuntevien kulttuurisihteerien toimien lakkauttaminen. Voisi kuvitella, että taiteen saavutettavuuden eetoksen alla kunnat olisivat halukkaita osallistumaan kiertue-toiminnan organisointiin ainakin teoriassa. Suomessa ei tällä hetkellä ole toimivaa kiertueverkostoa eikä toimijoilla itsellään pääsääntöisesti resursseja pyrkiä esim. ulkomaille suuntautuvaan myyntiin. Rahoituksella ohjattu paine uutuuteen tekee näkyväksi valtion laajemman poliittisen kehityksen taidesisältöjen ohjaajana. Kuvaavaa on, että Zodiakin, Cirkon ja Tanssin talon Loisto-hanketta rahoittaa Jane ja Aatos Erkon säätiö vuosina 2022 – 2024 (Zodiak, 2023).

Ajan henkeen kuuluu innovaatiopuhe. ”Uutta luotaessa on siedettävä epävarmuutta ja ristiriitaisten näkökulmien olemassaolo.” (Siltala, 2007, s. 503) Nykyinen julkishallinnon järjestelmä ei kuitenkaan pysty sietämään epävarmuutta. Vaikka painopiste on aina uudessa, niin uusi ei ole synonyymi ennennäkemättömälle. Uusi kännykkä on esineenä uusi muttei uudenlainen. Taiteessakin uusi on enemmän tai vähemmän pakotettu toisintamaan vanhaa ollakseen rahoittajien ymmärrettävissä. Nostetta voi saada vain sellainen, joka hierarkiassa ylempänä tunnustetaan hyväksi ideaksi tai jonka riittävän vaikutusvaltainen asiantuntijaryhmä on tunnustanut hyväksi. Olisi naiivia väittää, etteivät rahoituksesta viimekädessä päättävien yksilöiden mieltymykset, sosiaaliset suhteet, maailmankuva, taidekäsitys ja sivistys vaikuttaisi kompetenssin lisäksi päätöksiin, niin ministeriössä, Taiken lautakunnissa kuin säätiöissäkin.

Luovuuden jarrut

Asetelma on luovuutta, innovatiivisuutta ja uutuutta korostavassa ajassa mielenkiintoinen. Käytännössä uuden ajattelun jarruna ovat valtapositioiden olleet henkilöt, jotka eivät pysty tunnistamaan hyvää ajatusta, mikäli se tulee vääränlaiselta taholta. Lisäksi kuvion sisällä vaikuttaa useanlaisia sosiaalisia suhteita ja dynamiikkoja, jotka puolestaan eivät ole vakioita vaan muotoutuvat kyseessä olevan ihmisryhmän mukaan.

Esittävä taide osallistuu mielenkiintoisella tavalla myös vallan ja vallan legitimitetin rakentamiseen. Länsimaisessa sivistysvaltiossa on oltava oopperatalo, jossa esitetään taidetta, joka on suurelle yleisölle vierasta. On kutsuttava paradoksi, miten ooppera taiteenlajina ja ooppera instituutioon ovat kiinnostuneita uusista yleisöistä ja yleisöpohjan laajentamisesta, kun samanaikaisesti oopperan turvattu asema kansallisena taidelaitoksena on sidoksissa sen rooliin yhteiskuntaluokan merkitsijänä. Samalla ooppera on lajina niin vanha, että sen arvostaminen tai väitetty arvostaminen on itsessään turvallinen eufemismi kultturelliuudelle lajin yhteiskunnallisen statuksen vuoksi. Suhteessa kaikkien esittävien taiteiden vapaaseen kenttään ja niiden uutuutta painottavaan rahoitukseen, on mielestäni huomionarvoista, että siinä missä nk. vapaat ryhmät ovat

enemmän tai vähemmän pakotettuja aina luomaan uutta, ymmärretään oopperassa uusi produktio vanhasta teoksesta uutuutena.

Suhteessa tanssin vapaaseen kenttään on huomionarvoista, että huomattavan moni, edes kohtuullisen rahoituksen piirissä oleva tekijä on kansallisbaletin tai ainakin balettioppilaitoksen kasvatti. Niin Tero Saarinen / taiteellinen johtaja, Tero Saarinen Company, Susanna Leinonen / taiteellinen johtaja, Susanna Leinonen Company, Valteri Raekallio / taiteellinen johtaja Raekallio Corp. ja taiteellinen johtaja Helsinki Dance Company, Johanna Nuutinen / taiteellinen johtaja, Johanna Nuutinen + Collaborators., Taneli Törmä / taiteellinen johtaja LOCATION X ja taiteellinen johtaja Tanssiteatteri Minimi kuin Jenni-Elina von Baghkin / taiteellinen johtaja Zodiak – Uuden tanssin keskus omaavat taustan kansallisbaletin piirissä. Tämä herättää kysymyksen siitä, onko Suomessa balettilaisuus itseasiassa merkittävämpi urakehitystä ennustava tekijä, kuin tanssin kotimainen tai ulkomainen korkeakoulutus. Lisäksi se herättää kysymyksiä liittyen instituutioiden ja erityisesti rahoittajien tanssi- ja teoskäsitteisiin.

Pidän myös merkittävänä sitä, miten uutuuteen painostava julkinen rahoittaja ei uudista omia toimintatapojaan tai rakenteitaan. Kuten taidarakenteissa, myös valtionhallinnon rakenteissa podetaan rakenteellisen mielikuvituksen puutetta. Suoraan taiteilijoiden elämään vaikuttava esimerkki on valtion taiteilija-apurahan joustamattomuus sen huomattavasta pienuudesta riippumatta. Poikkeuksena valtionhallinnon jähmeydessä mainittakoon koronapandemian aikana taidekentälle jaettu rahoitus erilaisina tukina ja apurahoina. Rahoituksen hakuprosessia oli kevennetty merkittävästi, rahoitusta saattoi saada ammattitaidon ylläpitoon ja hakemukset käsiteltiin ennätysajassa. Pandemian aikana valtio tuki kulttuuri- ja taidesektoria sekä luovia aloja Taiken kautta kanavoiduilla korona-apurahoilla yhteensä 130 miljoonalla eurolla vuosina 2020-2022. Apurahaa sai yli 25 000 hakijaa käsittäen yksilöitä ja yhteisöjä (Taike, 2022). 130 miljoonaa euroa jaettuna 25 000 apurahansaajalla on 5200 euroa per myönteinen apurahapäätös.

23. TANSSIIN TEHDYT PANOSTUKSET

Viime vuosien kansallisesti näkyvin panostus suomalaiseen tanssiin on ollut Tanssin talon rakentaminen Helsingin Ruoholahteen. Talo aukesi yleisölle keväällä 2022. Hanketta ovat olleet rahoittamassa valtio, Helsingin kaupunki, Suomen kulttuurirahasto sekä Jane ja Aatos Erkon säätiö. Tanssin talon Erko salin katsomossa on 700 paikkaa. Vertailun vuoksi Kansallisteatterin suuren näyttämön katsomossa on 954 ja Kansallisoopperan päänäyttämön katsomossa 1300 paikkaa. Molempien kansallisiin näyttämöiden organisaatioissa työskentelee päätoimisia myynnin ja markkinoinnin tekijöitä eivätkä kaikki esitykset siltikään myy täyteen. Tanssin talo vierailunäyttämönä asettaa valtavat paineet vapaan kentän ryhmien markkinoinnille Tanssin talon myynnin tuesta huolimatta. Ennen Tanssin talon valmistumista tanssin vapaan kentän pysyvistä Helsingin näyttämöistä suurin katsomo oli Zodiak – Uuden tanssin keskuksella. Zodiakin kalustolistasta käy ilmi, että heiltä löytyy 120 kappaletta katsomotuoleja.

Ammattikenttä ja tanssin talo

Erityisesti tanssin vapaata kenttää on jo vuosia huolestuttanut, miten Tanssin talo vaikuttaa tanssin yleiseen rahoitukseen ja rakenteisiin. Taiteilijälähtöisestä tarpeesta tiloille on sukeutunut suurten teosten, eli suurten budjettien talo, johon harvalla on teoksellaan asiaa. Keskeinen ammattikentän tarve on jo vuosikymmeniä ollut edullinen harjoitustila, kuitenkin ”Tanssin talolla on yksi harjoitusstudio, joka on talossa vierailevien taiteilijoiden käytössä, sitä ei vuokrata ulkopuolisille” (Tanssin talo, 2024).

Lisäksi uudisrakennuksen varjoon jää kaikki ammattikentän taloprojektin eteen vuosikymmenten varrella tekemä talkootyö. Ensimmäinen tiedossa oleva aloite tanssille omistetun talon rakentamisesta Helsinkiin tehtiin jo 1932 (Kukkonen, 2022). 2000-luvun alussa taiteilijat perustivat yhdistyksen *Tiloja tanssille*, joka nimensä mukaisesti pyrki edistämään taiteilijoiden työskentelyedellytyksiä tilojen osalta. Kaksikymmentä vuotta ja yksi Tanssin talo myöhemmin tilanne on pitkälti sama; tiloja ei ole tai taiteilijoilla ei ole niihin varaa.

Yhdistyksen alkuvuosina toiveita tanssille omistetulle talolle tai keskukselle oli useita. Yksi niistä olivat edulliset tai jopa taiteilijoille ilmaiset työtilat (Keskikallio, 2021). Yhdistyksessä sen alkuaikoina toiminut, nykyään Helsinki Arts Managementia johtava Outi Järvinen kysyy Heli Keskikallion kirjoittamassa, yhdistyksen historiaa käsittelevässä artikkelissa vuodelta 2021 ”Kun työstä ei saa palkkaa tai kunnollista korvausta, täytyykö työn tekemisen paikastakin vielä maksaa? Kenen tehtävä on maksaa tiloista, joissa taiteilija voi harjoittaa ammattiaan – eli ammatinharjoittamisen perusedellytyksestä?”

Tanssin verkkolehti Liikekieli.com, jossa Keskikallion artikkeli julkaistiin marraskuussa 2021 on päätetty lakkauttaa vuoden 2023 lopussa. Liikekieltä pyörittäneen yhdistyksen hallitus teki lakkauttamispäätöksen rahoituksen merkittävän heikkenemisen seurauksena. Vuoteen 2021 asti Liikekieli oli saanut Taikelta kulttuurilehtiavustusta, jota ei enää myönnetty vuodelle 2022. 5000 euron vuotuisen avustussumman leikkautuminen teki lehden jatkosta liian epävarman. Perusteena Taiken päätökselle oli toiminnan liian vähäinen aktiivisuus, vaikka se pitikin sisältöjä sinällään mielenkiintoisina (Liikekieli ry., 2023). 19-vuotuisen olemassaolonsa aikana Liikekieli julkaisi yli 1600 artikkelia. Toistaiseksi ei ole tietoa säilytetäänkö Liikekielen arkisto.

Tiloja tanssille toimii edelleen nimellä Tanssille ry. järjestäen ammattilaisten aamutunteja Helsingissä. Paradoksaalisesti taiteilijoiden työskentelyedellytyksiä parantamaan pyrkinyt yhdistys toimii ilman helsinkiläisten instituutioiden, kuten Tanssin talon tukea eikä sillä ole omia tiloja. Toiminnan jatkuminen on joka vuosi vaakalaudalla ja riippuu Taiken ja yksityisten säätiöiden rahoituspäätöksistä.

24. KEITÄ RAKENTEISSA TYÖSKENTELEE

Alan käytäntö on, että tuotantorakenteessa työskentelee vakituisesti tuotanto- ja hallinnollinen henkilöstö. Tuotantorakenne tarkoittaa vakituisesti toimivaa tuotanto- ja esitysalustaa tai ryhmää. Joillakin rakenteilla on

vakituinen joko harjoitus- tai esitystila, tai molemmat. Moni kuitenkin toimii ilman vakituisia tiloja tai kokoaikaista henkilöstöä näin sijoittuen hankalalle vyöhykkeelle vapaan kentän ja pysyvien rakenteiden väliin.

Hankalaksi asetelman tekee se, että jatkuvassa niukkuudessa elävä tekijäkenttä kohdistaa vakiintuneilta näyttäviin toimijoihin suuria odotuksia liittyen työnantajaosaamiseen, resurssien jakamiseen ja läpinäkyvyyteen. Vaikka verrattuna nollaresurssiin osa-aikaisen tuottajan palkkaaminen on huomattava hyppäys, on yksi osa-aikainen työntekijä kuitenkin vain yksi osa-aikainen työntekijä. Tekijäkenttä myös herkästi ulottaa oman tulottoman työn luonnollisuutensa koskemaan rakenteissa työskenteleviä henkilöitä. Ikään kuin työ- ja vapaa-ajan välinen rajanveto ei olisi sallittua työsuhteiselle henkilölle vain siksi, että hän on työsuhteessa ja näin saa työstään tuloa.

Joissakin rakenteissa työskentelee hallinnollisen henkilökunnan lisäksi teknistä henkilöstöä kuten valo- ja äänimestari. Taiteellisen johtajan nimikkeellä työskentelevien henkilöiden työnkuva vaihtelee rakenteesta toiseen roolin sijoittuessa enemmän tai vähemmän taiteellisen ja hallinnollisen työn välisyyteen. Esimerkiksi Kuopiossa toimivan Tanssiteatteri Minimien hakuilmoituksessa syksyllä 2023 taiteellisen johtajan työnkuvaa avattiin seuraavasti ”Taiteellinen johtaja vastaa teatterin sisältö- ja ohjelmistosuunnittelusta. Taiteellinen johtaja tekee teatterilla omaa taiteellista työtä sekä vastaa toiminnan suunnittelusta ja toteutuksesta yhdessä toiminnanjohtajan kanssa. Hän edistää toiminnan kehittämistä ja strategiatyötä yhdessä toiminnanjohtajan ja hallituksen kanssa. Lisäksi hän osallistuu kiertuemyynti-, hallinto- ja tuotantotyöhön sekä vastaa sidosryhmä-, edustus- ja viestintätyön kehittämisestä.” (Minimi, 2023) Taiteellisen johtajan lisäksi Minimien henkilöstöön kuuluu toiminnanjohtaja mutta ei erillistä tuottajaa.

Hallinnollinen henkilöstö

Henkilöstön määrä ja toimenkuvat vaihtelevat toimijan ja sen rahoituksen mukaan. Viime vuosina on ollut havaittavissa trendi nimetä tuottaja tai vastaava tuottaja toiminnanjohtajaksi. Tämä ei ole tarkoittanut tuottajan palkkaamista vaan tuotantovastuun siirtymistä toiminnanjohtajan tittelin alle. Toiminta-avustusta saavien ryhmien joukossa taiteellinen- ja toiminnanjohtaja voivat helposti olla sama henkilö. Ryhmien pyrkiessä vakiinnuttamaan toimintaansa ne tarvitsevat säännöllisiä ensi-iltoja ja korkeita katsojalukuja. Ilman omia tiloja ja muita pysyviä resursseja toiminnan kasvattaminen sellaiseksi, että se voi päästä säännöllisen tuen piiriin on valtava työ.

Tanssin kentän neljäntoista VOS-toimijan joukossa vain kuudella on sekä toiminnanjohtaja että tuottaja. Valtion toiminta-avustusta Taiken kautta saavien toimijoiden kohdalla tilanne on vielä heikompi. Tuottajan puuttuessa tuotannollinen työ kasaantuu muualle organisaatiossa ja tekee näin pitkän aikavälin kehittämistyöstä joko vaikeaa tai mahdotonta.

Eryteisesti uusien rahoitusmallien ja varainhankinnan kehittäminen olisi kentässä enemmän kuin tarpeen. Harvassa rakenteessa työskentelee vakituista taiteellista henkilökuntaa; koreografeja tai tanssijoita.

Hallinnollinen henkilökunta voi kuitenkin olla taiteilijataustaista. Siirtyminen tanssin liepeille hallinnollisiin rooleihin on tavallinen tapa ratkaista toimeentulon kipeitä kysymyksiä tai esimerkiksi jatkaa vammautumiseen loppunutta taiteilijauraa.

Taiteellinen henkilöstö

Taiteilijoille on valtiosuustoimijoiden kentässä enimmillään parikymmentä kokoaikaista työpaikkaa. Tarkkaa lukua on mahdoton saada selville toimijoiden verkkosivujen kautta. Teatterin tiedotuskeskuksen datasarjoista puolestaan käyvät ilmi vain vakituiset ja tilapäiset henkilötyövuodet. Osa kentän toimijoista listaa sivuillaan kaikki taiteilijat, joiden kanssa he ovat koskaan tehneet yhteistyötä, toiset listaavat pysyvästi henkilöstöön kuuluvat taiteilijat, mutta osan samoja henkilöitä toimenkuvaan kerrotaan kuuluvan myös tuotannollista työtä. Sitä ei kerrota missä suhteessa taiteellisen ja tuotannollisen työn työaika ovat toisiinsa. Missään ei listata kuinka moni taiteilijoista (tai hallinnollisestakaan henkilökunnasta) työskentelee kokoaikaisessa, toistaiseksi voimassa olevassa työsuhhteessa.

25. RAKENTEIDEN TYÖLLISTÄVYYS

Selaamalla VOS-toimijoiden verkkosivuja on helppo saada virheellinen kuva alan toimintamalleista ja työllistäväydestä. Kokoaikaisen palkkatyön ollessa vallitseva kansallinen vaikkakin mureneva normi on ymmärrettävää, että alan ulkopuolinen tulkitsee viestinnän perusteella esim. Tero Saarinen Companyn (TSC) työllistävän vakituisesti 93 henkilöä, joista 46 tanssijaa (Tero Saarinen Company, 2023). Tanssin tilastoihin peilaamalla on kuitenkin helppo huomata, ettei n. 1,78 miljoonan euron vuosibudjetilla vuonna 2022 (Sirkuksen ja tanssin tiedotuskeskus, 2023) työllistetty 93 henkilöä ympärivuotisesti työehtosopimuksen mukaisilla palkoilla ja katettu kaikkia muita toiminnasta aiheutuvia kuluja. Teatterin tiedotuskeskuksen tilastoaineistosta puolestaan käy ilmi, että TSC:n vakituiset henkilötyövuodet olivat vuonna 2021 8,4 ja tilapäiset henkilötyövuodet 10,9 (Teatterin tiedotuskeskus 2024). Kansallisoopperan ja baletin vastaavat henkilötyövuodet 2021 olivat 480 ja 101,6. Mitä taidetyön tekemisen todellisuudesta Suomessa kertoo se, että jopa suomalaisen tanssin lippulaivaksi tituleerattu TSC korostaa viestinnässään kokoaan, häivyttäen taiteilijoiden työn käytännön?

Teatterialan työehtosopimuksen (TeaTes) mukainen tanssijan kuukausipalkan minimi on huomattavan alhainen 2143,45 euroa/kk ja työnantajakulut sen päälle 33,09 % sisältäen lomakorvauksen 12 %. TSC:n vuosibudjetilla saisi n. 709 kuukautta tanssijan työtä TeaTes:n määrittelemällä minimipalkalla. 709 kuukautta muunnettuna vuosiksi on 59, mikä tarkoittaa, että TSC:n vuosibudjettiin mahtuisivat verkkosivuilla mainitut 46 tanssijaa, joiden palkkojen jälkeen kaikkiin muihin kuluihin jäisi n. 205 300 euroa vuodessa. Yli 200 000 euroa on summa, josta harva kentän toimija voi edes haaveilla. Samalla se ei kuitenkaan millään kattaisi TSC:n toimintakuluja.

Taiteilijoiden työnhaku

Marraskuun viimeisenä päivänä 2023 tanssin ja sirkuksen ammattilaisille suunnatulla Sirkuksen ja tanssin tiedotuskeskuksen ilmoitustaululla oli haussa neljä työpaikkaa. Ainoastaan yhdessä ilmoituksessa etsitään esiintyjää, muissa haettiin vastaavaa tuottajaa, toiminnanjohtajaa ja teatteritekniikkaa. Siinä missä tekniikka haetaan kevätkaudelle ja tuottajaa sekä toiminnanjohtajaa toistaiseksi voimassa oleviin työsuhteisiin, on esiintyjän työpätkä hieman yli kuukauden mittainen. Kiinnostavaa on, että tekniikka ja esiintyjää haetaan samaan teatteriin, mutta siinä missä tekniikan hakuilmoituksessa on eritelty työaika ja kerrottu palkkaluokka johon tehtävä sijoittuu, ei esiintyjän kohdalla ole näistä mitään mainintaa.

Taulukko 2. Tanssin työpaikat valtionosuustoimijoiden piirissä

toimija	tanssijat esiintyjät koreografit	muu henkilöstö	henkilöstö yhteensä	toimijalla toiminnanjohtaja ja tuottaja	toimijalla taiteellinen johtaja	koko- naisrahoitus 2022	% rahoitukse- ta oman toiminnan tuottoja 2022
Aurinkobaletti	5 (sis. taiteellinen johtaja)	7	12	-	x	628 446€	12%
Compañía Kaari & Roni Martin	12 (sis. taiteellinen johtaja)	26	38	-	x	571 508€	17%
Tanssiteatteri ERI	8 (sis. taiteellinen johtaja)	5 (joista 1 siviilipalve- lusmies)	12	x	x	799 377€	12%
Tanssiteatteri GLIMS & GLOMS	12 (sis. taiteelliset johtajat)	5	17	-	x	436 379€	12%
Tanssiteatteri Hurjaruuth	1 (teatterinjohtaja)	10	11	x	x (teatterinjohtaja)	1 717 983€	35%
JoJo-Oulun tanssin keskus	-	3	3	x	-	496 982€	15%
Tanssiteatteri MD	6 (sis. toiminnan- johtaja)	4	10	-	-	757 145€	11%
Tanssiteatteri Minimi	4 (sis. taiteellinen johtaja)	2	6	-	x	549 686€	19%
Tanssiteatteri Raatikko	1 (teatterinjohtaja)	7	8	-	x (teatterinjohtaja)	803 246€	16%
Tanssiteatteri Rimpparemmi	6 (sis. taiteellinen johtaja)	2	8	-	x	678 440€	8%

Tero Saarinen Company	56 (sis. taiteellinen johtaja)	38	94	x	x	1 777 707€	20%
Susanna Leinonen Company	sivu huollossa					585 788€	15%
Tanssiteatteri Tsuumi	1 (taiteellistuotannollinen johtaja)	4	5	x	x	418 872€	30%
Zodiak – Uuden tanssin keskus	1 (taiteellinen johtaja)	11	12	x	x	1 522 507€	18%

Valtionosuustoimijoiden piirissä on yhteensä 14 toimijaa joissa

- 113 työpaikkaa taiteilijoille
- 199 työpaikkaa muulle henkilöstölle

Taulukon pohjana käytetty VOS-toimijoiden oma viestintä ei kerro millaisissa työsuhteissa taiteilijat ja muu henkilöstö työskentelevät.

Valtionosuustoimijoiden kokonaisrahoitus oli vuonna 2022 yhteensä 11 744 066 euroa.

Oman toiminnan tuotot muodostivat

- vähintään 30 % kokonaisrahoituksesta kahdella toimijalla.
- vähintään 20 % kokonaisrahoituksesta yhdellä toimijalla.
- 15 – 19 % kokonaisrahoituksesta kuudella toimijalla.
- 10 – 14 % kokonaisrahoituksesta neljällä toimijalla
- alle 10 % kokonaisrahoituksesta yhdellä toimijalla

VOS-järjestelmä ja taiteilijoiden työllisyys

Zodiak – Uuden tanssin keskuksen toiminnanjohtaja Ari Tenhula totesi Tanssin tiedotuskeskuksen haastattelussa loppuvuodesta 2020 ”Vos-ryhmät ovat alan nykyisen rahoitusjärjestelmän hierarkian huipulla, koska ne takaavat periaatteessa varmimman ja vakaimman rahoituksen toiminnalle, mutta taiteilijoiden työllistämiseen heidän panoksensa on suhteellisen pieni. En halua syyllistää vos-ryhmiä, vaan osoittaa, että ongelma on tässä rakenteessa” (Kangasluoma, 2020). VOS-uudistus tuli voimaan vuoden 2022 alusta ja sen myötä järjestelmän piiriin nousivat tanssin kentästä uusina Compañia Kaari & Roni Martin, Susanna Leinonen Company ja Tanssiteatteri Tsuumi. Samassa haastattelussa Tenhula kyseenalaistaa teatterialalta kopioidun VOS-järjestelmän sopivuuden tanssikentän viitekehikseksi ylipäätään, ”Se on kaukana siitä, missä suurin osa tanssitaiteilijoista tekee työtä.” (Kangasluoma, 2020)

26. YHTEISKUNNALLINEN VIITEKEHYS

Kuten muillakin toimialoilla, myös taidetanssin kentässä tapahtuva työ on jatkuvassa vuorovaikutuksessa ympäröivän yhteiskunnan kanssa, eikä sitä ole mahdollista eristää omaksi ja ainoastaan omalakisiksi saarekkeekseen sen joistakin erityispiirteistä huolimatta. Se työn maailma, jossa tanssin ammattilaiset toimivat on rakentunut ja rakentuu koko ajan ajassa, ihmisyksilöiden toiminnan seurauksena. Tämän maailman uudentamiseen osallistuvat taiteilijoiden itsensä lisäksi valtio arvostustensa kautta, mikä heijastuu julkisen taiderahoituksen määrään ja kohteisiin, julkiset taideinstituutiot, joita valtion rahoitus ohjaa, muut julkishallinnon osat kuten työvoimahallinto, sekä yksityiset säätiöt.

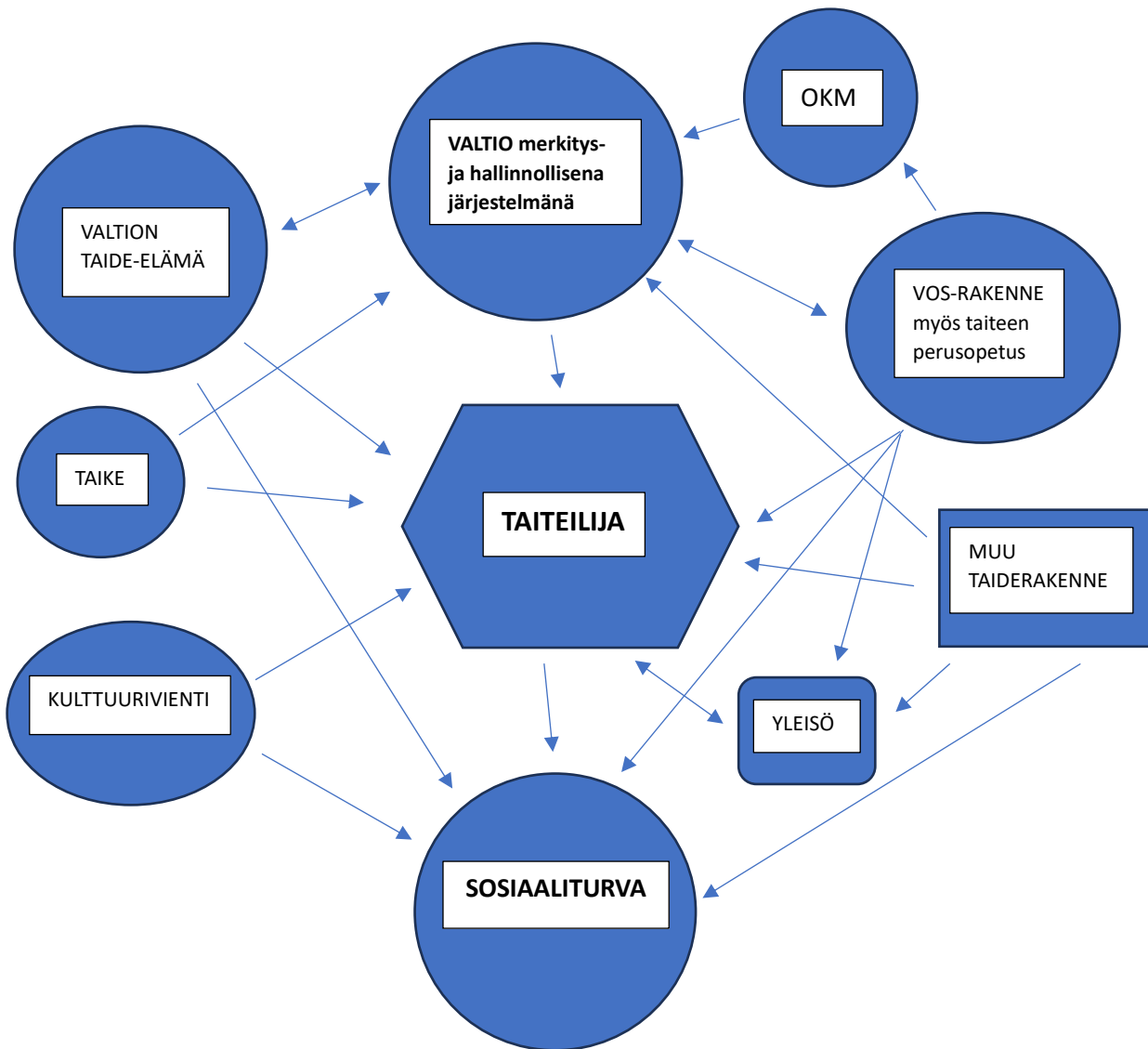
Taiteen arvostuksen puute

Taidetyön maailmaan vaikuttavat pitkällä aikavälillä myös paikallisen ja kansallisen tason poliittinen päätöksenteko. Millaisia painotuksia koulutuksen piirissä tehdään, vaikuttaa suoraan taiteen ja taiteilijoiden asemaan ja arvostukseen yhteiskunnassa. Taideyleisöksi jonka arkeen taide kuuluu kasvetaan vuosien mittaan. Taito- ja taideaineiden jääminen opetussuunnitelmassa paitsioon ei ole korjattavissa pistemäisillä hankkeilla.

Tässä työn maailmassa sisältöä tekevien taiteilijoiden heikko asema esitetään vuoroin järjestelmän ylätasoin luomana ja ylläpitämänä pakkona, johon taiteilija voi vastata ainoastaan ottamalla vastuuta itsestään, tai luonnollisena tilana, jolle ei kerta kaikkiaan ole tehtävissä mitään. Kummassakaan kertomuksessa valta ei sijoitu mihinkään. Molemmissa ainoa toimija on taiteilijayksilö, jonka tehtävä on sopeutua järjestelmään, samalla tuottaen sopivalla tavalla epäsovinnasta taidetta. Taidejärjestelmä on riippuvainen taiteilijoista, jotka haluavat taiteilijuutensa tulevan järjestelmän tunnustamaksi.

Kuva 2. Taiteilija riippuvuuksien verkostossa

Taiteilijan taiteilijuus säilyy silloinkin, kun hän ei saa taiteellisesta työstään tuloa. Voidakseen tehdä taiteellista työtä taiteilijan tulee voida käyttää siihen aikaa. Tuloa tuottavien työmahdollisuuksien puuttuessa tämän mahdollistaa sosiaaliturva. Taiteilijan työ tulee todelliseksi maailmassa yleisön kautta ja taideyleisö tarvitsee taiteilijaa ollakseen olemassa.

Taiteilija ei tarvitse valtiota tai sen taidejärjestelmiä ollakseen taiteilija, mutta valtio ja sen taidejärjestelmät tarvitsevat taiteilijaa olemassaolonsa oikeuttamiseksi. Käytännön tasolla valtio rahoittaa taide-elämäänsä sosiaaliturvan kautta, sen sijaan, että tekisi suoria investointeja taiteilijoiden työelämän parantamiseksi. Tämä tarkoittaa, että julkisrahoitteisen alan rakenteet, kulttuurivienti ja perusopetus mukaan lukien ovat välillisesti riippuvaisia taiteilijoiden sosiaaliturvasta.

Taiteilijat itse osallistuvat rakennelman ylläpitoon ja uusintamiseen. Taiteilijoille kyse on ensisijaisesti järjestelmässä selviämisestä ja ammatissa toimimisesta. Yksittäiset taiteilijat ovat selkeän alisteisessa asemassa suhteessa valtion taiderahoitukseen ja valtion hallinnon järjestelmiin kuten sosiaaliturvaan. Tämä ei kuitenkaan poista taiteilijoiden toimintaa epäterveen rakennelman legitimoijina.

Vallan sijainti

On hyvä muistaa, että vaikka kertomuksissa kenelläkään ei ole valtaa, niin todellisuudessa valtaa kasautuu tietyille organisaatioille ja positioille organisaatioissa, sekä taidekentässä että sen ulkopuolella. Tätä

kasaantunutta valtaa käyttävät ne ihmisyksilöt, jotka toimivat vallan positioissa ja ne ihmisyksilöt, jotka muodostavat vallan organisaation. Järjestelmä ei ole kasvoton. Järjestelmä on kasvojen kasauma. ”Asiat eivät vain ole näin, jostain ne johtuvat. Joku on säädökset joskus laatinut, joku toinen (elin, instituutio, puolue) on ne jättänyt uudistamatta.” (Trux, 2020) Julkisessa kertomuksessa unohtuu täysin, miten maailma kokonaisuutena, työn maailman käsittäen rakentuu välisyyksistä. Myös instituutioiden välisissä suhteissa on pohjimmiltaan kyse ihmisten välisestä vuorovaikutuksesta. Ontologisoituneetkin rakenteet ja toimintatavat tarvitsevat ihmisten toimintaa ollakseen olemassa. ”Meidän on huolellisesti määriteltävä roolit ja instituutiot riippumatta siitä, toteutuvatko niiden taustalla olevat odotukset, sillä jos ajattelemme rooleja ja instituutioita toteutuneina odotuksina, ne saavat ansaitsematonta pysyvyyttä. Ilmeisestikin yhteiskunnallinen instituutio säilyy vain, jos yleisesti käyttäytymismalleihin kohdistuvat odotukset vahvistuvat toistuvan todellisen käyttäytymismallin myötä...Meidän on oltava hyvin varovaisia, jotta emme ennalta hyväksy tiettyjen instituutioiden stabiliteettia.” (Hahnel, 2002, s. 27)

Taiteilijoiden asema taidemaailmassa on analoginen muiden alojen pienituloisten palkansaajien asemaan yhteiskunnassa laajemmin. Vallitsevan ajatusmallin mukaan yksilöllä on kaikki mahdollisuudet vaikuttaa oman elämänsä kulkuun ja vaikuttamisessa epäonnistuminen on seurausta laiskuudesta. Yksilöön keskittyvä ajattelun malli siivoaa itsensä hankalasta sosiaalisesta viitekehyksestä samalla tavalla kuin taloustieteelliset mallit Adam Smithin innoittamina ymmärtävät ulkoisvaikutukset ja välisyyden merkityksettöminä. ”Adam Smithin näkemys markkinoista mekanismina, joka onnistuneesti kahlitsee yksityiset edut yhteiskunnalliseen päämäärään, joka on niukkojen tuotannollisten resurssien tehokas käyttö, on riippuvainen oletuksesta, että ulkoisvaikutukset ovat merkityksettömiä.” (Hahnel, 2002, s. 116)

Taide kuten elämä on jatkuvassa liikkeessä. Tapahtuessaan se pakenee määrittelyjä ja muuntuu luokiteltavaksi vasta jälkikäteen. Määrittelyt eivät ole olennaisia elämälle tai taiteelle, ne ovat olemassa ja tapahtuvat niistä riippumatta.

27. VAPAAN KENTÄN KESKEISIÄ ONGELMIA

Kentän kipeimmät ja samalla keskeisimmät problematiikat kytkeytyvät tiivistä aliresursointiin. Myös yksilö- ja rakenteellisen tason ongelmat ovat toisiinsa sidoksissa, eikä niitä valitettavasti ole mahdollista palastella ratkottavaksi vähän kerrallaan.

Taiteilijan näkökulmasta keskeisimmät kysymykset ovat työn ja tulon tekijälle epäedullinen suhde, työttömyysturvajärjestelmän vanhanaikaisuus ja joustamattomuus sekä suurelta osin em. tekijöiden aikaansaama työelämän kuormittavuus. Resurssien vähyyks on suorassa suhteessa myös alan työkuulttuuriin, jossa hyvin paljon työn tekeminen, sairaana tai loukkaantuneena työskentely ja yleinen uupuneisuus ovat yleisesti hyväksytyjä työelämän piirteitä. ”Palkkasumman lisäksi täytyy ottaa huomioon se, paljonko aikaa ja energiaa palkan saaminen vaatii.” (Siltala, 2007, s. 333)

Suo siellä, vetelä täällä

Kentän rakenteissakin työtä on liikaa suhteessa käytettävissä olevaan taloudelliseen resurssiin. Lisäksi valtio ja kunnat rahoittajina ovat jo pitkään viestineet, että samalla rahalla pitäisi itseasiassa pystyä tekemään enemmän; lisätä taiteen saavutettavuutta ja tavoittaa uusia yleisöjä, myydä enemmän ja kasvattaa omarahoitusosuutta sekä tehdä kansainvälistä yhteistyötä. Pöhinäpuheen täyttämässä arjessa rakenteet eivät pysty tai ehkä edes huomaa pitkän aikavälin tarvetta rahoitusmallien radikaalille uudistamiselle. Näkemykseni mukaan olisi rakenteiden tehtävä pyrkiä turvaamaan kentän tulevaisuutta pitkällä tähtäimellä. Rahoituksen pysyessä samana tai jopa laskiessa, tämä tarkoittaisi käytännössä perustoiminnan määräraikaista supistamista ja keskittymistä pitkän aikajänteen kehitystyöhön.

Olen vakuuttunut, että rakenteissa työskentelevät henkilöt haluavat tehdä hyvää työtä ja tekevät parhaansa. Organisaatioiden eksistentiaalinen kriisi kuitenkin vuotaa sekä taidesisältöihin että rakenteiden ja vapaan kentän suhteisiin. Pyrkinessään vastaamaan valtiorahoittajan, eli kulloisenkin istuvan hallituksen vaatimuksiin, taidarakenteet tulevat pyllistäneeksi tekijäkentän suuntaan. Rakenteet voisivat kuitenkin purkaa itsensä ja tekijäkentän välistä jännitettä olemalla tekijöiden puolella. Käytännössä tämä voisi tarkoittaa esimerkiksi, että vakaassa rahoitustilanteessa olevat organisaatiot lakkaisivat liioittelemasta omarahoitusosuuttaan hankehakemustensa budjeteissa ja tekisivät määrätietoisesti näkyväksi sitä, millainen rahoitus olisi tarpeellinen nykyisen mittakaavan toiminnan ylläpitämiseksi.

28. AINEISTO

Aineisto koostuu kahdeksan tanssin vapaan kentän ammattilaisen täyttämästä Excel-muotoisesta työpäiväkirjasta sekä neljästä aineistoa täydentävästä haastattelusta tutkimusaineiston tuottamiseen osallistuneiden henkilöiden kanssa.

Osallistujat täyttivät työpäiväkirjaa 26 viikon ajan 1.5.-30.10.2022. Päiväkirjassa osallistujat dokumentoivat tekemäänsä työaikaan tanssin ammattityössä tunteina. Kokonaistyöajasta osallistujat erittelivät tulolliset ja tulottomat tunnit viikkotasolla. Haastattelut järjestettiin päiväkirjan täyttämisen ja palauttamisen jälkeen.

Työajan lisäksi osallistujat

- Täyttivät taustatietosivun, joka kartoitti tanssin parissa tehdyn työn sisältöjä sekä työrooleja koko elämän ajalta. Osallistujat listasivat myös muita töitä, joita he ovat tehneet työuransa varrella.
- Päiväkirjan lopussa osallistujat vastasivat kysymykseen työn sisällöistä ja työrooleista seurantajakson aikana.
- Seurasivat jaksolla saamia tulolajeista, kuten apuraha, palkka, palkkio tai sosiaaliturva.

Miten aineisto on kerätty

Ilmoitus, jossa etsittiin osallistujia aineiston keräämiseksi julkaistiin syksyllä 2021 Tanssin tiedotuskeskuksen ilmoitustaululla sekä alan ammattilaisten facebook-ryhmissä. Lisäksi julkaisin ilmoituksen henkilökohtaisissa some-kanavissani. Sain noin kaksikymmentä yhteydenottoa henkilöiltä, jotka olivat kiinnostuneita osallistumaan aineistonkeruuseen.

Alkupalvasta 2021-2022 järjestin osallistumisesta kiinnostuneille kaksi infotilaisuutta tutkielmani taustoista ja aineistonkeruun käytännöistä. Etänä pidetyt tilaisuudet taltioitiin ja tallenne toimitettiin niille osallistumisesta kiinnostuneille, joille tilaisuuksien ajankohta ei sopinut. Lopulta työpäiväkirjan täyttämiseen sitoutui kahdeksan henkilöä. Jokainen osallistuja allekirjoitti ja palautti tutkimussopimuksen (ks. liite). Sopimuksen keskeisiä elementtejä olivat osallistujan oikeus vetäytyä missä tahansa aineiston keräämisen vaiheessa ja oikeus päättää itse tuottamastaan materiaalista tutkielman valmistumiseen asti.

Tutkielman tekijänä minä sitoudun sopimuksessa käsittelemään tuotettua materiaalia tietoturvallisesti, anonymisoimaan tuotetun materiaalin sekä saattamaan tekstin osallistujien nähtäville hyvissä ajoin ennen sen palauttamista arvioitavaksi.

Seurantajakson aikana pidin yhteyttä osallistujiin sähköpostitse muistuttaakseni, että mikäli heillä nousee kysymyksiä tai kommentteja niin vastaan mielelläni. Lisäksi järjestin yhden vapaaehtoisen etätapaamisen, jossa keskustelimme päiväkirjan täyttämisen herättämistä ajatuksista ja tunteista seurantajakson aikana. Tapaaminen oli luottamuksellinen eikä sitä taltioitu enkä tehnyt siitä muistiinpanoja.

Kaikki aineistonkeruuseen sitoutuneet henkilöt palauttivat täytetyn päiväkirjan seurantajakson päätyttyä. Yksi osallistuja keskeytti puolelta välissä seurantajaksoa elämäntilanteen radikaalin muutoksen vuoksi. Hän kuitenkin palautti keskeyttämiseen mennessä tuottamansa aineiston ja se on mukana tutkielmassa.

Ennen aineistonkeruun aloittamista sain yhteydenoton, jossa henkilö ilmaisi tukensa hankkeelleni. Hän kertoi olevansa estynyt itse osallistumasta, sillä ajatus pienestäkin lisäsitoumuksesta sai hänet ahdistumaan voimakkaasti.

Mitä aineistosta nousee esille

Aineisto vahvistaa hypotesini tanssin kentällä tehdyn tulottoman työn yleisyydestä. Seurantajaksolla tehdystä ammattityöstä 42 % tehtiin ilman siitä saatavaa tuloa.

Aineistossa yllättävää on, että lähes yhtä yleistä kuin elämän ja työnteon rahoittaminen sosiaaliturvalla, on säästöjen varassa eläminen. On myös huomionarvoista, miten pienet odotukset osallistujilla oli kokonaistuloilleen ennen seurantajaksoa. Vuosituloarvioiden keskiarvo oli 14857 euroa brutto. Arvio käsitti tanssin parista saadun tulon sekä sosiaalietuudet. Arvio oli tehnyt 6/8 vastaajaa.

Vastaajien arvioidessa keskimääräistä viikkotyöaikaansa tanssin parissa sisältäen tulollisen ja tulottoman työn oli suurin arvio 45 h/vko ja pienin 10 h/vko. Vastausten keskiarvo oli 26 tuntia viikossa. Arvion oli tehnyt 6/8 vastaajaa.

Päiväkirja-aineiston tueksi tehdyissä neljässä haastattelussa käy ilmi, että tulottoman työn määrä ei varsinaisesti yllättänyt yhtäkään haastateltua. Samalla kuitenkin tuloksen näkeminen numeroina koettiin pysäyttävänä. Haastatteluista nousee esille myös, miten kysyessäni asioimisesta TE-keskuksen kanssa kolme neljästä vastasi, ettei kerro työvoimaviranomaisille avoimesti työelämästään. Kyse ei ole varsinaisesta valehtelusta vaan siitä, että huonojen kokemusten seurauksena haastatellut pyrkivät puhumaan mahdollisimman vähän ja liioittelevat myönteisiä työnäkymiä, jottei heihin ryhdyttäisi kohdistamaan aktiivisia toimia. Kaikki haastatellut ymmärsivät TE-keskuksen virkailijoiden tekevän vain työtään, samalla TE-keskuksen yhteydenotot koettiin pakollisena byrokraattisena muodollisuutena, josta ei ole odotettavissa minkäänlaista hyötyä.

Mitä aineisto ei kerro

Aineisto ei kerro millaisia osallistujien työpäivät ovat olleet; ovatko ne jakautuneet moneen osaan tai onko osa päivistä ollut merkittävästi pidempiä tai lyhyempiä. Aineistossa ei myöskään ole eroteltu mitä tanssin ammattityötä kukin tehty työtunti on sisältänyt, eikä siitä käy ilmi onko työ tehty arkena virka-aikaan vai onko se ilta- tai yötyötä, onko sitä tehty viikonloppuisin tai arkipyhinä. Aineisto ei myöskään kerro työn edistymisestä; siitä onko tekijä saanut päivän aikana tehdyksi sen mitä oli suunnitellut saavansa aikaan. Aineistosta ei myöskään käy ilmi kohdistuiko tuloton työ jonkin tuotantokeskuksen ohjelmistoon valittuun teokseen.

Tunti taidetyön mittarina

Vaikka tunti on yksikkönä taidetyön mittaamiseen täysin sopimaton, olen käyttänyt sitä sen normin mukaisuuden ja siten yleisen ymmärrettävyyden vuoksi. Käsitteiden puuttuessa taidetyötä raamitetaan konventionaalisen työelämän tunnusmerkeillä, kuten työpäivän pituudella, kuukausipalkalla ja millä tahansa numeroiksi kääntyvällä mittarilla.

Tässä raamittamisessa sijaitsee myös paradoksi. Toistaiseksi voimassa olevassa kokoaikaisessa työsuhteessa asiantuntijan ei ole pakko onnistua sataprosenttisesti joka päivä. Vaikka työelämä yleisesti on tiukentunut ei jokaisen työtunnin ole pakko olla kymppin arvoinen suoritus, sillä työaika on tulevaisuuteen suuntautuen odotettavissa toistaiseksi. Taidetyössä on toisin; freelancerin on onnistuttava jokaisessa tehtävässä tai hyväksyttävä, että työ siirtyy tehtäväksi toisena aikana. Palkkatyössä tämä olisi ylityötä, joka korvataan rahana tai vapaa-aikana; taiteilijan työelämässä se on ylityötä, joka on suoraan pois vapaa-ajasta tai unesta. Ilmiö ei ole vieras muillakaan aloilla. ”...37-vuotias mediakiertolainen haaveilee eläkevirasta, jossa voisi *olla yhden päivän vähän huonokin.*” (Siltala, 2007, s. 422) Samalla taidetyössä onnistumisesta on parhaassa tapauksessa

palkintona lisää vaativaa työtä. "Taiteellinen työ ei lopu tekemällä, pikemminkin se lisääntyy." (Markkula, 2020)

29. AINEISTON KUVAUS

Taustatiedot

Aineiston taustatiedoissa osallistujat kertoivat ikäryhmänsä, sekä listasivat työtehtävänsä ja työn sisältönsä tanssin parissa sekä työkokemuksen muilta toimialoilta koko työuransa ajalta. Lisäksi osallistujat arvioivat viikkotyöaikaansa tanssin parissa sekä vuosituloaan (brutto).

Taulukko 3. Vastaajat ikäryhmittäin

Ikäryhmä	lkm. henkilöä
20-30 vuotta	1
30-40 vuotta	6
40-50 vuotta	1

Vastaajien joukossa korostuu ikäryhmä 30-40 vuotiaat, mikä on linjassa alan ammattilaisille suunnattujen tapahtumien osallistujien enemmistön kanssa. Mahdollinen syy tähän on riittävän pitkä työhistoria alalla, jotta työelämän epäkohdat ovat tulleet tutuiksi, mutta samalla ikäryhmässä kuitenkin riittää jaksamista ja halua pysyä vaativalla alalla.

Taulukko 4. Työtehtävät tanssin parissa koko elämän ajalta yli puolella vastaajista

Työtehtävä	lkm. henkilöä
tanssija	8
esiintyjä	8
opettaja/pedagogi	8
koreografi	8
tuottaja	6
tiedottaja	6
puvustaja	5
äänisuunnittelija	5

On huomionarvoista, että vastaajat ovat tehneet ydinosaamistaan vastaavan työn lisäksi muita erityisosaamista vaativia ammattitöitä, joilla on oma ammattinimike (esim. tuottaja, äänisuunnittelija) ja joihin koulutetaan omia osaajiaan. Tämä kertoo suoraan rahoituksen tasosta, sillä erilliset ammattitehtävät tulevat aina varsinaisen työnkuvan päälle ja täten lisäävät tekijän työkuormaa merkittävästi.

Taulukko 5. Työtehtävät tanssin parissa koko elämän ajalta enintään puolella vastaajista

Työtehtävä	lkm. henkilöä
lavastaja/tilasuunnittelija	3
dramaturgi	3
valosuunnittelija	2
fasilitoija	1
järjestäjä	1
tuotantosihteerin avustaja	1
arviointiraadin jäsen	1
avustaja	1
luennoitsija	1
mentori	1

On mielenkiintoista, että äänisuunnittelua on tehnyt viisi kahdeksasta vastaajasta, mutta valosuunnittelua vain kaksi. Luvuista nousee esille mahdollinen kysymys siitä, mikä koetaan riittäväksi osaamiseksi.

Vastaajat raportoivat yhteensä 18 erilaista työtehtävää tanssin parissa koko työuransa ajalta.

Taulukko 6. Työn sisältö tanssin parissa koko elämän ajalta yli puolella vastaajista

Työn sisältö	lkm. henkilöä
ammattitaidon ylläpito	8
ammattitaidon kehittäminen	8
työkunnan ylläpito	8
taiteellinen suunnittelutyö	8
pedagoginen suunnittelutyö	8
rahoituksen hankkiminen	8
budjetointi	8
some-kanavien ylläpito	8
tiedotustekstin tuottaminen	8
aikataulutus	8
siivoaminen	8
kuvamateriaalin tuottaminen	8
raportointi	8
työyhteisön sisäinen viestintä	8
materiaalihankinnat	8
kuvan editointi	8
materiaalihankinnat	8
äänen editointi	7
viestinnän suunnittelu	7
sidosryhmäviestintä	7
pukujen valmistaminen	6
tuotannon avustavat tehtävät	6
henkilöstöhallinto	5
toimitetun sisällön tuottaminen	5

Työn sisällöissä nousee esille, miten laaja tanssin ammattilaisen työnkuva on. Lisäksi on huomionarvoista miten kaikkien vastaajien työnkuvaan kuuluu rahoituksen hankintaa ja budjetointia sekä muita tuotannon työtehtäviä, jotka ovat sisällöllisesti kaukana taiteellisen työn tekemisestä. Samalla tuotannollinen työ on voimakkaasti sidoksissa taiteelliseen työhön, materiaalisten puitteiden määrittäessä taiteellisen työn mahdollisuushorisonttia.

Kirjanpito oli ainoa päiväkirjapohjassa listattu työn sisältö, joka oli kuulunut alle puolen vastaajista työelämään.

Vaikka työryhmässä olisi suunnittelijoita niin on tavallista, että ainakin työryhmän koollekutsuja on suunnittelijoiden mukana esityksen pystyttämässä ja purussa tuottajana, roudarina ja kuskina.

Taulukko 7. Työ muilla aloilla koko työuran aikana

Ala	lkm. henkilöä
lasten päivähoito	4
kasvatus ja koulutus	4
kaupan ala	4
kiinteistöhuolto ja siivous	3
ravintola-ala	2
liikunta-ala	2
varastotyö	2
puutarhatyö	2

pesulatyö	1
henkilökohtainen avustaja	1

Kaikilla aineistonkeruuseen osallistuneilla oli työkokemusta vähintään yhdeltä muulta toimialalta.

Työnkuva seurantajaksolla

Pyrin taulukoimalla esittämään aineistoni yhteiskunnassa yleisesti ymmärrettävällä tavalla. Myös taidekentän sisällä työn estetiikka on kytköksissä yhteiskunnassa vallitsevaan normiin. Tämä ilmenee siinä, miten jopa taidekentän ja tarkemmin tanssientän omat rakenteet ymmärtävät työksi sellaisen, mikä näyttää työltä; raportin kirjoittaminen ja kokoustaminen näyttävät työltä, taiteelliseen suunnitteluun liittyvä lukeminen ja ajattelu puolestaan eivät näytä työltä. Pyrkinessään yhteiskunnalliseen uskottavuuteen taidevastaisessa ympäristössä, taiderakenteet lähenevät muita toimialoja. Rakenteiden sopeutumisen seurauksena taiteilijoiden työelämä tulee jollei kielletyksi mahdottomana, niin työnnetyksi marginaaliin epänormaalina. Samalla taiteilijan työn ydin, eli taiteen tekeminen siirtyy jopa taiderakenteiden ymmärryksessä työn laitamille; sellaiseksi mikä tehdään sitten, kun tärkeämmistä asioista on selvitty.

Osallistujat seurasivat tekemäänsä tanssin ammattityön määrää viikkotasolla ja erittelivät siitä tulollisen ja tulottoman työn. Alla olevassa taulukossa on esitetty osallistujien tanssin ammattityön sisältö seurantajakson aikana.

Taulukko 8. Toteutunut työn sisältö seurantajaksolla

Työn sisältö	lkm. henkilöä
ammattitaidon ylläpito	6
työkunnan ylläpito	6
taiteellinen suunnittelutyö	6
pedagoginen suunnittelutyö	6
rahoituksen hankkiminen	6
raportointi	6
some-kanavien ylläpito	6
budjetointi	5
tiedotustekstin tuottaminen	5
työyhteisön sisäinen viestintä	5
aikataulut	5
siivoaminen	5
ammattitaidon kehittäminen	4
kuvamateriaalin tuottaminen	4
kuvan editointi	4
äänien editointi	4
viestinnän suunnittelu	4
sidosryhmäviestintä	4
materiaalihankinnat	3
henkilöstöhallinto	1
kirjanpito	1
toimitetun sisällön tuottaminen	1
pukujen valmistaminen	1
tuotannon avustavat tehtävät	0

Huomionarvoista seurantajaksolla toteutuneessa työnkuvassa on, että vain neljä vastaajaa oli kehittänyt ammattitaitoaan samalla, kun viidestä kuuteen vastaajaa oli tehnyt tuotannollisia tehtäviä kuten budjetointia ja rahoituksen hankkimista.

Tulolajit seurantajaksolla

Osallistujat merkitsivät työpäiväkirjapohjaan, millaista tuloa he saivat kultakin viikolta, käyttivätkö he elämiseen säästöjä tai oliko viikko täysin tuloton. Seuranta kattoi ainoastaan tanssin ammattityöstä saadun tulon palkkana, palkkiona, apurahana tai yrittäjäyystulona, sosiaaliturvan, säästöt, lainan ja sosiaaliturvan. Lisäksi mukana oli kategoria ”ei mitään”.

Yksikään osallistujista ei käyttänyt seurantajaksolla lainaa elämän rahoittamiseksi ja vain yhdellä vastaajalla oli yksi täysin tuloton viikko.

Vastauksista ei kuitenkaan käy ilmi missä suhteessa tulolajit ovat toisiinsa. On siis mahdollista, että vastaaja on saanut soviteltua työttömyysetuutta ja palkkaa tai paikannut elämiseen riittämätöntä palkkatuloa säästöillä, sen sijaan että olisi hakeutunut työttömyysturvan piiriin.

Aineistosta käy kuitenkin selkeästi ilmi, että sosiaaliturvan varassa eläminen on joko jaksottaista tai se paikkaa muuten vajaata toimeentuloa. Tämä ei vastaa julkisessa puheessa usein toistuvaa huomattavan kielteistä käsitystä taiteilijoiden tavasta rahoittaa työtään. Kaksi vastaajista olivat olleet oikeutettuja sosiaaliturvaan koko seurantajakson 26 viikon ajan. Heistä toinen oli samalla jaksolla saanut palkkatuloa tanssialalta 18 viikolta ja toinen yrittäjäyystuloa tanssialalta kuudelta viikolta. Yksi vastaajista on työeläkkeellä.

Laina oli ainoa tulolaji, jolla yksikään vastaajista ei ollut rahoittanut elämäänsä. Samalla on otettava huomioon, että haastatteluaineistossa eräs vastaajista kertoi rahoittavansa perheensä elämää luotolla siirtymäaikoina sosiaaliturvan ja muiden tulojen välillä.

Taulukko 9. Tulolajit seurantajaksolla

tulolaji	lkm. henkilöä
palkka tanssiala	6
sosiaaliturva	6
apuraha tanssiala	5
palkkio tanssiala	5
säästöt	5
yrittäjäyystulo tanssiala	3
ei mitään	1
laina	0

Hieman tarkemman kuvan muodostamiseksi esitän seuraavassa lyhimmän ja pisimmän jakson jokaisen tulolajin kohdalla.

Taulukko 10. Pisin ja lyhin jakso tulolajeittain seurantajaksolla

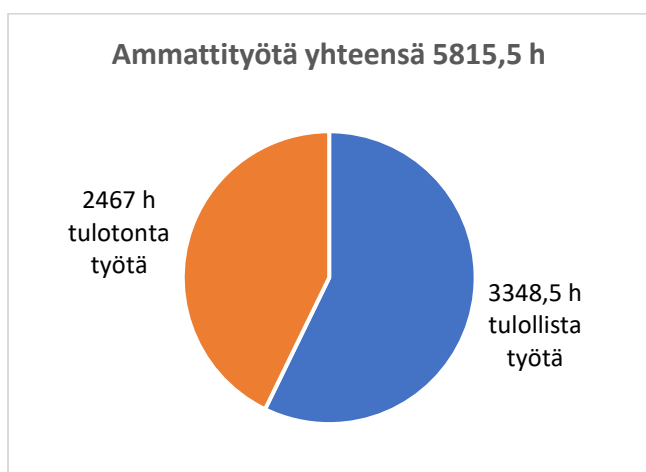
tulolaji	pisin jakso vkoa	lyhin jakso vkoa
apuraha tanssiala	26	0
sosiaaliturva	26	0
säästöt	26	0
yrittäjyystulo tanssiala	17	0
palkka tanssiala	23	0
yrittäjyystulo tanssiala	17	0
palkkio tanssiala	8	0
ei mitään	1	0
laina	0	0

On otettava huomioon, että tulon saaminen ei vielä kerro, onko tulo elämiseen riittävää.

Työn kokonaismäärä

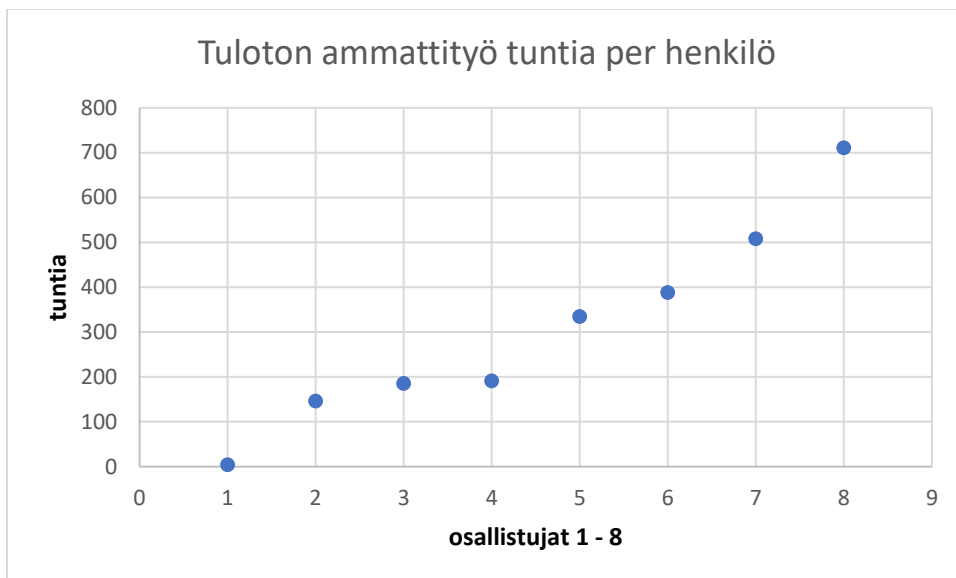
Aineistonkeruuseen osallistuneet kahdeksan henkilöä tekivät seurantajaksolla yhteensä 5815,5 tuntia tanssin ammattityötä. Tuloa he saivat 3348,5:lta tunnilta. Tulottomia tunteja oli puolestaan 2467. Kaikesta seurantajaksolla tehdystä ammattityöstä 42 % tehtiin ilman siitä saatavaa tuloa. Kun tulottoman työn määrää verrataan verottajan malliin, jonka mukaan kuukaudessa on 22 työpäivää ja teatterialan työehtosopimuksen mukaan tanssijoiden ja sirkustaiteilijoiden työaika on 7,5 h päivässä/165 h kuukaudessa, huomataan, että tulotonta työtä kertyi seurantajaksolla yhteensä 14,95 kuukautta.

Kuva 3. Tulollisen ja tulottoman työn suhde seurantajaksolla

Hieman yli 42 % seurantajaksolla tehdystä ammattityöstä oli tulotonta. Vastaavasti hieman yli 57 % tehdystä ammattityöstä tuotti tekijälleen tuloa.

Kuva 4. Tuloton työ seurantajaksolla yksilötasolla

Kahdeksasta osallistujasta neljä teki seurantajaksolla alle 200 tuntia tulotonta työtä, toiset neljä puolestaan tekivät samalla ajanjaksolla yli 300 tuntia tulotonta työtä.

30. VÄHITEN JA ENITEN TULOTONTA TYÖTÄ TEHNEET

Ylivoimaisesti vähiten tulotonta työtä seurantajaksolla teki Taiken henkilökohtaista työskentelyapurahaa koko seurantajakson ajan saanut osallistuja. Hän teki jakson kuluessa 4 tuntia tulotonta työtä. Sama osallistuja oli seurantajakson ajan allokoanut itselleen 37,5 h työaika per viikko. Hän siis suhtautui apurahaan palkkatulon kaltaisena tulona. Hänenkään kohdallaan työtunnit eivät jakaantuneet tasaisesti, mutta osallistuja piti vapaapäiviä, jotta apurahakauden kokonaistyöaika ei ylittäisi saman ajanjakson säännöllisestä työajasta (37,5h/viikko) kertyvää tuntimäärää. Päiväkirjaa täydentävässä haastattelussa kysyin osallistujalta olisiko hän tehnyt saman määrän työtä ilman työskentelyapurahaa. Hän vastasi, ettei varmastikaan olisi tehnyt aivan yhtä paljon, mutta olisi varmasti tehnyt tulotonta työtä.

Apuraha ei vapauta tulottomasta työstä

Apurahansaajana on myös mahdollista tehdä merkittävä määrä tulotonta työtä, mikäli säännöllinen viikkotyöaika jatkuvasti ylittää 37,5 – 40h. Apuraha on könttösomma jonka aikana apurahansaaja vastaa itse työajastaan. Teoriassa olisi siis mahdollista tehdä myös merkittävästi lyhyempää viikkotyöaika kuin kokoaikatyössä oleva palkansaaja. Tavallisempaa taitaa kuitenkin olla tehdä merkittävästi palkansaajaa enemmän työtä. Yksi suuren työmäärän syistä on apurahan kohdistuminen taiteelliseen työhön. Taiteellisen työn mahdollistamiseksi apurahansaajan on kuitenkin tehtävä tuotannollista työtä, jonka määrää ja aikataulua hän voi itse säädellä vain osin. Aineiston taustatiedoista käy ilmi miten yleistä taiteellisen työn mahdollistava hallinnollistuotannollinen työ on. Kuusi kahdeksasta on työuransa aikana tehnyt tuotantotyötä tuottajana ja 8/8 ilmoitti tuotannolliseen työhön kuuluvien budjetoinnin ja rahoituksen

hankkimisen osaksi työnkuvaansa. Nekin taiteilijat, jotka eivät tee tuotantotyötä budjetoivat ja hankkivat omalle työlleen rahoitusta sekä osallistuvat työryhmien rahoitushakemusten valmistamiseen.

Tuotannollisen työn edistyminen riippuu apurahansaajan lisäksi suurissa määrin muista ihmisistä ja heidän työskentelytavoistaan, prioriteeteistaan ja aikatauluistaan. Tuotannollisen työn tyyppisiä pullonkauloja ovat rakenteissa kokoaikaisesti työskentelevien toimihenkilöiden sähköposteihin ja puhelimeen vastaamattomuus tai vaillinaiset vastaukset, sekä rakenteiden ohjelmistovalintoja koskevien, itse itselleen asettamien määräaikojen venyminen viikoilla tai kuukausilla.

Eniten tulotonta ammattityötä seurantajaksolla tehnyt henkilö työskenteli ilman tuloa 711,75 tuntia. Sama henkilö harmitteli aineistoa palauttaessaan sitä, miten hänellä oli ollut aineistonkeruun aikana poikkeuksellisen paljon tuloa työstä, eikä aineisto näin antaisi totuudenmukaista kuvaa hänen tavallisesta työelämästään.

31. TULOTTOMAN TYÖN RAHALLINEN ARVO

Muunnan seuraavassa tulottoman työn määrän Taiken myöntämää valtion taiteilija-apuraha, sekä Teatterialan työehtosopimuksen mukaista minimipalkkaa vastaaviksi summiksi. Käsittelen palkaksi muunnettua tuloa sekä tulonsaajan että maksajan näkökulmista. Käytännön tasolla kyse on julkishallinnolle syntyvästä säästöstä kentän rakenteiden ollessa vahvasti julkisrahoitteisia ja taiteilija-apurahan ollessa valtion viraston myöntämää. Taiken maksama taiteilija-apuraha on kuukaudessa yli 400 euroa pienempi kuin työehtosopimuksen mukainen minimi. Lisäksi maksajalle ei koidu apurahasta sivukuluja.

Käsittelen tulottoman työn rahaksi muuntamisen osioissa aineistoa yhteiskunnan normin mukaisella kuukausitasolla.

Tuloton työ apurahana

Työaikaä käsitteläkseni käytän Verottajan mallia, jonka mukaan kuukaudessa on keskimäärin 22 työpäivää. Työpäivän yksikkönä käytän *Teatterialan työehtosopimuksen* tanssijoiden ja sirkustaiteilijoiden työaikaä 7,5 h/päivä. Näin kuukauden kokonaistyöaika on 165 h.

Kun tulottoman työn määrä 2467 tuntia jaetaan kuukauden kokonaistyöajalla 165 tuntia, saadaan tulokseksi noin 15 täyttä kuukautta työaikaä.

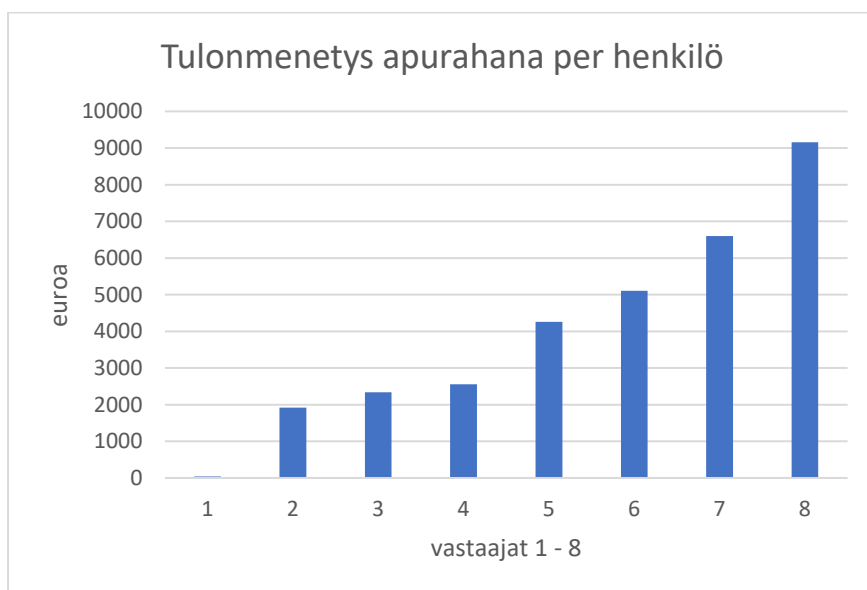
Taiken myöntämä taiteilija-apuraha oli vuonna 2023 2080,42 €/kk huhtikuun 2023 loppuun asti, jonka jälkeen se nousi 2 153,23 euroon kuukaudessa. Vuodessa apurahan määrä vuonna 2023 on 25 547,52 euroa. Kuukausiapurahan keskiarvo vuonna 2023 on 2128,96€/kk.

Kun tulottoman työn määrää vastaavat 15 kuukautta kerrotaan kuukausiapurahan keskiarvolla 2128,96 euroa, saadaan tulokseksi 31 934,4 euroa. Aineistonkeruuseen osallistuneet taiteilijat ovat siis tehneet

seurantajaksolla 31 934,4 euron arvosta (brutto) työtä, mikäli työstä saatu korvaus olisi ollut apurahaa. Toisin sanoen, seurantajakson aikana kahdeksan taiteilijaa antoi yhteiskunnalle lahjaksi 31 934,4 euroa.

Mikäli saatu 31 934,4 euroa jaetaan tasan kahdeksan vastaajan kesken, tulee siitä noin 3992 euroa per henkilö. Vaikka asia ei ole kokonaisuutena aivan näin yksioikoinen, voidaan todeta, että jokainen aineistonkeruuseen osallistunut taiteilija maksoi puolen vuoden seurantajaksolla oman työnsä tekemisestä tulonmenetyksenä. Apurahaksi muunnettuna vähimmällä päässyt taiteilija maksoi työnteosta tulonmenetyksenä noin seitsemän euroa kuussa, kun taas heti hänestä seuraavalle työnteko maksoi yli kymmenen euroa päivässä, noin 320 € kuussa. Asteikon yläpäässä kaksi vastaajaa maksoi työpanoksena työnteostaan yli 1000 € kuukaudessa.

Kuva 5. Tulonmenetys apurahana seurantajaksolla per henkilö

Kuva 6. Yhteenveto tuloton työ apurahana

YHTEENVETO TULOTON TYÖ APURAHANA

- Verottajan malli – kuukaudessa 22 työpäivää ja 165 työtuntia.

TeaTes – tanssijoiden ja sirkustaiteilijoiden työaika 7,5 h päivässä.

7,5 h työtä x 22 työpäivää = 165 h työtä kuukaudessa.

Tulotonta työtä yhteensä 2467 h.

Tuloton työ 2467 h / kuukauden työajalla 165 h ≈ 15 kk työaika.

- Taiken taiteilija-apurahan keskiarvo vuonna 2023 2128,96 € kuukaudessa.

15 kk työaika x apuraha 2128,96 € = 31 934,4 €

Apurahaksi muunnettuna aineistonkeruuseen osallistuneet kahdeksan taiteilijaa tekivät 26 viikon seurantajaksolla yhteensä 31 934,4 € arvosta ammattityötä.

Tuloton työ palkkana - palkansaajan näkökulma

Käytän samoja muuttujia kuin tulottoman työn muuntamisessa apurahaksi: verottajan mallin mukaisesti 22 työpäivää ja 165 h työtä kuukaudessa, sekä aineiston noin 15 täyttä kuukautta työaikaan. Teatterialan työehtosopimuksen § 26, kohta 1. määrittelee taiteellisen ja itsenäisen työn näytäntövuosittaisen työtuntimäärän tasoittuvan keskimäärin 38 ¼ tunnin viikoittaiseen työaikaan (Teatterialan työehtosopimus 2022 – 2024, s. 25). Pitäydyn Verottajan mallissa selkeyden ja vertailtavuuden vuoksi 45 minuutin säännöllisen työajan heitosta huolimatta.

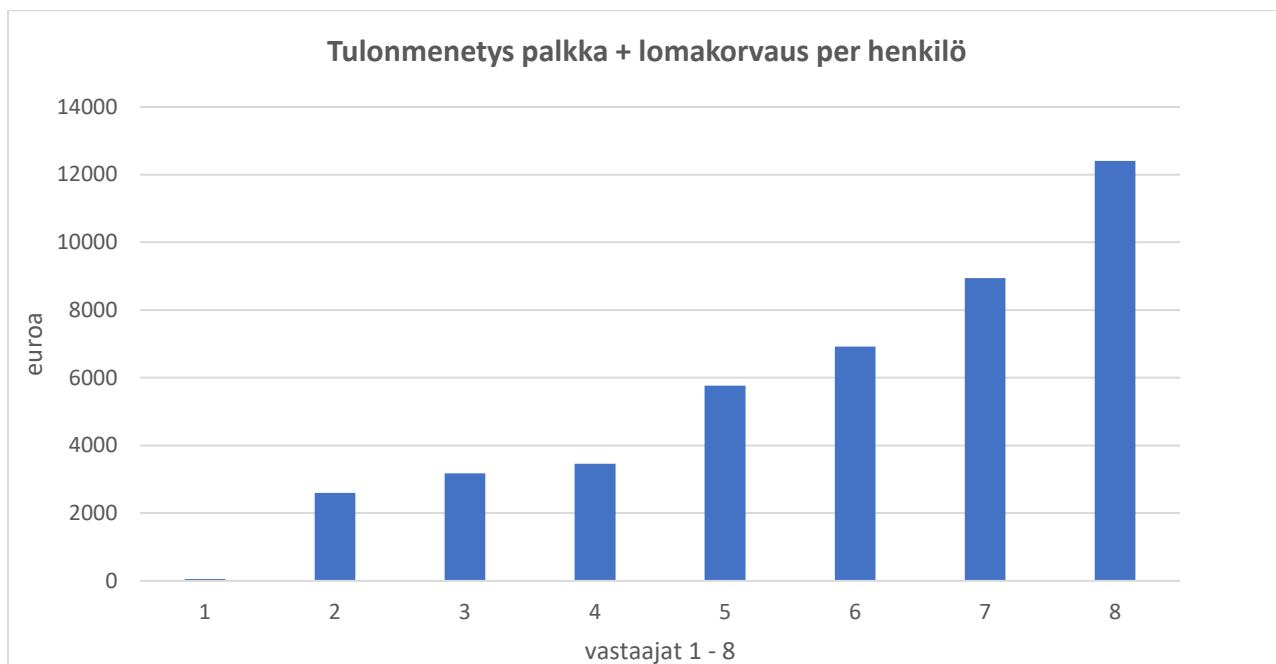
Kuukausipalkkana käytän vierailevan tanssijan työehtosopimuksen mukaista minimipalkkaa 2575,92 €/kk. Tanssin alalla työehtosopimuksen mukainen minimi on käytännön työelämän maksimi niin esiintyjille kuin koreografeille. Lisäksi lasken palkan päälle työehtosopimuksen mukaisen lomakorvauksen 12 %. Sama 12 % esiintyy myös työnantajan näkökulmasta tehdyssä laskelmassa.

Kun tulottoman työn määrää vastaavat noin 15 kuukautta kerrotaan palkan 2575,92 €/kk määrällä, saadaan tulokseksi yhteensä 38 638,8 euroa. Aineistonkeruuseen osallistuneet taiteilijat ovat siis tehneet seurantajaksolla 38 638,8 euron arvosta (brutto) työtä, mikäli työstä saatu korvaus olisi ollut työehtosopimuksen mukaista palkkaa. Tämän summan päälle tulee 12 % lomakorvausta n. 4636,7 euroa. Toisin sanoen, seurantajakson aikana kahdeksan taiteilijaa antoi tulonmenetyksenä henkilökohtaisesti yhteiskunnalle lahjaksi 43 275,5 euroa.

Mikäli saatu 43 275,5 euroa jaetaan tasan kahdeksan vastaajan kesken, tulee siitä noin 5409 euroa per henkilö. Palkaksi ja lomakorvaukseksi muunnettuna vähimmällä päässyt taiteilija maksoi työnsä tekemisestä tulonmenetyksenä noin 10 euroa kuussa, kun taas heti hänestä seuraavalle työnteko maksoi noin 433 € kuussa. Eniten tulotonta työtä tehnyt maksoi työpanoksena työnteostaan yli 2000 € kuukaudessa.

On huomionarvoista, että työehtosopimus määrittelee vieraileville koreografeille palkkakertoimet 2-5 työn vaativuudesta riippuen. Käytännössä näitä kertoimia eivät maksa edes suuret laitosteatterit ja koreografit työskentelevät myös noin 2500 eurolla kuussa. Nämä palkat vaativasta asiantuntijatyöstä alittavat suomalaisen mediaanipalkan 3315 €/kk yli 800 eurolla kuussa.

Kuva 7. Tulonmenetys bruttopalkka ja lomakorvaus seurantajaksolla per henkilö

Kuva 8. Yhteenveto tuloton työ palkkana palkansaajan näkökulma

YHTEENVETO TULOTON TYÖ PALKKANA PALKANSAAJAN NÄKÖKULMA

- Verottajan malli – kuukaudessa 22 työpäivää ja 165 työtuntia.
TeaTes – tanssijoiden ja sirkustaiteilijoiden työaika 7,5 h päivässä.
7,5 h työtä x 22 työpäivää = 165 h työtä kuukaudessa.

Tulotonta työtä yhteensä 2467 h.

Tuloton työ 2467 h / kuukauden työajalla 165 h ≈ 15 kk työaika.

- TeaTes vierailevan tanssijan minimipalkka 2575,92 € kuukaudessa
TeaTes lomakorvaus 12 %
15 kk työaika x palkka + lomakorvaus yht. 2885 € = 43 275 € (brutto)

Palkaksi muunnettuna aineistonkeruuseen osallistuneet taiteilijat menettivät 26 viikon seurantajaksolla yhteensä 43 275 € arvosta bruttotuloa.

Tuloton työ palkkana - palkanmaksajan näkökulma

Seuraavassa palkaksi muunnettuun tulottomaan työhön on lisätty työnantajan maksamat keskimääräiset sivukulut vuoden 2023 tasossa. Sivukulut on laskettu myös pienimpään tuloksi muunnettuun summaan 8,6 €/kk vaikka se jää TyEL-ansion alarajan alle.

Työnantajan maksamat palkan sivukulut eivät ole yksiselitteinen asia vaan niihin vaikuttavat mm. työntekijän ikä. Vuonna 2023 lakisäateisten sivukulujen keskimääräinen osuus oli noin 21,09 %, sisältäen työeläke-,

työttömyys-, tapaturma- ja sairausvakuutusmaksut. (Accountor, 2023) Lisäksi työnantaja maksaa Teatterialan työehtosopimuksen mukaan 12 % lomakorvausta. Yhteensä työnantajan sivukulut ovat 33,09 %

Käytän seuraavassa samoja muuttujia kuin tulottoman työn muuntamisessa apurahaksi ja palkaksi työntekijän näkökulmasta: verottajan mallin mukaisesti 22 työpäivää ja 165 h työtä kuukaudessa, sekä aineiston noin 15 täyttä kuukautta työaika. Kuukausipalkkana käytän vierailevan tanssijan työehtosopimuksen mukaista minimipalkkaa 2575,92 €/kk.

Kun tulottoman työn määrää vastaavat 15 kuukautta kerrotaan palkan 2575,92 € määrällä, saadaan tulokseksi 38 638,8 euroa. Kun tähän lisätään työnantajan maksamat sivukulut sisältäen lomakorvauksen 12 %, yhteensä 33,09% saadaan tulokseksi 51 424,4 euroa. Toisin sanoen, seurantajakson aikana kahdeksan taiteilijan tuloton työpanos säästi julkishallinnon rahoittamille työnantajille 51 424,4 euroa.

Kuva 9. Yhteenveto tuloton työ palkkana palkanmaksajan näkökulma

YHTEENVETO TULOTON TYÖ PALKKANA PALKANMAKSAJAN NÄKÖKULMA

- Verottajan malli – kuukaudessa 22 työpäivää ja 165 työtuntia.
TeaTes – tanssijoiden ja sirkustaiteilijoiden työaika 7,5 h päivässä.
7,5 h työtä x 22 työpäivää = 165 h työtä kuukaudessa.

Tulotonta työtä yhteensä 2467 h.

Tuloton työ 2467 h / kuukauden työajalla 165 h ≈ 15 kk työaika.

- TeaTes vierailevan tanssijan minimipalkka 2575,92 € kuukaudessa
TeaTes lomakorvaus 12 %
lakisääteiset työnantajamaksut 2023 21,09 %

15 kk työaika x palkka + lomakorvaus + ta-maksut yht. ≈ 3428,3 € = 51 424,5 €

Palkaksi muunnettuna kentän julkisrahoitteiset työnantajat säästivät 26 viikon seurantajaksolla kahdeksan aineistonkeruuseen osallistuneen taiteilijan palkkakuluissa 51 424,5 €.

Apurahan ja palkan suhde

Taiteen tukeminen apurahalla tarkoittaa, että samalla rahalla valtio saa enemmän työtä tai saman määrän työtä merkittävästi halvemmalla. Kun 15 kuukauden palkasta ja sivukuluista 51 424,5 euroa, vähennetään 15 kuukauden apuraha 31 934,4 euroa, saadaan tulokseksi n. 19 490 euroa. Tämä vastaa noin 9,2 kuukauden taiteilija-apurahan määrää. Apurahan voi siis nähdä tapana halpuuttaa korkeasti koulutettujen ammattilaisten työ, samalla kun he jäävät ilman työsuhdesidonnaisia etuja kuten mahdollisuus sairauslomaan, lomaan tai työssäoloehdon kertymiseen. Syyskuussa 2024 voimaan tulevien työssäoloehdon muutosten vaikutukset apurahansaajien sosiaaliturvaan ovat epäselvät. Sosiaali- ja terveysministeriön sivuilla, alisivulla *Usein kysyttyä työssäoloehdon muutoksista* työssäoloehdon ja siten

ansiopäivärahaoikeuden muutoksia käsitellään ainoastaan suhteessa palkansaajiin (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2023). Tämä vihjaa, että taiteilijoiden ja muiden apurahansaajien työelämää ei edelleenkään ymmärretä yhteiskunnallisesti merkittävänä toimintana.

32. YLEISTYS SUOMEN TANSSI- JA SIRKUSTAITEILIJAT STST:N JÄSENISTÖÖN

Mittakaavan hahmottamiseksi teen aineistoni pohjalta yleistyksen koko Suomen tanssi- ja sirkustaiteilijat STST:n 1042 (jäsentilanne 13.11.2023) ammattilaisen jäsenistöön. Yleistys on suuntaa antava sillä ammattiyhdistyksen jäsenistön ammatti-identiteetit, työkentät ja erikoisosaaminen vaihtelevat. Lisäksi STST:n jäsenistöön kuuluu opiskelijoita ja eläkeläisiä. Samalla kuitenkin kaikki kentän ammattilaiset eivät kuulu ammattiyhdistykseen. Kuten olen aiemmin esittänyt, ammattikentän kokoa on vaikea arvioida. Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore on käyttänyt tietovihkossaan *Taiteilijana Suomessa: Ammattitaiteilijat Suomessa vuonna 2019* (Hirvi-Ijäs et al., 2023) ammattijärjestön jäsenyyttä yhtenä keinona arvioida taiteilijoiden kokonaismäärää Suomessa. Myös Cuporen tietovihkossa todetaan, että ”Tutkimukseen pyrittiin saamaan kattava tieto kaikista kriteerit täyttävistä henkilöistä. Käytännössä aineistossa on kuitenkin joitakin aukkoja, koska tietoa kaikista kriteerit täyttävistä taiteilijoista Suomessa ei ole saatavilla.” ja ”Taiteilijana Suomessa -tutkimuksen rekisteriaineistoon kuuluu 17 295 ammattitaiteilijaa.” (Hirvi-Ijäs et al., 2023, s. 2-3).

Tuloton työaika muunnettuna kuukausiksi on aineistossani yhteensä noin 15 kuukautta, kun kuukaudessa on 22 työpäivää ja 165 työtuntia. Osallistujien tekemän tulottoman, kuukausiksi muunnetun tulottoman työn keskiarvo on 1,9 kuukautta. Vaihteluväli jolle keskiarvo sijoittuu on 0,02 kk ja 4,3 kk.

Oletuksessani yksi STST:n jäsen tekee kuuden kuukauden aikana 1,9 kk tulotonta ammattityötä ja vuoden aikana vastaavasti 3,8 kk. Kun tämä kerrotaan jäsenistön määrällä 1042 henkilöä, saadaan tulokseksi n. 3960 kuukautta tulotonta ammattityötä vuodessa.

Kun tulottoman työn määrää vastaavat 3960 kuukautta vuodessa kerrotaan kuukausiapurahan keskiarvolla 2128,96 euroa, saadaan tulokseksi 8 430 681,6 euroa vuodessa. Palkaksi 2575,92 euroa/kk ja sen sivukuluiksi 33,09 % sisältäen lomakorvauksen 12 % muunnettuna tulottoman ammattityön rahallinen arvo on 13 576 036 euroa vuodessa. Suomalaisen taidekentän ja taidetanssin sen sisällä ollessa voimakkaasti riippuvainen julkisesta rahoituksesta, tarkoittaa tämä, että julkishallinto saa vuodessa lahjaksi 8,4 – 13,6 miljoonan euron edestä vapaan kentän tanssitaiteilijoiden työtä.

YHTEENVETO TULOTON TYÖ YLEISTETTYNÄ STST:N JÄSENISTÖÖN

- Aineistonkeruun kesto 26 viikkoa (6 kuukautta).
- Verottajan malli – kuukaudessa 22 työpäivää ja 165 työtuntia.

TeaTes – tanssijoiden ja sirkustaiteilijoiden työaika 7,5 h päivässä.

7,5 h työtä x 22 työpäivää = 165 h työtä kuukaudessa.

Tulotonta työtä yhteensä 2488 h.

Tuloton työ 2488 h / kuukauden työajalla 165 h ≈ 15 kk työaika.

- Aineistossa tulottoman työn määrän (kuukausia) vaihteluväli 0,02 kk – 4,3 kk
Aineistossa tulottoman työn määrä (kuukausia) keskiarvo 1,9 kk

Tulottoman työn määrä 52 viikon (12 kuukauden) aikana: 1,9 kk x 2 = 3,8 kk

STST:n jäsenmäärä 1042 henkilöä

Tulottoman ammattityön määrä kuukausia 3,8 kk (vuodessa) x STST:n jäsenistö 1042 henkilöä ≈ 3960 kk tulotonta ammattityötä vuodessa

3960 kk työaika x apuraha 2128,96 € = 8 430 681,6 €

3960 kk työaika x palkka + lomakorvaus yht. 2885 € = 11 424 600 €

3960 kk työaika x palkka + lomakorvaus + ta-maksut yht. 3428,3 € = 13 576 068 €

Julkishallinto saa vuodessa lahjaksi 8,4 – 13,6 miljoonan euron edestä STST:n jäsenistön työtä. STST:n jäsenistö menettää vuodessa 8,4 – 11,4 miljoonaa euroa bruttotuloa.

33. HAASTATTELUAINEISTO

Päiväkirja-aineistoa täydentävästä ja tukevasta haastatteluaineistosta nousee selkeästi esille miten tulottoman työn suurta määrää oltiin osattu odottaa. Haastateltavat olivat kuitenkin yhtä mieltä määrän pysäyttävyydestä. Haastateltavien näkemykset olivat yhteneväisiä myös siinä, miten tuloton työ kohdistuu nimenomaan sisällöllisen työn mahdollistavaan työhön, joka samalla oli haastateltavien mukaan heidän työelämänsä kuormittavin osa.

Esimerkiksi mullahan tuossa niinku sattui olemaan apurahakausi menossa, joka ei ole mikään kuitenkaan jokavuotinen tilanne niin sitten vaan itse tietää että OK, no tuo oli nyt niinku hyvä kausi ja huonona kautena se todellisuus on vielä jotain paljon pahempaa kyllä.

No siis. Paljon just tota. Erilaista niinku. Rahoituksen hakemista. Rahoituksen selvittämistä myöskin saadun ... Ja sellaista. Taiteellista suunnittelua, kun siinähan koko ajan samalla pitää niinku suunnitella että, se ei tai, että niin tavallaan, jotta voi hakea sitä vaikka jotain apurahaa, niin samalla pitää tietää että mitä sitten

on tekemässä. Ja sitten toisaalta niinku, haalia työryhmä kasaan, aikatauluttaa, budjetoida. Joo siis laajasti se kaikki niinku suunnitteleminen. Että, mutta se että se se isoin että se suunnittelu.

Mä haluaisin sanoa, että se olisi niinkun ehkä 40 pinnaa (sisällöllistä työtä) ja sitten 60 pinnaa, olisi sitä kaikkea muuta, mutta ehkä se on, enemmän 30 / 70 joo, suhteessa sitten kuitenkin joo, jos miettii kuinka paljon sitten kaikkia keikkoja ennen pitää valmistella ja, kuinka kauan se itse keikka lopulta kestää.

Just niinku tietyt. Tota opetukseen liittyvät niin kun, valmistelut siellä on niin kun sanoisin, että siellä on, siellä on paljon tunteja mistä katson että en saa tai niin kun, että se korvaus minkä saa niin ei kata sitä, sitä työmäärää minkä sinne sisään väliin laittaa. Ja sitten toki myös välillä, kun joudutaan sitten kun on tämä, rotaatio myös sitten näissä meidän niinku esitysmiehityksissä, niin sitten joudutaan pitämään treenejä, mistä ei myöskään sitten aina saada korvausta. Ne mä sanoisin, että on niinku ne 2, 2 isompaa. Raha raha ... Joo ja sitten itse asiassa se mitä täällä Suomen puolella tällä hetkellä koittaa tehdä, että pääsisi niin kun, tai saisi sitä taiteellista työskentelyä ujutettua myös tälle puolelle, ... että kun tuntuu että nyt pelkästään opetan täällä ja sitten kaikki, niin muu on tavallaan siellä ... Niin ne mitä sitten sitä varten selvittelee ja yrittää saada käyntiin, niin niistähän ei tällä hetkellä sitten niin pyörylää...

Vaatimattomat toiveet työelämälle

Haastateltavat toivovat työelämältään mahdollisuutta keskittyä sisällölliseen työhön, säännöllistä tuloa sekä varmuutta töiden jatkumisesta. Lisäksi esille nousi toive mahdollisuudesta palkalliseen lomaan, työkyvyn ylläpidosta osana työtä sekä itsensä ammatillisesta kehittämisestä.

No kyllä mä haluaisin, että olisi enemmän aikaa ihan sille taiteelliselle työlle. Niinku koko ajan, eikä niin että, meillä on nyt yksi teos ja sitten puolen vuoden päästä seuraava. Ja ... Haluaisin, että siihen sisältyisi. Itsensä niinku kehittämistä, tää nyt kuulostaa tämmöiseltä. Ties miltä. Mutta siis niinku jonkinlaista kouluttautumista myös, että olisi niinku palkallista aikaa siihen. Että voi mennä jollekin kurssille tai muulle. Ja sitten. No joo tuota liittyy siihen sitten, että olisi myös sitä palkallista aikaa siihen, että pystyy pitää huolta. Omasta työkyvystä. Niin ainakin semmoisia.

No siis varmaankin tota ... jättäisin pois kaikki nämä niin kun markkinointiin ja viestintään sometilien ylläpitämiseen liittyvän schabban jota mä vihaan niinku, siis sometilien päivitys on ihan vihoviimeistä hommaa, eikä me sitä juuri niinku oikeastaan tehdäkään, vaikka ehkä pitäisi... Että no varmaan aika moni muukin ehkä vastailee vähän tätä samaa, mutta että se että saisi niin kun, keskittyä niihin sisältöihin. Oli se sitten se niin kun työpaja tai taiteen perusopetuksen tunti tai se esitys, mutta että saisi just niinku miettiä niitä kokonaisuuksia. Rauhasa.

Tai sitten niin että olisi 3 päivää opetustyötä ja yksi päivä taiteellista työtä aina niinku, viikossa joku sen tyyppinen rakennelma siellä ja sitten se että mulla olisi säännölliset kuukausitulot jotka pysyisi joka kuukausi

samana, että mun ei tarvitsisi aina joka kuukausi sitä niinku, katsoa että no paljonko palkkaa tuli, tuli tässä kuussa että, että ne olisi aina samat ne palkat, ne olisi aina säännölliset myös niiltä kuukausilta kun en tee töitä esim. kesäkuukausina, niin mä silti saisin sitä palkkaa. Ja, ja sitten se että olisi niinku just, olisi just loma silleen, että olisi niinku, jotenkin semmoiset, selkeät loma-ajat. Ja, ja sitten sekin, että että, niinku myös siltä lomaa ajalta saisi, saisi sitä korvausta tai niinku se, että, että ei olisi aina sellainen, että no, nyt mä olen työtön tämän kesän vaan että mä olisin lomalla tämän kesän, niin se olisi, se olisi ihanaa, että se olisi niinku oikeasti semmoinen. Ja sitten että olisi varma tieto siitä, että sitä työtä on, aina tai että sitä niinku tulee olemaan, että tää ei tarvitse, joka, aina kauden alussa pelätä sitä, että onkohan mulla niinku, onkohan mulla töitä vaan että, että se olisi niinku aina varmasti tiedossa, että mulla on töitä.

Että kun varsinkin jos ajattelee just sinne eläkeikään asti, niin se on niin suuri osa, ajasta ja elämästä, minkä siihen työhön laittaa niin, sitten haluaisi, että se on jotenkin, jollain tavalla palkitsevaa ja motivoivaa.

Työllistymisen työläys

Haastateltavat nostivat esille erilaisten hakujen työläyden suhteessa odotettavissa olevaan tuloon.

Tai tuntuu että jos niinku tekee jotain suht pienen skaalan hommaa, niin sitten se on liian pientä että pitäisi olla jotain niinku miljoonia maksavaa helvetin isoa projektia jota niinku jos on joku kansallinen vaikutus ja sitten semmoiselle saa rahaa tai sitten niinku. En mä tiedä. Tuntuu että ne skaalat on kanssa jotenkin vähän silleen, omituisia ja sitten aina on myös se se, että kun ei yleensä saa hakea vaan yhestä paikasta rahoitusta koko hommaan, vaan että sulla pitää aina olla ne viis eri paikkaa mistä sä oot hakenut rahaa ja toivot että jostain jotain saa ja sitten saa aina jotain ihan random summia jostain. Ja sitten pitää vetää se budu kuitenkin uusiksi. Niin tota ... siinä että pitää aina olla niinku monta niitä rahanlähteitä ja yksikään niistä ei ole varma eikä se summa ole varma mitä sieltä on tulossa.

Mutta siis mä oon kyllä yrittänyt tehdä semmoista että hakee vaan niinku isompia, vaikka samalla tietää että se voi tarkoittaa sitä että sitten ei saa mitään. Mutta tota että niinku jotenkin sitä kautta viestisi koko ajan, että ei niinku just muutaman tonnin apurahat ei niinku, eihän niissä ole mitään järkeä.

Usein niissä se on vielä niinku hullumpi se, just joku festarihomma, että siinä on se, kenties näytöspalkkiot ja päiväraha tulossa. Niin tota eihän, eihän siinä ole järkeä niin, mutta sitten myös on tehnyt sitä rajausta, että, enemmän hain sen takia, uusien esitysten työstämiseen tai, johonkin isompaan kiertueasiaan, kun sitten noihin just festarihommiin, koska ne tuntuu niin sillain, älyttömiltä.

Joo siis kyllä mä jossain kohtaa myös mietin sitä, että onko tää niinku avoin hakuhomma mennyt liian pitkälle että, olisiko se kaikkien kannalta fiksumpaa, että jossain tuollaisessa tilanteessa sitten vaan kutsuttaisiin ne viis, videoo tai esitystä tai mikä onkaan tilaisuus. Tai sitten joku niinku että, niin just että se hakulomake olisi oikeasti silleen, että tämän täytät 5 minuutissa.

Kuka saa ja kenelle annetaan

Esille nousi myös näkemys rahoitusjärjestelmän läpinäkymättömyydestä sekä vaikeudesta päästä uutena tekijänä sen piiriin.

Sitten nää niinku mulla on jotenkin semmoinen säätiötä kohtaan semmoinen niinku, tota, vähän semmoinen, että ne on vähän tietyllä tavalla vähän moraalittomia, että, että ... siellä on muutama ihminen, tai en, en siis todellakaan tiedä kuinka moni niitä apurahahakemuksia lukee, mutta voisin kuvitella, että ei, ei niitä niinku niin paljon niitä ihmisiä ole. Sitten siellä on muutama ihminen joiden takana on niinku monen monen, monen ihmisen, niinku, tulon saanti niin se on musta jotenkin, vähän, epäreilua. Epäreilu tilanne ja sitten kun se, että sitten kun tietää, että tavallaan, just se, että jos sulla on jo nimeä, niin sitten sä saat sitä rahaa todennäköisemmin. Jos sä oot aloitteleva taiteilija niinku vaikka minä niin mulla on hyvin pienet mahdollisuudet saada sitä rahoitusta ja, ja se, se tuntuu jotenkin väärältä, että eikös sen mieluummin pitäisi olla nimenomaan niin päin, että niille jotka ei ole vielä saanut tehdä mitään, niin eikös heille pitäisi antaa se raha ja mahdollisuus tehdä sitä uutta eikä aina vaan anneta rahaa niinku niille jotka, ikään kuin on jo sitä saanut, vaikka totta kai heidän työ on myös arvokasta ja, ja en mä sitä sano etteikö he saisi tehdä työtä. Mutta se että se, se on tosi epäsuhtainen, jotenkin se millä tavalla sitä rahaa annetaan ainakin mun kokemuksen mukaan.

Työvoimahallinto kuormittajana

Haastateltavia yhdisti myös työvoimahallinnon kokeminen joko suoraan raskaana ja työelämän kuormitusta lisäävänä tai ei niin raskaana, mutta turhana. Osa haastatelluista koki suhteensa TE-palveluihin turvattomana, kun taas yksi oli ratkaissut asian jättäytymällä järjestelmän ulkopuolelle. Yksi haastatelluista ei koe suhdettaan TE-keskukseen turvattomaksi. Yksikään haastatelluista ei kokenut, että TE-keskuksen asiakkuudesta olisi ollut heille apua työllistymisessä.

Se se niinku mun virkailija on ihan suoraan sanonut, että heillä ei ole sellaisia verkostoja taidekentälle, että he pystyisi millään lailla auttamaan niinku siinä työn hakemisessa, että aina niinku joka, joka puhelun päätteeksi siellä, että no sä itse varmaan tiedät parhaiten että mitä töitä sun alalla on ja sitten mä oon, No no niin varmaan... Lähinnä siis se, se suhde mikä mulla on työkkärin kanssa niin on se että he aina sanoo mulle että no kiva että olet tehnyt töitä. Mitä muuta olet tekemässä ja sitten ei niinku että en mä sieltä saa sillä lailla minkäänlaista tukea oikeasti vaan se on enemmän tämmöinen byrokraattinen niinku, tämmöinen vaihe mikä mun täytyy aina säännöllisesti käydä läpi ja se turhauttaa, koska mä en koe että siitä on niinku oikeasti, mulle sillä lailla mitään mitään hyötyä ja plus siellä ei kuitenkaan niinku ymmärretä. Ymmärretä tällaista alaa missä on monta työnantajaa missä on tosi erilaisia työtilanteita ja tapoja järjestää oma työ ja tulonsaanti niin ei siellä ole niinku sellaista ymmärrystä siitä että, että miten, miten tällä alalla oikeasti

työllistytään, että se niinku jotenkin heillä on aina se tavoite. että tai se lopputavoite on aina se että että pääsee niinku pääsee kuukausipalkkasiin töihin.

Tai niin kun tuntuu, että on äitiysloman jälkeen mä tein kanssa vähän semmoisen valinnan että, että vittu. Mä en jaksa väentää näiden kaikkien virastojen kanssa. En edes yritä hakea mitään tukia, että nyt pärjään saatana niinku niillä mitä on, mut mä en jaksa niinku raportoida nyt kenellekään koko ajan siitä että mitä mä oon tehnyt ja missä ja kuinka paljon ja mitä se ehkä, niinku paljon mä siitä ehkä sain nyt niitä rahoja että. Mikä nyt ei ole ehkä se maailman fiksuin valinta sekään, mutta. Mutta tavallaan tuossa on nyt ehkä sitten valinnut, että oma aika ja hermot on arvokkaammat kuin se rahallinen, mitä sieltä ehkä saisi. Niinku kaiken sen tappelun jälkeen.

Tota käytännössä siis he soittaa kolmen kuukauden välein ja kyllä mä huomaan, että vaikka heidän tarkoitus on auttaa työllistymisessä, niin mua lähinnä stressaa, niin heidän tehtävät ja puhelut, että on vähän semmoinen pelko, että nyt jos vahingossa sanon jotain väärää, niin, tulee seuraamuksia... että menettäisi oikeuden työttömyyskorvauksiin. Tai vähintäänkin tulisi niin jäätävät selvityspyynnöt, että sitten taas menisi hulluna aikaa niihin.

En tosiaankaan (puhu tilanteestani avoimesti) juuri sen takia että, pelkään, että minut tulkitaan vaikka yrittäjäksi, jos kerron mitä oikeasti puuhailen ... puhun hyvin, optimistisesti. Että, no kyllä tässä nyt on tulossa aivan varmasti lähikuukausina rahaa ja näin joo. Että kyllä se siis varmaan jonkinlaista epäluottamusta on heitä kohtaan.

No siis eihän niinku. Siellä vieläköän oikein tunnusteta niinku tätä meidän tekemää tämmöistä pätkäprojekti, pikku nippeliduunihommaa tai tuntuu, että tosi monesti kun niitä lomakkeita yrittää täytellä vähän siltä, että no mitä mä tähän nyt vastaisin, tai niinku että onhan siellä nyt aina se Kirjoita lisää tai niinku lisätietoja laatikko tai muuta, mutta siinäkin monesti on se niinku 50 merkkiä mikä ei riitä mihinkään. Että, kyllähän se nyt tuntuu, että se on vähän semmoista kanssa lottoamista sinne kun kirjoittaa että, että miten se virkamies siellä nyt sitten katsoo että, onko tämä ihminen nyt sitten oikeutettu mihinkään? Välillä siis toki on myös välillä mennyt tosi sujuvasti ja niin kun päätökset tullut nopeasti ja näin. Mut sitten kun hommat ei suju niin sitten ne ei kyllä todellakaan suju.

No se on kanssa just aina se, että siinä kun täyttelen niitä lomakkeita niin tuntuu että saa vähän miettiä että miten avoimesti mä voin kertoa näistä kaikista kuvioista. Että niin kun. Ehkä lyhyt vastaus (siihen, että kerronko työelämästäni avoimesti) olisi, että en oo joo.

No just niin kun. Se, että että katsotaan että tää, niin kun no eniten ehkä just liittyen nyt tähän tota xxx toimintaan... Että kun sekin on se yritys nykyään, niin sitten tuon niinku katsotaan just että on päätoiminen yrittäjä. Siitä huolimatta, että paljon on siihen niin kun, yritykseen liittyvää tulotonta työtä, mutta toisaalta sehän sitten katsotaan, että sehän on niin kun yrittäjän omaa typeryyttä. Jos ei se osaa niinku tehdä

yrityksestään kannattavaa. Joo sitten on vähän silleen, että missä mielessä joku tämmöinenkin niinku, esityksiä tekevä työryhmä on oikeasti niinku yritys samassa kun joku suklaapatukkatehdas.

Työssä jaksamisen mahdottomuus

Haastateltujen oli myös vaikea nähdä itsensä jaksamassa työssään eläkeikään asti. Työterveyteen liittyvät puutteet ja omasta niukasta taloustilanteesta johtuva kyvyttömyys hakeutua hoitoon nähtiin esteinä työssä jaksamiselle.

Sitten mulla on kanssa itsellä on niinku tosi paljon se, että mikä rassaa on, on se että mä en niinku tiedätkö uskalla mennä vaikka lääkäriin tai fysioterapeutille, koska ei ole minkäänlaista niinku, kun ei ole työterveydenhuoltoa. Joo niin niin sitten on silleen että, että olisi ihana käydä silleen fysioterapeutilla kerran kuussa ja kyllä, ei mulla ole, ei mulla ole rahaa sellaiseen että mä en niinku, mä en voi. Mä en voi edes huoltaa mun kehoa, että se mahdollistaisi sitä mun niinku työn tekemistä, koska mulla ei ole, mulla ei ole rahaa siihen, että mä voisin ylläpitää mun työvälinettä. Niin se on niinku jotenkin mulla itsellä se, se on niinku tuntuu tosi pahalta, että ... on sellaisessa ammatissa, jossa keho menee helposti rikki, mutta sitten ei anneta välineitä siihen, että mä voisin huoltaa sitä kehoa silleen, että se ei menisi niin.

No niitä niinku semmoisenaan mitä mä nyt teen niin tuskin. En usko että jalka nousee enää sen verran, että pystyy tekemään niinku niitä semmoisia biisejä tai tunteja mitä tällä hetkellä. Mutta sen sijaan mä pystyisin näkemään, ... että ehkä sitten niin kun olisi, sikäli mikäli xxx nyt vielä olisi olemassa niin tota, niin sitten olisi siirtynyt sinne niin kun tuotantopuolelle esimerkiksi kokonaan. Ja sitten nää nuoremmat saisi hoitaa ne keikat. Mutta joo. Että jos sitten ehkä siellä siinä kohtaa hallinnollisella puolella olettaen, että siinä on sitten niinku rahoitusmallit sille, että siitä saa jotain kunnon liksaakin. Että sitten jos olisi sitä täysin nykyinen tilanne niin sitten ei.

No siis ehdottomasti pitäisi olla enemmän palkkatyötä tarjolla. Ja mielellään pitkäkestoista sellaista, että pystyisi niinku, niinku tietäisi, että tulee taloudellisesti toimeen ja sitten myös voisi sitoutua ja syventyä siihen työhön mitä tekee. ... No ehkä tässä, suhteessa tähän, tähän mitä nyt on, niin sitten ehkä niinku muutamista vuosista puhun, että en mä semmoisesta osaa unelmoida, että isolle joukolle yhtäkkiä olisi ihan vakituisia paikkoja tarjolla, vaikka tietenkin se olisi se kaikista hienoin juttu.

Muutoksen tuulenvire

Haastateltavien mukaan alan yleisessä työkuulttuurissa on havaittavissa muutosta. Samalla he kuitenkin näkevät oman työtapansa muuttamisen tärkeänä.

Lapsen saaminen on ollut siinä mielessä tehokasta, että nyt esimerkiksi niin, hoitoaika loppuu neljältä iltapäivällä ja sitten sen jälkeen ei onnistu enää työn tekeminen, että tota se on niinku semmoinen selkeä rajanveto, että päivä loppuu tähän. Näin mikä on auttanut pitää sen niinku jotenkin suht järkevissä

määrissä, ehkä sen duunin. Ja tota tää ehkä ylipäättänsä, niinku äitiyslomalla oleminen niin kanssa pisti huomaamaan sen, että miten tolkkottomasti niitä töitä oli tehnyt niinku ennen sitä, ettei siinä ollut mitään järkeä. Eikä ollut vapaa aikaa juuri missään ja sitten jos olikin niin sekin tuntu melkein suorittamiselta, että ehti käydä jossain niinku näkemässä ihmisiä että, niin. ... Että nyt on niin kun ehkä se, että, että jos tosissaan ennen äitiyslomaa niinku opetti, opetti neljänä iltana viikossa ja sitten en edes muista montako ryhmää se oli, 12 tai 13 tai jotain. Ja sitten teki vielä sen niinkun xxx osan keikoista plus sitä tuotantoa siihen päälle, niin ihan semmoista niinku, sataviisikymmentä prosenttisesti töissä. ... Että nyt tavallaan on tiputtanut sen, etten mä opeta kun 2 iltaa viikossa. Mikä on sitten toisaalta kanssa ollut tosi, tosi kiva, että sitten se ei puuduta, se homma. Pystyy oikeasti panostaa siihen ja ... sitten niin ehtii oikeasti tehdä sitä tuotantohommaa silleen niinku ajatuksella, eikä vaan että nyt tässä mulla on tää yksi tunnin kolo ni, nyt mä voin nopea kirjoittaa tän yhen sähköpostin. Että voi olla sitten, että hei nyt mulla on tää iltapäivä aikaa hoitaa näitä asioita.

Tota, niin muiden ihmisten suhtautuminen, no nykyään, nykyään ehkä vähän paremmin, tai jotenkin tuntuu, että nykyään se on alkanut siirtyä se työkuulttuuri hitaasti, mutta varmasti siihen, että ymmärretään että niitä rajoja on pakko olla. Ainakin niinku tällaista näitten, niin kun vaikka työnantajien kanssa joiden kanssa mä toimin niin siellä on, on oltu ihan ymmärtäväisiä kun on pitänyt sanoa ei. Joo. Että se on ollut silleen ihan ihan hyvä, mutta sitten kyllä mä myös tunnistan sen, että, että on välillä on sellainen olo, että, että, että joutuu niinku oikeasti pohtimaan tosi tarkkaan, että millä tavalla mä tän muotoilen millä tavalla mä sanon nyt vaikka mun työnantajalle että, en voi tehdä tätä, niin sitten, että miten mä sen muotoilen niin, että mä en nyt kuulosta tylyltä ja jotenkin niinku tämmöiseltä epäkiitolliselta. Tai niinku että tulee semmoinen olo, että, että että, että miten niinku miten mä nyt tän esitän tälle, että mulle ei suututa joo. Että kyllä siinä vähän on semmoinen. Kyllä mä niinku, mulla on, ei kukaan ei ole minulle suuttunut. Vaikka on pitänyt sanoa ei, mutta kyllä mä tunnistan sen, että kyllä sitä joutuu niinku, kyllä se niinku, aina jotenkin on kuitenkin semmoinen ajatus siitä, että jos mä nyt kieltäydyn tästä ylimääräisestä työstä tai, tai jostain tämmöisestä, niinku, hallinnollisesta hommasta tai jostain muusta niin kyllä mulla on aina semmoinen pieni pelko on että, että joku suuttuu.

Tulottomaan työhön kasvetaan

Haastateltavat hahmottavat tulottoman työn tavallisuuden monen risteävän tekijän seurauksena. Heidän ajattelussaan tulottoman työn kulttuuri on osin perua laajemmasta historiallisesta viitekehyksestä sekä alan sisäisistä asenteista, jotka omaksutaan jo harrastusvaiheessa opettajien esimerkistä. Lisäksi he näkevät alan rakenteiden ylläpitävän tulottoman työn kulttuuria sekä ymmärtävät itsensä myös osaksi kulttuuria ylläpitävää yhteisöä.

Niin. Mä uskon, että se on olemassa sen takia, että, meidän alalla on paljon sellaisia asioita, joiden täytyy tapahtua, että, että niinku työ mahdollistuu ... esimerkiksi opetustyössä ne tunnit täytyy suunnitella. Se on niinku pakko tehdä, että sä voit tehdä sitä työtä hyvin. Ja ja taiteellisessa työssä, nyt kun me ollaan tämmöisessä, tämmöisessä yhteiskunnassa, missä sitä apurahaa on pakko hakea, niin se apuraha on haettava .... Mutta sitten miksi se on tulotonta, niin on varmaan sen takia että tälle alalle ehkä hakeutuu, tai jotenkin mulla on sellainen olo, että aika monet ihmiset minä mukaan lukien meidän alalla on sellaisia jotka on, valmiita vähän niinku uhraamaan itsensä ja oman hyvinvointinsa sen eteen, että saa tehdä, sitä työtä ... En mä tiedä onko se jotenkin linkittynyt siihen, että kun tekee taidetta niin sitten on tämmöinen, jotenkin pidetään yllä tämmöistä myyttiä siitä, että taiteilijan, on valmis niinku, pitää olla valmis uhraamaan itsensä, että sen taiteen vuoksi, niin sitten se vähän niinku, sitä vähän niinku sitten, sitä perustellaan ikään kuin sitä sitten, että että no, sen takia se apurahan hakeminen on tulotonta, koska ... sä haluat tehdä sitä taidetta niin palavasti, että kyllähän sä nyt olet valmis siihen että, että tota sä oot muutaman kuukauden, niinku syöt nälkkileipää pelkästään että sä saat tehdä sitten, sitä sun taidetta, että se jotenkin. Sitä ei nähdä, sitä ei nähdä työnä, vaan sitä nähdään semmoisena niinku, ikään kuin intohimona. Niin sitten sillä jotenkin typerästi perustellaan sitä, että no koska tää on nyt sun tämmöinen intohimo ja tää on nyt sun kutsumus, niin ei sun tarvitse saada siitä korvausta koska se vaan kannattelee, että tää on sulle nyt tämmöinen niinku elämän asia ... että se on tämmöinen niinku, jotenkin yhteiskunnan ylläpitämä myytti, johon me hirveän herkästi sitten niinku uskotaan edelleen. Että sillä on niinku varmaan just pitkät tarinat tämmöisellä nälkätaiteilijoilla.

Niin no tota. Musta tuntuu että mä oon niinku itse, kasvanut siihen jo mun ekassa koulutuksessa eli tuolla tanssijan koulutuksessa, toisella asteella, jossa tosi vahvasti niinku jo koulutuksen aikana sanottiin, että te tulette valmistumaan ammattiin, jossa ei ole valmiita työpaikkoja vaan ne pitää pääosin itse luoda. Ja sitten sitä niinku alkoi harjoittelee, että no mitä se tarkoittaa. Eli, niin jotenkin se on, niinku näissä rakenteissa. Ja, tietenkin myös siinä, että tekijät, suostuu siihen, ne jotka ei suostu vaihtamaan alaa. Ja sitten mä näen, että se on tosi paljon myös sitä, että, on niin paljon eri, niinku rahoituslähteitä ja tuotantotahoja ja muita. Niin siitä, niinku jos se olisikin, että kerran vuodessa teen yhen hakemuksen niin se olisi ihan eri, mutta kun se on niinku todellisuus, että joka kuukausi on niitä erilaisia hakuja. Niin. Niin no tääkin niinku liittyy rakenteisiin, että jotenkin tää on niin sirpalemaista ja sitten kun, ei voi luottaa siihen, että mikään oikeasti toteutuu. Niin sitten sitä niinku senkin takia ajattelee että pitää niinku, jokaisessa haussa jättää jotain, jotta sitten, ehkä joku niistä toteutuisi.

Mä oon tanssinut niinku harrastajana tanssinut, joo ihan aivan pienestä lapsesta alkaen. Niin sitten kyllä mä koen, että kyllä sitä on jollain lailla jo siellä semmoisessa niinku harrastusvaiheessa, on jo niinku ruvettu semmoista syöttämään vähän niinku sellaista, että, no mutta kyllähän sä tulet sairaana vähintään katsomaan treenejä. Kyllähän siellä tulet seuraamaan, että ei niinku, että aina on jotenkin, se jotenkin ikään kuin sitä niinku uskontoa uskotellaan, että se kuuluu tavallaan siihen, siihen lajiin, se, että, että sun täytyy tai niinku

että just, että että on joku opettaja on sanonut että kyllä sä tulet esitykseen niinku vaikka sulla olisi pää kainalossa niinku, kyllä sä tulet sinne. Joo niin sitten ehkä se on jo jotenkin jo siellä niinku semmoisessa vaiheessa se, sitä niinku pidetään jo yllä siellä semmoisessa lapsuuden harrastusvaiheessa. Ja sitten kun siitä rupeaa tekemään ammattia siitä alasta, niin niin, niin sitten se niinku pysyy yllä, että sitä ei niinku vaikka koulutuksessa, niin. Että, että joo, kyllä siellä puhutaan semmoisesta niinku, muistelen omia niinku opiskeluaikoja, niin kyllä siellä tavallaan puhutaan siitä, että joo, että pitää muistaa levätä ja näin, mutta silti ollaan sitten kun sä oot poissa koulusta niin, niin silti ollaan, sitten ollaan se, että no sulla on nyt kyllä aika monta poissaoloa että ootkohan sä nyt ihan, että että ootkohan sä nyt ihan oikeasti sitoutunut tähän niinku alaan, kun sulla on näin monta poissaoloa tai jotakin niinku ton tyypistä. Että siitä niinku puhutaan siitä hyvinvoinnista ja semmoisesta levon ja, ja työn ja vapaa-ajan erottelusta, mutta sitten se ei käytännössä toteudu sillä lailla kun siitä puhutaan.

No siis kyllä mä luulen että siellä niin kun, taustalla varmasti on se niinku tietynlainen, tää suomalainen työmoraali ... Semmoinen töitä on tehtävä, tai niinku että ei sitä nyt ihminen jouten voi olla tai jotenkin niin tunnistaa sen, semmoisen niinku vaikka ei, en mä nyt niinku muista, että sitä olisi meille himassa ikinä mitenkään silleen hirveästi toivotettu tai näin. Mutta että semmoinen niinku ylipäätään perstuntuma siellä on ollut, näinkin koko ajan taustalla, että nyten totta kai niinku töitä tehdään, vaikka ei se nyt itsestään vielä niinku, selitä kaikkea. Ja, omituista kyllä siinä on ehkä myös semmoista niin kun, tietynlaista illuusiota siitä, no mutta että, että mä saan kuitenkin niin kun, tehdä niin kun tehdä töitä ihmisten kanssa ... ja pystyn niinku päättää itse että koska mä nyt sitten ne lähetän ne sähköpostit, että oli se sitten kahdeltatoista yöllä tai yksi iltapäivällä että on niinku, että mua ei ole opetusten lisäksi samalla tavalla niin sidottu tiettyyn aikaan ja paikkaan ... työn tekemisen suhteen. Mutta sitten toisaalta koska se työn, luonne itsessään taas sitten, vaatii sen, että, satsaa siihen paljon ilman että saa samassa määrin takaisin niin vapaammin ja vapaammin...

Tulottoman työn tavallisuus

Siinä missä tulottoman työn määrä ei tullut yhdellekään haastatellulle yllätyksenä, tulottoman työn kokemus ja siihen turhautuminen oli vertaisryhmässä jaettu.

No siis kyllähän, niinku porukka puhuu siitä. Ei ehkä ihan noilla sanoilla, mutta kyllähän se on niinku jatkuvasti läsnä se tietynlainen, Niin kun huoli ja harmi siitä, että, että tuleeko toimeen sillä työllä mitä tekee ja, ja just se, että, että miten siihen voi laittaa niin loputtomasti aikaa ilman että siitä saa sitten sitä niin kun rahallista korvausta takaisin, että se on ehdottomasti jaettu kokemus. Ja sitten on myös niin kun, monia niitä jotka on sitten vaan päätyneet vaihtamaan alaa, että onhan sekin vähän sinänsä tylsää että käy niinku helvetin kalliin koulutuksen tuolla. Ja sitten parin vuoden päästä siitä toteaa, että no ei täällä kyllä näitä töitä ole, että katsellaan jotain muuta.

Jaksamista edesauttavat tekijät

Haastateltavat kokevat työnsä merkitykselliseksi, mikä auttaa heitä jaksamaan hankalaa tilannetta. Heillä on myös halua muuttaa tilannetta, mutta samalla vaikuttamisen mahdollisuudet sijoittuvat kauas vapaan kentän taiteilijoista.

Vaihtelevasti sitä jaksaa, että on niitä kausia kun on, uupuneempi ja sitten taas parempia. Ja kyllä mä koen että se linkittyy tosi vahvasti siihen just taloudelliseen tilanteeseen vaikka että, että silloin jos joka päivä joutuu olemaan huolissaan siitä, että riittääkö mun rahat vaikka niinku, vuokraan tai muuhun niinku välttämättömään, niin kyllähän se vaikuttaa. Tietenkin kaikkea jaksamiseen ja siihen niinku sitten alkaa enemmän ja enemmän kyseenalaistamaan sitä, että, että onko tässä hommassa mitään järkeä? Mutta sitten toisaalta just ... että silloin jos, saa tehdä sitä työtä niin, että siitä, saa palkkaa tai apuraha. Ja se on niinku itse valittu ja mielekäs se, se työn sisältö ja se, työryhmä ja näin niin tota, sitten itse se työn tekeminen on se minkä avulla, jaksaa et siitä sitten kuitenkin saa niin paljon. Jotenkin, ... että tavallaan niinku, jotenkin sitten tuntuu siltä, että, että se taiteen tekeminen mahdollistaa semmoista, olemista ja tekemistä, mikä on itselle niin tärkeitä, että sitten, Että sitä on vaikea kuvitella, että OK, jos mä menisin töihin johonkin, toimistoon ... niin kyllä sekin kuulostaa uuvuttavalta.

Niin no kyllä mä näen että se on niinku ihan tuolla, valtiotasolla, se mistä sen pitäisi lähtee, että kun on niin valtava, valtava niinku resurssipula, että eihän oikeasti ole sitä, rahaa eikä tiloja eikä näin, niin tota, joo näkisin että se ensimmäinen asia olisi se, että pitäisi tulla niinku, valtiolta enemmän rahaa. Toisaalta se voisi myös tulla jostain yksityiseltä pohjalta. Että eipä se, mutta sitten, mutta sitten toisaalta mun mielestä meidän pitäisi myös niinku kenttänä, järjestäytyä jotenkin. Tiukemmin ja sitoutuneemmin ja niinku lähteä toimimaan.

Mä siis näen itse, että niinku parhaimmillaan, se pedagoginen työ opetustyö voi olla niinku, myöskin taiteellista työtä. Mutta sitten ehkä niitä ympäristöjä ja yhteisöjä, missä se, se on mahdollista, niin niitä on aika vähän. ... Tosi paljon vaan siis pohtii että, että kuinka paljon sitä opetustyötä voi olla? Jotta jää voimia ja aikaa sitten ihan niinku muullekin. Ja sitten että me, siinä olisi toinen, iso kehittämisarvo, että kuin paljon meillä sitä osaamista ja työvoimaa sinne olisi jos olisi mielekkäämpiä työpaikkoja vaan missä sitä tehdä ja että ne ei olisi niin, toisistaan, tiukasti erotetut joo niinku vaikka, no vaikka sitten apurahan myöntäjien taholta. Että siihen suhtauduttaisiin niinku, jotenkin, joustavammin siihen, että niinku miten mitäkin työtä määrittää.

34. YHTEENVETO

Tutkielmani aineisto tukee käsitystä, jonka mukaan tulottoman ammattityön tekeminen on keskeinen osa suomalaisen vapaan kentän tanssitaiteilijoiden työelämää. Samaista tulotonta työtä tehdään merkittävän suuria määriä ja sen tekeminen on edellytys ei vain ammatissa toimimiselle vaan koko tanssin kentän

ekosysteemille. Vapaan kentän lisäksi alan omien esitysrakenteiden toiminta on riippuvainen taiteilijoiden tekemästä tulottomasta työstä. Tilanteen epäoikeudenmukaisuutta lisää se, että esitysrakenteet työllistävät hallinnollista henkilökuntaa ja suunnittelijoita työelämän normin mukaisissa työsuhteissa, työsuhdeperusteisine etuineen kuten lomat, työterveyshuolto, työssäoloehdon kertyminen sekä eläkekertymä, samalla kun rakenteeseen sisältöä tekevät taiteilijat jäävät mainittujen etujen ulkopuolelle.

Aineistonkeruu toteutui 1.5.-30.10.2022 käsittäen 26 kalenteriviikkoa ja siihen osallistui kahdeksan suomalaisella tanssin vapaalla kentällä toimivaa tanssitaiteilijaa. Osallistujat seurasivat tekemänsä ammattityön kokonaismäärää ja erittelivät siitä tulollisen ja tulottoman työn. Aineiston taustatiedoissa osallistujat mm. arvioivat vuositulojensa määrää sekä erittelivät työnkuvaansa tanssin kentällä.

Taulukko 11. Yhteenveto aineiston tiedoista

Vastaajia yhteensä	8 henkilöä
Ammattityötä seurantajaksolla yhteensä	5815,5 tuntia
Tulollista ammattityötä seurantajaksolla yht.	3348,5 tuntia
Tulotonta ammattityötä seurantajaksolla yht.	2467 tuntia
Eniten tulotonta työtä seurantajaksolla tehnyt	711,75 tuntia
Vähiten tulotonta työtä seurantajaksolla tehnyt	4 tuntia
Tulottoman työn mediaani seurantajaksolla	262,6 h
Tulottoman työn arvo seurantajaksolla apuraha	31 934,4 €
Tulottoman työn arvo seurantajaksolla palkansaaja	43 275 €
Tulottoman työn arvo seurantajaksolla palkanmaksaja	51 424,5 €
Tulottoman työn arvo vuodessa yleistettynä jäsenistö STST / apuraha	8 430 681,6 €
Tulottoman työn arvo vuodessa yleistettynä jäsenistö STST / palkansaaja	11 424 600 €
Tulottoman työn arvo vuodessa yleistettynä jäsenistö STST / palkanmaksaja	13 576 068 €
Työtehtävät tanssi koko ura	18 eri tehtävää

Työtehtävät tanssi seurantajakso	13 eri tehtävää
Työ muilla toimialoilla	10 eri toimialaa
Työpaikat taiteilijoille VOS-rakenteissa	113 työpaikkaa
Työpaikat muulle henkilöstölle VOS-rakenteissa	199 työpaikkaa
VOS-rakenteiden rahoitus yhteensä 2022	11 744 066 €

Viime kädessä sisältöä tekevien taiteilijoiden prekaarista asemasta hyöttyy Suomen valtio, riittämättömästi rahoittamiensa taidarakenteiden kautta. Lisäksi valtio aktiivisesti halpuuttaa korkeasti koulutettujen taiteilijoiden työtä valtion apurahoilla, jotka kanavoituvat Taiken ja sen toimielinten kautta. Julkisessa puheessa taiteen rahoittaminen tulee usein kyseenalaistetuksi, vaikka kyseessä on yleistä hyvää tuottava ja pitkälti voittoa tavoittelematon sektori. Suorat ja epäsuorat yritystuet puolestaan ymmärretään järkeväksi rahankäytöksi silloinkin, kun yritysten voitot eivät kotiudu investointeina tai veroina suomalaiseen yhteiskuntaan.

Myös taiteilijakunta itse osallistuu epäoikeudenmukaisen ja kestäättömän tilanteen ylläpitoon ja uusintamiseen. Epäkohdista on tapana vaieta, etteivät tulevat työmahdollisuudet vaarantuisi. Suhteessa sosiaaliturvajärjestelmään on yksittäisen taiteilijan edun mukaista piilottaa tekemänsä työ, ettei toimeentulo vaarannu. Sosiaaliturvan kokonaisuudistusta valmisteleva parlamentaarinen komitea ei toistaiseksi ymmärrä tai halua ymmärtää millaisessa tilanteessa taiteilijat ovat. Taiteilijoiden sosiaaliturvan ongelmat on kuitenkin tunnustettu valtionhallinnon tasolla jo yli vuosikymmen sitten Tarja Cronbergin laatimassa raportissa. Liika työ ja riittämätön toimeentulo eivät ilmiöinä rajoitu ainoastaan taidekenttään. Myös työelämän sirpaleisuus ja aiemmin ”epätyypillinen työ” koskettavat laajasti eri ammattiryhmiä. Samalla työ- ja työttömyysturvalainsäädäntö odottavat uudistamista vastaamaan 2020-luvun tarpeita. Lisäksi on syytä kysyä, miten kauaskatseista on määrätietoisesti aliresursoida ne toimialat, taide ja kulttuuri mukaan lukien, jotka vahvistavat yhteiskunnan koheesiota ja lisäävät sen resilienssiä.

35. LOPUKSI

Taiteen ja taidetyön ”ongelma” näyttää olevan siinä, että se ei muodosta omaisuutta; asioita, esineitä, kiinteistöjä. Taiteen tekijät ovat järjestelmän näkökulmasta ongelmallisia siksikin, että moni heistä arvostaa materiaa vain vähän. Tämän järjestelmä tosin pyrkii korjaamaan aliresursoimalla taidetyön niin, että tarvittavan materiaalin hankkimisesta tulee projektin tai produktion keskeinen osa, ikään kuin materia ja siihen liitännäinen raha olisivat kiistatta kaiken keskiössä. Tarpeellista tavaraa ja tiloja haalitaan ympäri kaupunkia, lähiseutua tai koko maata, jolloin aika ja luovan ajattelun kapasiteetti tulevat käytetyiksi yksinkertaisten,

yksinkertaisesti rahalla ratkaistavissa olevien ongelmien parissa. Sisällöttömästä tulee sisällön keskeinen ehdollistaja, kun rahaa on riittämättömästi. Tätä samaa keskiöön nousevaa työtä ei kuitenkaan rahoiteta, koska se ei sijoitu taiteen substanssiin. Samalla tämä mahdollistava ja rahattomalle työläs työ, on taidetyön helpoimmin ymmärrettävä osa. Kun taiteilijat performoivat ”oikeaa työtä” substanssin kustannuksella, epäolennaisesta tulee keskeistä ja keskeinen kuihtuu tai putoaa kokonaan pois.

Myös taideinstituutiot sortuvat olennaisen arvostamattomuuteen. Muistan elävästi, miten kollega kysyi yhteiseltä esihenkilöltämme merkittävässä tanssiorganisaatiossa, että voisiko hän käyttää pari viikkoa työaikaansa lukemiseen ja ajatteluun. Esihenkilö sanoi, ettei se käy päinsä. Näkemykseni mukaan tässä piilee keskeinen taidetyön ja työ- ja työttömyysturvalainsäädännön välisen ristiriidan ydin. Työtä on mitattava ja käsiteltävä tunneissa, jotta se olisi työn ulkopuoliselle rahoittajalle ja/tai viranomaiselle ymmärrettävää. Tämä työn hahmottamisen tapa jäykistää taidetyötä kehystävien rakenteiden asenteet ja ajattelun, sekä vaikuttaa myös taiteilijoiden näkemykseen taiteellisen työn arvosta. Samalla työnantajaorganisaatioilla on valta laajentaa käsitystä työstä; ojentaa käsi taidetyön tekijälle. Moni kuitenkin valitsee olla solidaarinen rahoittajien suuntaan sisällöntekijöiden sijaan. Aivan yksinkertaiset asiat kuten työsopimusten tai työtodistusten kirjoittaminen on osalle alan toimijoista ylivoimaista, koska ne ”aiheuttavat niin paljon lisätyötä”. Usean vuoden takainen sitaatti on suora keskustelusta vakiintuneen rakenteen edustajan kanssa. Sisältöä tekevät taiteilijat eivät kuitenkaan voi luistaa sirpaleisen työelämänsä selvittämisestä viranomaisille vain siksi, että se ”aiheuttaa niin paljon lisätyötä”.

Aloittaessani aineistonkeruutani ajattelin, että taiderahoituksen tilassa on suurelta osin kyse tiedon puutteesta. Viettäessäni aikaa aiheeni kanssa, lukiessani työvoimapolitiikkaa ja kansantaloutta käsittelevää kirjallisuutta ja seuratessani maailman menoa olen alkanut nähdä tilanteen itselleni uudella tavalla. Olen havahtunut siihen miten pitkäjänteinen projekti työelämän prekarisointi on ollut ja miten se ei ole vielä lainkaan valmis. On vaikea edes kuvitella taiteilijoiden aseman parantamiseen tähtääviä politiikkatoimia, kun taiteilijoiden työelämä on sopivasti jo valmiiksi prekaaria; korkeasti koulutetut, monitaitoiset ja sitoutuneet ammattilaiset tekevät vaativaa työtä vailla takeita toimeentulosta, samalla pyörittäen suomalaista taide-elämää, jonka olemassaolo on ehdottoman tarpeellinen niin kauan, kuin Suomi haluaa kertoa itsestään kertomusta sivistysvaltiona.

Sivistysvaltiokertomuksen tarpeellisuudesta ja voimasta kertoo tiettyjen taideinstituutioiden yhteiskunnallinen asema. Kansallisnäyttämöt, Kansallisooppera ja -baletti, Kansallismuseo ja Kansallisgalleria mahdollistavat kaikki valtiollisen kertomuksen sivistyksestä arvona. Samoissa instituutioissa esitetään tai pidetään esillä sopivasti ajassa etäällä olevaa taidetta, joka on mahdollista selittää itsenäiseksi ja viitekehyksestään riippumattomaksi kontemplaation kohteeksi. Tämä ei poista itse taideteosten arvoa tai vähennä niiden tekijöiden taiteilijuutta.

On erittäin mielenkiintoista miten suomalaisessa taide- ja taiteilijapuheessa ja ajattelussa taiteen tekeminen vaikuttaa ymmärrettävän erityisen vapaana, silloin kun sen rahoitus tulee julkisesta lähteestä tai yksityiseltä säätiöltä. Kumpikaan kanava ei kuitenkaan ole arvoneutraali. Laajan ilmaisunvapauden alle piiloutuu erityisesti valtionrahoittajan käyttämä valta suhteessa sisältöihin ja vaikka valtio käsitteenä on abstrakti ja kasvoton, valtion valtaa käyttävillä ihmisillä on kasvojen lisäksi nimi.

Tutkielmaa kirjoittaessani olen myös havainnut aiheeni olevan aivan liian pieni; graduksi sopivan kokoinen mutta samalla auttamattoman merkityksetön. Sama ilmaistyö on kirjallisuuden pohjalta ja käymieni keskustelujen valossa olemassa kaikkialla. Professori Juha Siltala lainaa teoksessaan *Työelämän huonontumisen lyhyt historia* haastattelemaansa henkilöä, joka toteaa, että ”Ei meillä ylitöitä tehdä mutta hommat pitää hoitaa.” (Siltala, 2007, s. 348) Samoihin aikoihin Siltalan kirjan vuoden 2007 painoksen, jossa ovat ”mukana uudet huononukset”, tutkija Anu Suoranta nosti väitöskirjassaan *Halvennettu työ* esille yhtäläisyyksiä 1930- ja 2000-lukujen työelämässä. Suorannan mukaan ”Lainsäädännön pitäisi taipua ihmisen tarpeisiin eikä toisinpäin.” (Hirvasnoro, 2009) Vuonna 2011 *Valtioneuvoston selonteossa kulttuurin tulevaisuudesta* ehdotetaan toimenpiteiksi luovan työn erityislaatuisuuden tunnistamista ja viranomaiskohtelun kehittämistä, sekä työlainsäädännön muuttamista (valtioneuvosto, 2011, s. 28). Reilusti yli vuosikymmen myöhemmin taiteilijat ovat edelleen suurelta osin työlainsäädännön ulkopuolella ja heidän saamansa viranomaiskohtelu riippuu tuurista. Taiteilijoiden taloudellinen ahdinko on kuitenkin vain yksi ikkuna yhteiskunnassa vallitsevaan, julkilausuttujen arvojen mukaisen toiminnan puutteeseen.

Todellinen kysymys, joka kaippaa vastausta on, että miksi taidetta, taidetyötä ja taiteellista ajattelua halveksitaan yhteiskunnassa laajasti. Kirjoitusprosessini aikana Suomi on saanut ”suomalaisuutta puolustavan” hallituksen. Tämä myyttinen suomalaisuus rakentuu kansainvälisesti verkottuneiden ja ulkomailla opiskelleiden taiteilijoiden työlle. Ilman kultakauden kuvataiteilijoita tai heidän kirjailija- ja säveltäjäaikalaisiaan ei olisi olemassa sitä, mikä nyt kansalliseksi kuvastoksi ymmärretään.

”Vaikka meille yritetään tällä hetkellä kertoa, että olemme ammatteinemme tarpeetonta ylellisyyttä, niin se on kertakaikkista hölynpölyä. Uuvuttavaa paljoudessaan, mutta hölynpölyä yhtä kaikki. Se mitä me teemme on kietoutunut ihmisyyteen itseensä. Maailman vanhin tunnettu instrumentti on 60 000 vuotta vanha neandertalilainen huilu. Ja vaikken historioitsija olekaan niin uskallan väittää, että siellä missä oli musiikkia, oli myös tanssia. Raha puolestaan on alle 10 000 vuotta vanha keksintö ja toisin kuin taide se ei itsenään ole mitään. Ajassa, jossa vallitsee ajatus vaihtoarvosta kaiken arvon lähteenä, on syytä pitää mielessä, että laaja levinneisyys ei tee ajatuksesta totuutta.” (Koskela, 2023)

Mitä tulee taiteilijoiden työelämän parantamiseen on ymmärrettävä, että vastuu jakautuu kentän rakenteiden ja taiteilijoiden välille. Samalla on kuitenkin kentän nykytilanteen valossa tärkeä painottaa, että

kentällä toimivien taiteilijoiden enemmistön tilanne tekee muutosten eteenpäin viemisestä heille hyvin vaikeaa, ellei mahdotonta.

Ammattikenttä tarvitsee rakenteiden ei vain apua vaan aloitteellisuutta. Keskusteluissa työelämän laadusta olen kuullut useaan otteeseen erilaisissa kulttuuri- ja taidekentän rakenteissa työskentelevien henkilöiden taholta kysymyksen ”miksi te ette järjestäytyä ja tee itse?”. Turvatuissa positioissa olevilta henkilöiltä vaikuttaa puuttuvan ymmärrys siitä, miten tekijäkenttä ei yksinkertaisesti pysty ammatissa toimimisen lisäksi tekemään kaikkia hyödyttävää kehitystyötä ilman tuloa. On myös huomattava, että vaikka kenttä haluaa muutosta parempaan, ei ole olemassa yhtenevää käsitystä siitä mitä tämä parempi käytännössä tarkoittaa. Henkilökohtainen ja perusteltu näkemykseni on, että alan rakenteiden tulee ottaa yhteisestä vastuusta kannettavakseen suurempi siivu. Alan rakenteisiin on kasautunut valtaa ja rakenteet tulevat kuulluiksi kenttää koskevissa kysymyksissä. On korkea aika lopettaa teeskentely ja tunnustaa, ettei yksittäisillä taiteilijoilla tai edes heidän yhteenliittymillään ole rakenteiden kanssa yhtäläisiä mahdollisuuksia vaikuttaa alan rahoitukseen, hallinnollisiin käytänteisiin tai työoloihin ja -ehtoihin.

On myös ilmiselvää, että käynnissä on käytännön tason lisäksi syvempi kamppailu taiteen asemasta ja arvostuksesta yhteiskunnassa. Rakenteilla on tässäkin aloitteellisen vastuunkannon paikka. Voisi olla myös syytä pitää kiirettä. Rahoituksen laskeva suunta tarkoittaa käytännössä toiminnan mahdollisuuksien kaventumista. Mikäli rakenteet eivät nyt suuntaa katsetta lyhyen aikavälin tulevaisuushorisontin ohi kysymykseen siitä, millaiset toimintaedellytykset kentällä halutaan olevan 2050-luvulla, näivettävät ne itse itsensä sopeutuessaan rahoituksen leikkauksiin. Tarvitaan toimintaan tähtäävää arvokeskustelua sekä resursseja arvojen tuomiseksi käytäntöön.

Palaan yhä uudelleen ajattelussani siihen, että mitä tällä kaikella köyhdyttämällä ja kurjistamisella on tarkoitus saavuttaa? Mitä tulevaisuudessa ei vain ajatella, vaan halutaan olevan? Mitä me haluamme siellä olevan.

LÄHDELUETTELO

Hahnel, R. (2008). *Poliittisen taloustieteen aakkoset*. Like.

Koistinen, P. (2014). *Työ, työvoima ja politiikka*. Vastapaino.

Siltala, J. (2007). *Työelämän huonontumisen lyhyt historia: muutokset hyvinvointivaltioiden ajasta globaaliin hyperkilpailuun*. uudistettu laitos. Otava.

Töttö, P. (2012). *Paljonko on paljon? Luvuilla argumentoinnista empiirisessä tutkimuksessa*. Vastapaino.

Aalto-yliopisto. (n.d.). *Kevään 2023 toinen yhteishaku, tekniikan alan hakukohteet*.
<https://www.aalto.fi/sites/g/files/flghsv161/files/2023-08/Tekniikan%20alan%20tilastot%20kev%C3%A4t%202023.pdf>

Accountor. (12.12.2022). *Mistä työntekijän palkan sivukulut muodostuvat?*.
<https://www.accountor.com/fi/finland/artikla/palkan-sivukulut>

Arts Management Helsinki. (n.d.). *Tuotantoalusta*. <https://artsmanagement.fi/platform/>

Cronberg, T. (2010). *Luova kasvu ja taiteilijan toimeentulo*. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2010:6.
<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75569/okmtr06.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Eduskunta. (20.2.1996). *Esko-Juhani Tennilän puheenvuoro klo 14*. Täysistunnon pöytäkirja.

Finlex. (30.11.2012). *Laki taiteen edistämiskeskuksista*. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2012/20120657>

Finlex. (28.11.1969). *Laki valtion taiteilija-apurahoista*.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1969/19690734?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=laki%20valtion%20taiteilija-apurahoista>

Finnwatch. *Yritysten verovastuullisuus* (30.10.2017). <https://finnwatch.org/fi/teemat/491-yritysten-verovastuullisuus>

Haapa, S. (30.10.2023). *Sana: Vaarallisen upottava valtavirta*. Teatteri & tanssi + sirkus.
<https://www.teatteritanssi.fi/2023/10/sana-vaarallisen-upottava-valtavirta/>

Helsingin yliopisto. (6.9.2023). *Helsingin yliopistoon hakeneet ja hyväksytyt kevään 2023 yhteishaussa*.
https://www.helsinki.fi/assets/drupal/202309/Yhteishaussa%20kandiohjelmiin%20hakeneet%2C%20hyv%C3%A4ksytyt%20ja%20opiskelupaikan%20vastaanottaneet%20hakukohteittain%20ja%20tiedekunnittain%206.9.2023_1.pdf

- Hirvasnoro, K. (2.3.2009). *Pätkä ja silppu naisten arkea jo 1930-luvun verkatehtaassa*. Kansan Uutiset. <https://www.ku.fi/artikkeli/1800265-patka-ja-silppu-naisten-arkea-jo-1930-luvun-verkatehtaassa>
- Hirvi-Ijäs, R., Renko, V., Leppänen, A., Lahtinen, E., Sokka, S. (2023). *Taiteilijana Suomessa: Ammattitaiteilijat Suomessa vuonna 2019*. Tietovihko 6. Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore. <https://www.cupore.fi/fi/tietokortit/taiteilijana-suomessa-ammattitaiteilijat-suomessa-vuonna-2019>
- Hirvi-Ijäs, M., Renko, V., Lahtinen, E., Sokka, S., Jakonen, O., Kurlin Niiniaho, A. (2021). *Taiteilijana Suomessa-tutkimus. Lähestymistapojen ja metodologioiden pohdintaa*. Cuporen työpapereita 15. Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore. https://www.cupore.fi/wp-content/uploads/migrated-assets/tiedostot/2021/cuporen_tyopapereita15_taideilijana_suomessa.pdf
- Hirvi-Ijäs, M., Kautio, T., Kurlin, A., Rensujeff, K., Sokka, S. (2020). *Taiteen ja kulttuurin barometri 2019. Taiteilijoiden työ ja toimeentulon muodot*. Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cuporen verkkojulkaisuja 57. https://www.cupore.fi/images/tiedostot/2020/taiteen_ja_kulttuurin_barometri_2019.pdf
- Jakonen, O. (27.1.2021). *Hei, me puhutaan rahasta – taas! Valtio rahoittaa kulttuuria eri tahoilta tiettyjä aloja priorisoiden*. Cupore. <https://www.cupore.fi/fi/tietoa/blogi/hei-me-puhutaan-rahasta-taas-valtio-rahoittaa-kulttuuria-eri-tahoilta-tiettyjae-aloja-priorisoiden>
- Helsingin Kaupunginteatteri. (n.d.) *Tietoa teatterista*. <https://hkt.fi/tietoa-teatterista/>
- Holma, R. (toim). (2023). Suomen kulttuurirahasto. *Vuosikertomus 2021-2022*, https://skr.fi/vuosikertomus/skr_vuosikertomus_2021-2022/#p=10
- Jenny ja Antti Wihurin rahasto. (9.10.2023). *Lepäämisen taidetta, uutta ymmärrystä yksinäisyydestä ja terveystietoa Tiktokissa – apurahansaajat esittäytyvät*. <https://wihurinrahasto.fi/media-arkisto/apurahansaajat-esittaytyvat-2023/>
- JoJo-Oulun tanssin keskus. (n.d.). *Tuotantohaku vuodelle 2025*. <https://jojo.fi/tuotantohaku/>
- Kangasluoma, S. (14.10.2020). *Nuorella lahjakkuudella ei ole tukea nykyisessä järjestelmässä – Tanssin tulevaisuuden strategia kysymyksiä pohtimassa Ari Tenhula*. Tanssin tiedotuskeskus.
- Karlberg, J. (2.10.2023). *Kipu ja tunteet; vammoista ja kiputiloista tanssijantyössä*. Suomen tanssi- ja sirkustaiteilijat STST. <https://www.teme.fi/fi/liitos/kipu-ja-tunteet-vammoista-ja-kiputiloista-tanssijantyossa/>
- Keskikallio, H. (12.11.2021). *Tanssille ry täyttää 20 vuotta*. Liikekieli.com. <https://www.liikekieli.com/tanssille-ry-tayttaa-20-vuotta/?fbclid=IwAR2R8z9k8UWrp4enHdvLrygg0VRSQIRfyKGvTbhFAOuncq-fH2bRsNTEJ-c>

- Kinanen, M. (28.6.?). *Hallitusohjelma vapaan kentän näkökulmasta*. Teatterikeskus. <https://www.teatterikeskus.fi/blog/teatterikeskuksen-analyysi-hallitusohjelmasta>
- Kivelä, J. (10.5.2020). *She Is a Rich Bitch from Kruununhaka*. Suomen tanssi- ja sirkustaiteilijat STST. <https://www.teme.fi/fi/ajankohtaista-stst/she-is-a-rich-bitch-from-kruununhaka/>
- Koneen säätiö. (n.d.). *Apurahan maksaminen, sosiaaliturva ja verotus*. <https://koneensaatio.fi/apurahat/apurahan-saajalle/apurahan-maksaminen/#keskeyttaminen-tautot-maksatuksessa-ja-peruminen>
- Koneen säätiö. (n.d.). *Myönnetyt apurahat ja residenssit*. https://koneensaatio.fi/tuetut/?search_key=nykyesityksen%20n%C3%A4ytt%C3%A4m%C3%B
- Koneen säätiö. (n.d.). *Myönnetyt apurahat ja residenssit. Nykyesityksen näyttämö*. https://koneensaatio.fi/tuetut/?search_key=nykyesityksen%20n%C3%A4ytt%C3%A4m%C3%B6
- Koskela, A. (9.1.2023). *Eespäin*. Suomen tanssi- ja sirkustaiteilijat STST. <https://www.teme.fi/fi/liitos/eespain/>
- Koskela, A. (16.12.2023). *Vain ihmisyyden on ikuista*. Suomen tanssi- ja sirkustaiteilijat STST. <https://www.teme.fi/fi/liitos/vain-ihmisyyden-on-ikuista/>
- Kukkonen, A., (n.d.). *Tanssin talo – unelmasta toteen*. Tanssin talo. <https://www.tanssitalo.com/tanssin-talo/tanssin-talon-historia>
- Kulttuuribudjetti prosenttiin!-kampanja. (n.d.). *Kulttuuribudjetti prosenttiin*. <http://www.kulttuuribudjettiprosenttiin.fi/>
- KULTA ry. (16.12.2021). *Uutta tietoa kulttuurialan talous- ja työllisyysvaikutuksista!*. <https://kulttuurijataide.fi/uutta-tietoa-kulttuurialan-talous-ja-tyollisyysvaikutuksista/>
- Leppä, A. (16.10.2023). *Taidemaalari Toni Hautamäki kitkuttelee sadalla eurolla kuukaudessa, mutta töitä kinutaan ilmaiseksi – Miksi taidetta arvostetaan mutta taiteilijoita halveksutaan?*. Apu. <https://www.apu.fi/artikkelit/toita-ilmaiseksi-miksi-taiteilijoita-halveksutaan>
- Liikanen, H-L. (2010). *Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia- ehdotus toimintaohjelmaksi 2010–2014*. Opetusministeriön julkaisuja 2010:1. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75612/OPM1.pdf?sequence=>
- Liikekieli.com. (13.6.2023). *Liikekieli.com lopettaa toimintansa*. [Tiedote]. <https://www.liikekieli.com/liikekieli-com-lopettaa-toimintansa/>
- Lincoln Center. (n.d.). *Frequently Asked Questions*. <https://lincolncenter.org/page/frequently-asked-questions>

Markkula, O. (n.d.). *Tanssitaide ja työn ekologia*. Liikekieli.com. <https://www.liikekieli.com/tanssitaide-ja-tyon-ekologia/>

Markkula, O., Talonen, V., Hannuksela, R., Tuoresmäki, H., Halinen, L. (20.3.2023) *Tanssin verkkolehti Liikekieli.com pohtii toimintansa edellytyksiä*. Liikekieli.com. <https://www.liikekieli.com/tanssin-verkkolehti-liikekieli-com-pohtii-toimintansa-edellytyksia/>

Martikainen, A. (4.2.2023). *Utu Hopiavuori käy kokopäivätöissä, mutta laskujen jälkeen käteen jää 250 euroa kuussa – tässä syyt, miksi työssäkäyvien köyhyys yleistyy*. Yle. <https://yle.fi/a/74-20015568>

Meriläinen, R. (19.6.2023). KULTA ry. *Vahva ja välittävä Suomi satsaa kulttuuriin ja taiteeseen*. <https://kulttuurijataide.fi/vahva-ja-valittava-suomi-satsaa-kulttuuriin/>

Merimaa, J. (24.3.2023). *Ei vain omaa juttua*. Jane ja Aatos Erkon Säätiö. <https://jaes.fi/artikkelit/ei-vain-omaa-juttua/>

Mileva, E. & Alaviitala, L. (toim.). (2023). Koneen säätiö. *Koneen säätiön vuosikertomus 2022*. <https://issuu.com/koneensaatio/docs/koneen-saatio-vuosikertomus-2023-06-13>

Minilex. (n.d.). *Petos ja rikoslaki*. <https://www.minilex.fi/a/petos-ja-rikoslaki>

Mäenmaa, E. & Huhtinen, H. (toim.). (2023). Jenny ja Antti Wihurin rahasto. *Vuosikertomus 2022*. <https://issuu.com/jennyjaanttiwihurinrahasto/docs/jaw-vuosikertomus2022>

Oikeusministeriö, Demokratia- ja julkisoikeusosasto, Demokratia ja vaalit. (4.10.2023). *Yleishyödyllisten yhteisöjen rahoituksen ja toiminnan kehittämisen parlamentaarisen neuvottelukunnan kannanotto järjestöjen valtionavustusten leikkauksiin* [lausunto]. <https://valtioneuvosto.fi/documents/1410853/0/Parlamentaarisen+neuvottelukunnan+kannanotto+j%C3%A4rjest%C3%B6jen+valtionavustusten+leikkauksiin.pdf/df9a8950-d36b-46e7-32b3-32f6afc60399/Parlamentaarisen+neuvottelukunnan+kannanotto+j%C3%A4rjest%C3%B6jen+valtionavustusten+leikkauksiin.pdf?t=1697176757691>

Opetus- ja kulttuuriministeriö. (n.d.). *Taiteen ja kulttuurin valtionosuudet*. <https://okm.fi/valtionosuudet>

Opetus- ja kulttuuriministeriö. (n.d.). *Valtion rahoitus kansallisten taidelaitosten toimintaan*. <https://okm.fi/-/kansallisten-taide-ja-kulttuurilaitosten-toiminta-avustukset>

Opetus- ja kulttuuriministeriö. (2011). *Valtioneuvoston selonteko kulttuurin tulevaisuudesta*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2011:8
<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75450/OKM08.pdf?sequence=1>

Pikkuaho, N. (30.8.2023) *Oletko keskituloinen? Katso, miten tulot jakautuvat Suomessa*. Duunitori. <https://duunitori.fi/tyoelama/keskituloinen-palkka-mediaanipalkka-suomi>

Pylkkänen, E. (21.2.2023). *Epätyyppilliset työsuhteet ovat yhä tyyppillisempiä*. [kolumni]. Valtioneuvosto. <https://valtioneuvosto.fi/-/1410877/epatyyppilliset-tyosuhteet-ovat-yha-tyypillisempia>

- Rainesford, S. (15.2.2024). *American Ballet Theatre Dancers and Stage Managers Voted to Strike*. <https://www.teenvogue.com/story/american-ballet-theatre-dancers-and-stage-managers-voted-to-strike>
- Rantanen, M. (21.5.2016). *Taiteilijat vaihtavat alaa yhä useammin, sillä taiteella ei elä*. Helsingin Sanomat. <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000002902245.html>
- Reunanen, J., Särkkä, N. (9.10.2023). *Mistä leikataan ja minne pannaan lisää rahaa? Tämä interaktiivinen juttu näyttää, mihin valtio käyttää verorahojasi ensi vuonna*. Yle. <https://yle.fi/a/74-20053996>
- Ruusuvirta, M., Lahtinen, E., Rensujeff, K., Leppänen, A. (2023). *Taiteen ja kulttuurin barometri 2022. Taiteilijoiden työhyvinvointi*. Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cuporen verkkojulkaisuja 72. https://www.cupore.fi/images/tiedostot/2023/cupore_barometri_2022.pdf
- Seppänen, A. (6.10.2020). *Le Byrokratia*. Suomen tanssi- ja sirkustaiteilijat STST. <https://www.teme.fi/fi/ajankohtaista-stst/antti-seppanen-le-byrokratia/>
- Sinnemäki, V., Meriläinen, R. (3.6.2019). *Kulttuuribudjetti nousee prosenttiin... muttei ihan vielä*. Kulttuuribudjetti prosenttiin!-kampanja. <https://www.kulttuuribudjettiprosenttiin.fi/ajankohtaista/kulttuuribudjetti-nousee-prosenttiin-muttei-ihan-viela/>
- Sirén, V. (14.6.2022). *Seuraavan hallituksen pitäisi nostaa kulttuuribudjetti prosenttiin, ehdottaa OKM:n työryhmä – nykyinen hallitus leikkaa ensi vuonna 4,6 miljoonaa euroa kulttuuribudjetista*. Helsingin Sanomat. <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000008884316.html>
- Sirkuksen ja tanssin tiedotuskeskus. (n.d.). *Tero Saarinen Company*. <https://circusdance.fi/sirkus-ja-tanssi-suomessa/tilastot/tanssin-tilastot/tanssiryhmat/tero-saarinen-company/>
- Sirkuksen ja tanssin tiedotuskeskus ry. (n.d.). *Tilastot*. <https://circusdance.fi/sirkus-ja-tanssi-suomessa/tilastot/>
- Sosiaali- ja terveysministeriö. (n.d.). *Usein kysyttyä työssäoloehdon muutoksista*. <https://stm.fi/usein-kysyttya-tyossaoloehdon-muutoksista>
- Sosiaaliturvakomitea. (2023) *Sosiaaliturvakomitean välimietintö*. Valtioneuvoston julkaisuja 2023:26. https://stm.fi/documents/1271139/34104054/sosiaaliturvakomitean_v%C3%A4limietint%C3%B6.pdf/f5e783c1-590f-e15b-4d55-5dee06096ea0/sosiaaliturvakomitean_v%C3%A4limietint%C3%B6.pdf?t=1681814707365
- Suomen kansallisooppera- ja baletti. (2023). *Vuosikertomus 2022*. https://oopperabaletti.fi/app/uploads/2023/05/Ooppera_vsk2022_2803_netdiversio.pdf
- Suomen kirjailijaliitto. (9.2.2022). *Taiteilijajärjestöt muistuttavat: Sosiaaliturvauudistuksen huomioitava taiteilijat ja muut itsensäyöllistäjät*.

<https://kirjailijaliitto.fi/uutiset/sosiaaliturvauudistuksen-huomioitava-taiteilijat-ja-itsensatyollistajat/>

Suomen teatterit. (18.10.2023). *Suomen Teatterit ry:n lausunto sivistysvaliokunnalle hallituksen esityksestä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2024.* <https://suomenteatterit.fi/2023/10/suomen-teatterit-ryn-lausunto-sivistysvaliokunnalle-hallituksen-esityksesta-eduskunnalle-valtior-talousarvioksi-vuodelle-2024/>

Taideyliopiston Teatterikorkeakoulu. (29.11.2023) *Teatterikorkeakouluun hakeneet ja hyväksytyt 2019-2023.* <https://www.uniarts.fi/dokumentit/hakijatilastot/>

Taiteen edistämiskeskus. (4.12.2023). *Taiken apurahoihin ja avustuksiin 5 prosentin leikkaus vuonna 2024 – Taike turvaa taidealojen uusiutumisen myös leikkaustilanteessa.* [uutinen]. <https://www.taike.fi/fi/uutiset/taiken-apurahoihin-ja-avustuksiin-5-prosentin-leikkaus-vuonna-2024-taiket-turvaa-taidealojen>

Taiteen edistämiskeskus. (n.d.). *Taiken koronatuot.* <https://www.taike.fi/fi/taike-tukee/myonnetyt-apurahat-avustukset-ja-palkinnot/taiken-koronatuot>

Taiteen edistämiskeskus. (2018). *Taiken tuki taiteen ja kulttuurin edistämiseen 2017.* <https://www.taike.fi/fi/julkaisut/taiken-tuki-taiteen-ja-kulttuurin-edistamiseen-2017>

Taiteen edistämiskeskus. (2023). *Taiken tuki taiteen ja kulttuurin edistämiseen 2021.* <https://www.taike.fi/fi/julkaisut/taiken-tuki-taiteen-ja-kulttuurin-edistamiseen-2021>

Taiteen edistämiskeskus. (2023). *Taiken tuki taiteen ja kulttuurin edistämiseen 2022.* <https://www.taike.fi/fi/julkaisut/taiken-tuki-taiteen-ja-kulttuurin-edistamiseen-2022>

Taiteen edistämiskeskus. (7.3.2023). *Tanssitaiteen kohdeapurahat 2023.* <https://www.taike.fi/fi/myonnetyt-apurahat/tanssitaiteen-kohdeapurahat-2023>

Taiteen edistämiskeskus. (n.d.). *Tietoa taiteilija-apurahasta.* <https://www.taike.fi/fi/tietoa-taiteilija-apurahasta>

Talaskivi, K. (2023). *Turvaa ja pysyvyyttä sirpaletyön tekijöille: tanssitaiteilijoiden kokemuksia tanssin aluekeskustoiminnan vaikuttavuudesta alan työllisyyteen ja työoloihin.* YFI julkaisu 17. Jyväskylän yliopisto. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/91883>

Talola, V. (juontaja). (19.6.2023). *Kadonnutta sivistysporvaria etsimässä* [podcast jakso]. Ohjelmassa *Kulttuuriykkönen*. Yleisradio. https://areena.yle.fi/podcastit/1-4325825_23.10.2023

Tampereen korkeakouluyhteisö. (n.d.). *Tampereen ammattikorkeakoulu Opiskelijavalinnan tilastoja, kevät 2023.* https://content-webapi.tuni.fi/proxy/public/2023-09/haun_ja_valinnan_tilasto_kevat2023_tampereen_ammattikorkeakoulu_saavutettava.pdf

- Tanssin tiedotuskeskus. (n.d.). *Tietokantahaku.* Sutinen, Esete.
https://tanka.danceinfo.fi/en_US/home/Artist/1460
- Tanssiteatteri Minimi. (25.10.2023). *Tanssiteatteri Minimi hakee taiteellista johtajaa* [tiedote].
<https://minimi.fi/ajankohtaista/tanssiteatteri-minimi-hakee-taiteellista-johtajaa/>
- Teatteri- ja mediatyöntekijöiden liitto Teme. (29.3.2023). *Temen hallitusohjelmataavoitteet 2023-2026.* [lausunto]. <https://www.teme.fi/fi/temen-hallitusohjelmataavoitteet-2023-2026/>
- Teatteri- ja mediatyöntekijöiden liitto Teme, Suomen Teatterit – Finlands Teatrar ry. (n.d.). *Teatterialan työehtosopimus 2022-2024.* <https://www.teme.fi/wp-content/uploads/2022/04/teatterialan-tyoehtosopimus-2022-2024.pdf>
- Teatteri- ja mediatyöntekijöiden liitto Teme. (n.d.). *Teatterialan työehtosopimuksen palkat 1.4.2024 alkaen.* <https://www.teme.fi/fi/tyoelama-ja-toimeentulo/palkat/teatteriala/>
- Teatterikeskus. (18.10.?). *Leikkauksista on pelkkää haittaa.* <https://www.teatterikeskus.fi/blog/leikkauksista-on-pelkk-haittaa>
- Teatterikeskus. (9.11.?). *Tiedätkö mikä on esittävän taiteen vapaa kenttä?.* <https://www.teatterikeskus.fi/blog/tiedtk-mik-on-esittvn-taiteen-vapaa-kentt>
- Teatterin tiedotuskeskus. (n.d.). *Tilastojen pitkiä aikasarjoja avoimena datana. Henkilöstö- ja htv-tilastot Henkilötyövuodet 1992-2021.* <https://www.tinfo.fi/fi/data>
- Tehy. (10.9.2021). *Tehyn tuore kysely: Lähes kaikki nuoret hoitajat harkinneet alan vaihtoa.* [tiedote]. <https://www.tehy.fi/fi/mediatiedote/tehy-tuore-kysely-lahes-kaikki-nuoret-hoitajat-harkinneet-alan-vaihtoa>
- Tero Saarinen Company. (n.d.). *Ihmiset.* <https://terosaarinen.com/fi/about-us/people/>
- Tilastokeskus. (n.d.). *Kotitaloustuotannon arvo.* <https://www.tilastokeskus.fi/til/kotsa/index.html>
- Tilastokeskus. (n.d.). *Tulorekisterin TK10-ammattiluokitus.* https://www.tilastokeskus.fi/fi/luokitukset/ammatti/ammatti_17_20210101/?code=26530
- Tilastokeskus. (24.5.2023). *Yritystukea myönnettiin 1 991 miljoonaa ja maksettiin 961 miljoonaa euroa vuonna 2022* [tiedote]. <https://stat.fi/julkaisu/cl89w5s8isz500avyezy53mlr>
- Trux, M-L. (21.5.2020). *Tanssin tieto työmarkkinoista.* Suomen tanssi- ja sirkustaiteilijat STST. <https://www.teme.fi/fi/ajankohtaista-stst/marja-liisa-trux-tanssin-tieto-tyomarkkinoista/>

Työsuojelu.fi. Työsuojeluhallinnon verkkopalvelu. (n.d.). *Työterveyshuolto*. <https://tyosuojelu.fi/tyoterveys-ja-tapaturmat/tyoterveyshuolto>

Vaittinen, H. (13.10.2021). *Kulttuuripomo Rosa Meriläinen alan uusista miljoonaleikkauksista: 300 000 lasta ja nuorta jää lähivuosina ilman kulttuurielämystä, joita aiemmat ikäluokat ovat saaneet*. MTV Uutiset. <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/kulttuuripomo-rosa-merilainen-alan-uusista-miljoonaleikkauksista-300-000-lasta-ja-nuorta-jaa-lahivuosina-ilman-kulttuurielamysta-joita-aiemmat-ikaluokat-ovat-saaneet/8263782#gs.7o02vm>

Valtioneuvosto. (10.12.2019). *Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta*. Valtioneuvoston julkaisuja 2019:31. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161931/VN_2019_31.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Valtiovarainministeriö. (n.d.). *Talousarvioesitys 2022*.

<https://budjetti.vm.fi/indox/sisalto.jsp?year=2022&lang=fi&maindoc=/2022/aky/aky.xml&opennode=0:1:1:261:711>:

Verottaja. (9.1.2024). *Apurahat*. <https://www.vero.fi/henkiloasiakkaat/verokortti-ja-veroilmoitus/tulot/ansiotulot/apurahat/>

Zodiak – Uuden tanssin keskus. (n.d.). *Tanssin ja sirkuksen tuotanto- ja kiertueympäristön kehittämisen hanke*. <https://www.zodiak.fi/fi/loisto>